

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Кафедра іноземних мов і перекладу
Кафедра іноземних мов
Кафедра української літератури
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Кафедра германського, загального і порівняльного мовознавства
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Кафедра філології та перекладу
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Кафедра німецької філології та методики навчання німецької мови
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Кафедри іноземних мов природничих факультетів
ГО „Європейська освіта і наука в Україні” (м.Київ)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

III Всеукраїнської науково-практичної конференції
**„АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МОВОЗНАВСТВА,
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА ТА
ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА”**

8 квітня 2021

Івано-Франківськ – 2021

УДК 82.091+811

Матеріали конференції публікуються в авторській редакції. Редакційна колегія не завжди поділяє погляди, думки, ідеї авторів та не несе відповідальності за зміст, поданий авторами.

У виданні зібрані тези та матеріали, презентовані на III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми мовознавства, літературознавства та перекладознавства» 08 квітня 2021 року на базі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1 Літературознавство, порівняльне літературознавство та текстологія в сучасних студіях

Бородіца Світлана Василівна

Своєрідність творчого мислення Г. Пагутяк у романі-феєрії «Зачаровані музиканти».....ст.7

Вашків Леся Петрівна

Леся Українка та Агатаангел Кримський: особливості епістолярного діалогу.....ст.8

Іваненко Світлана Мар'янівна

Модифікації жанрової форми «роман» у сучасній німецькій та українській літературіст.12

Кеба Олександр Володимирович

"Транс-Атлантик" Вітольда Гомбровича: полеміка з польською національно-культурною традицією.....ст.14

Кобута Світлана Степанівна

George Orwell's Poetry: A Brief Insightст.17

Лісевич Вероніка Вікторівна

«Американська пастораль» Філіпа Рота: "велика історія" vs індивідуальна доляст.19

Мироненко Микола Андрійович

Галацька Валентина Леонідівна
Особливості інтерпретації однієї давньоіндійської притчі у грузинській та українській класичній літературах.....ст.20

Монолатій Тетяна Петрівна

«Нова об'єктивність» як віддзеркалення німецької літературної традиції 1920-х рр.ст.24

Семак Оксана Іванівна

Християнські мотиви у драматичних творах української діаспори першої половини ХХ ст.ст.28

Скуратко Тетяна Миколаївна

Патріотичні мотиви поезії Ю. Клена в контексті діалогу культур.....ст.29

Шарагіна Ольга Володимирівна

Поетична інтерпретація культу вождя в естетичному коді «тихої лірики»ст.33

Якібчук Марія Василівна

Поетика екзистенційного хронотопу (на матеріалі текстів другої пол. 20ст.).....ст.38

СЕКЦІЯ 2 Лінгвістичні студії: актуальні питання загального і порівняльного мовознавства, прикладної та когнітивної лінгвістики, української, германської та романської філології

- Битківська Ярина Володимирівна**
Граматичне засвоєння англіцизмів
прислівниковою підсистемою
української мовист.42
- Гоян Ангеліна Іванівна**
Рутинні формули та кліше як ознака
стандартизованості газетного
текстуст.46
- Гурмак Юлія Михайлівна**
Механізми та чинники вторинного
найменуванняст.48
- Дойчик Оксана Ярославівна**
Юрчишин Ольга Василівна
Вербалізація іронії у романі К.
Воннегута «Бойня №5»:
стилістичний аспектст.52
- Дяків Христина Юріївна**
Способи усунення комунікативних
невдач у відеоінтерв'ю з позиції
інтерв'юераст.54
- Кійко Світлана Василівна**
Принципи укладання німецько-
українського словника психологічної
термінології.....ст.58
- Кійко Юрій Євгенович**
Quo Vadis? Textст.61
- Коржак Зоряна Зіновіївна**
Посилення виразності художнього
тексту номінативними
експресивними реченнями (на
матеріалі роману Умберто Еко "Ім'я
Рози")ст.65
- Корольова Наталія Олександрівна**
Вербалізація концепту ZEIT / ЧАС у
творчості Томаса Маннаст.67
- Кудрявцева Олена Діонізіївна**
Функціонування прийменників на
позначення модальності та способу
дії в німецькій мовіст.70
- Кушнерик Володимир Іванович**
Фоносемантизм як мовна реалія
.....ст.74
- Лех Ольга Степанівна**
Поняттєво-ціннісний зміст концепту
„glück”ст.76
- Мельник Юлія Йосифівна**
Семантичні особливості складних слів
.....ст.81
- Ницполь Вікторія Ігорівна**
Проблема типології мовної
особистостіст.88
- Ріба-Гринишин Оксана Михайлівна**
Загальні особливості фахового
текстуст.91
- Смотрицька Марія Олександрівна**
*Globalization of the Chinese language
through English
borrowing*.....ст.93
- Сова Маргарита Сергіївна**
Запозичення у лексико-семантичному
полі «інструментальна музика» в
німецькій та українській мовах
.....ст.96
- Шаповал Ірина Анатоліївна**
Когнітивні параметри оптативності
.....ст.98

Штогрин Мар'яна Володимирівна
Шкляр Владислава

Англійські запозичення в німецькій мові економіки і бізнесу.....ст.100

СЕКЦІЯ 3 Фаховий та художній переклад: традиційні підходи та інноваційні методики

Гамуляк Ольга Орестівна

Переклад промовистих імен, які позначають характеристику людини (на матеріалі українсько-німецьких перекладів)ст.103

Семантичні труднощі перекладу німецької науково-технічної літератури українською мовою.....ст.119

Зозук Юлія Орестівна

Стратегії і тактики перекладу сленгових одиниць (на матеріалі роману Джона Гріна "Paper Towns")ст.106

Мучка Мирослава Зіновіївна

Калькування як спосіб засвоєння американізмів та англіцизмів німецькою мовоюст. 123

Кобута Катерина Степанівна

Double Negation as a Translation Problem: Practical Aspect.....ст. 109

Павлик Володимир Іванович

Політичний фільм: стилістика та переклад.....ст.125

Ковалюк Руслана Дмитрівна

Особливості відтворення реалій у німецькомовному перекладі роману Марії Матіос «Солодка Даруся»ст.112

Савчак Ірина Василівна

Особливості поетичного перекладуст.128

Коржук Єлизавета Любомирівна

Засоби досягнення адекватності перекладу умовних речень з англійської мови на українську мову (на матеріалі роману Дж.Остін «Гордість і упередження»).....ст.114

Солюк Мар'яна Миколаївна

Особливості використання артиклів при перекладі вказівних займенників (на матеріалі німецької та української мов)ст.132

Липка Світлана Іванівна

Ткачівська Марія Романівна

Діалектизми в німецькомовних перекладах новел Василя Стефаникаст.135

Ткачівський Василь Васильович

З історії перекладу новел Василя Стефаника німецькою мовоюст.138

**СЕКЦІЯ 4 Особливості педагогіки вищої школи і методики викладання:
сучасні виклики та інтерпретації**

Богачевська Лілія Орестівна
*Orientation in diversity of international
language exams for young people
seeking to study abroad..... ст.141*

Бойчук Алла Петрівна
*Інноваційні методи викладання
англійської мови як іноземної
.....ст.144*

Жумбей Маріанна Михайлівна
*Теоретичний аналіз формування
комунікативної компетентності
майбутніх фахівців сфери туризму
.....ст.145*

Котик Тетяна Миколаївна
Шкледа Леся Іванівна
*Наукові засади розвитку
металінгвальної свідомості мовної
особистостіст.148*

Нич Оксана Богданівна
*Впровадження та використання
новітніх технологій у вивченні
іноземних мовст.151*

Огринчук Олександра Петрівна
*Інноваційні методи у викладанні
української мови як іноземної*

.....ст.155

Поглод Ганна Якимівна
*INNOVACIÓN EDUCATIVA EN
LINEA: COMO EMOCIONAR Y
MEJORAR EL APRENDIZAJE DEL
ESTUDIANTE.....ст.157*

Серман Леся Ігорівна
*Професійний імідж викладача в
контексті дистанційної освіти
(асинхронна взаємодія)ст.161*

Сівкович Галина Миронівна
Титунь Оксана Леонідівна
*Освітній потенціал українських
коміксівст.164*

Соловій Уляна Василівна
Іванишин Галина Ярославівна
*Змістова модель професійно
зорієнтованого навчання української
мови іноземних громадян у ЗВО
Українист.167*

Турчин Оксана Володимирівна
*Оптимізація навчання іноземної мови
невербальними засобами спілкування у
вищих навчальних закладах
.....ст.170*

СЕКЦІЯ 1

Літературознавство, порівняльне літературознавство та текстологія в сучасних студіях

УДК 821.161.2 – 343.09

Бородіца Світлана Василівна

кандидат філологічних наук, доцент

Тернопільський національний педагогічний

університет імені Володимира Гнатюка

Boroditsa Svitlana

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

boroditsa_s@ukr.net

СВОЄРІДНІСТЬ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ Г. ПАГУТЯК У РОМАНІ- ФЕЄРІЇ «ЗАЧАРОВАНІ МУЗИКАНТИ»

PECULIARITY OF G. PAGUTYAK'S CREATIVE THINKING IN THE EXTRAVAGANZA NOVEL "ENCHANTED MUSICIANS"

Самобутня проза Г. Пагутяк засвідчує модифікації жанрових різновидів роману в сучасній українській літературі. Її романістика заґрунтована у філософський аналіз дійсності, відтак художній світ у ній – поліфонічний. Інтелектуально ускладнені тексти авторки потребують комплексного дослідження, передусім у жанрово-стильовому аспекті, оскільки окремі дослідження Т. Бовсунівської, Я. Голобородька, Т. Гребенюк, О. Логвиненко, Н. Мельник, Р. Мовчан, Є. Нахліка, О. Поліщук, Т. Тебешевської-Качак, В. Третяк, Р. Харчук та ін. не розкривають проблему жанрової оригінальності її великої прози. У цьому контексті вагомими є кандидатські дисертації «Проза Галини Пагутяк: герметичність як домінанта індивідуального стилю» (Київ, 2009) Альони Артюх, «Метароман Галини Пагутяк: текст і контекст» (Дніпропетровськ, 2011) Ірини Білої, «Неоміфологізм у художній прозі Галини Пагутяк» (Київ, 2017) Галини Бокшань. Але, аналізуючи твори письменниці на рівні наскрізних мотивів, образів, символів, архетипів та ін., дослідниці залишають поза увагою саме жанрову своєрідність її романів.

Г. Пагутяк творить у межах фольклорно-міфологічної прози, що дозволяє літературознавцям вписувати її в український химерний дискурс кінця ХХ – початку ХХІ ст. Письменниця майстерно моделює складні онтологічні, гносеологічні, морально-етичні колізії, трансформуючи при

цьому загальновідомі біблійні, міфологічні, фольклорні сюжети, образи та мотиви. Ознаки її химерного письма: художня умовність, прихована гра уяви, метафоричність, притчевість, філософічність, психологізм через посилену увагу до екзистенції самотньої людини, часопросторові зміщення, фантастичні і міфологічні елементи, оніричні структури тощо.

Роман «Зачаровані музиканти» в сучасній українській химерній прозі засвідчує експериментальні жанрово-стильові пошуки письменниці. Жанр роману-феєрії характеризується «лірико-романтичною окриленістю», «композиційно-оповідною свободою» і «густою народнописенною орнаментикою» (М. Жулинський). Так, «Зачаровані музиканти» синтезують фольклорні та літературні традиції українського письменства, характеризуючи індивідуальний стиль Г. Пагутяк (фантастичність, амбівалентність мислення, художня умовність, карнавалізація, метафоричність, часовопросторові зсуви, широке використання символів, алюзій, медитаційності і притчевість тощо). У ньому вона по-філософськи осмислює сучасність через екзистенційні питання людського існування.

«Зачаровані музиканти», за словами Г. Пагутяк, – її «найбільш романтична річ», задум якої виник під впливом родинної історії, коли «дідо ще перед війною, пасучи коней за рікою, бачив зачарованих музикантів і панну з жовтим волоссям. Я назвала їх – Ті, що літають в повітрі. Британці називають їх сідами (різновидом ельфів). А дія роману відбувається у 16 столітті, в містечку Журавно, де Свіча зливається з Дністром, і де добували ще 400 років тому порфир, білий камінь. Ця книга – підтвердження того, як місце, краєвид самі підказують сюжет» [2]. Роман складається з трьох частин: перша частина – п'ять розділів («ЖуравнЕНський Пігмаліон», «Три сни, що їх бачили тієї ночі в Журавному», «Сон маестро Якова», «Сон пана Лукаша», «Сон Петра») – містить зав'язку: містична смерть дідича Олександера, втеча Матвія, віші сни маестро Якова, пана Лукаша та Петра; друга частина (17 розділів) – кульмінаційна: пригода Матвія під час пошуків Прекрасної пані з вогненным волоссям; третя частина (11 розділів) – розв'язка твору: продовження незвичайної подорожі Матвія і зустріч з Прекрасною Пані, яка, як з'ясовується, мститься родові Домницьких за заподіяну кривду «тим, що живуть під землею і літають у повітрі». Мотив мандрів панича Матвія Домницького у пошуках Прекрасної Пані з вогненным волоссям, яка з'явилась у небі з весільним поїздом, його неземне до неї кохання – складові «ініціаційної романтики» та сюрреалістичної поезики твору. Авторка поступово розкриває етапи становлення та еволюції особистості головного персонажа, котрий звільняється від матеріального (відмова від одруження заради грошей, втрата хрестика як знак розриву зв'язків із батьком) та досягає

духовне після зустрічі з зачарованими музикантами: життя Матвія у монастирі як відхід від мирського життя; перетин річки як символ переходу в інший світ і нового статусу; зустріч із Панною – очищення від гріхів і звільнення від почуттів; пізнання світової гармонії через віртуозну гру на скрипці, бо саме так головний персонаж зрозумів велич і красу світу, а отже, досягнув Самості.

Ознаки сюрреалістичної поетики в романі «Зачаровані музиканти»: 1) символічні образи з кельтської міфології та українського фольклору – Прекрасна Пані з вогненным волоссям, обожнюваний Олександром Домницьким, «дідичем доволі великого, але занедбаного маєтку...» [1, с. 8], білий камінь, з якого мала з'явитися Богиня – Мати-Жінка; 2) міфологічні персонажі, наділені водночас людськими якостями і надприродними силами, – музиканти – слуги Княгині, які грали на скрипці, сопілці і бубні, «...більше нагадували пастухів своїми обвітряними лицами. А може, й були колись пастухами, доки світ не перевернувся для них з ніг на голову...» [1, с. 109], – служили їй через свої провини; 3) поєднання земного й потойбічного світів, перехідною межею до яких є Чорний ліс – своєрідне Чистилище і місце духовного відновлення, але тільки для невинних і високоморальних, як Боніфаций, Івась чи Матвій Домницький; 4) сюжетна лінія Матвій Домницький – Панна з вогненным волоссям розкриває шлях переходу у потойбіччя і розуміння містичної сутності героїні; 5) зіткнення внутрішніх стихій – демонологічної та людської у характері персонажів (Олександр Домницький, дівчина Докія, яка рік була дружиною Князя Тих, що літають у повітрі та живуть у землі, і котру називали відьмою). Таким чином, роман-феєрія «Зачаровані музиканти» розкриває індивідуальні особливості авторської манери письма Г. Пагутяк через її експеримент із жанром.

1. Пагутяк Г. Зачаровані музиканти: роман-феєрія. Київ: Ярославів Вал, 2010. 223 с.
2. Пагутяк Г. Персональний сайт. URL: <http://pahutyak.com>.

УДК 82-06: 82.09

Вашків Леся Петрівна
кандидат філологічних наук, доцент
Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.Гнатюка

ЛЕСЯ УКРАЇНКА Й АГАТАНГЕЛ КРИМСЬКИЙ: ОСОБЛИВОСТІ ЕПІСТОЛЯРНОГО ДІАЛОГУ

Ювілейна увага до мистецьких постатей, що освітлювали шляхи національного поступу й самоусвідомлення українців, цього річ промовиста і кількісним і якісним виразом. 150-ліття Лесі Українки та А. Кримського (а ще В. Стефаніка, Л. Мартовича, М. Вороного, В. Гнатюка) – яскраве свідчення цьому.

Відомо, що упродовж усього свого життя А. Кримський листувався – і то дуже активно – з багатьма культурними діячами, вченими, письменниками. Серед його адресатів Леся Українка займала дуже поважне місце. Однак, не збереглося жодного листа А. Кримського до Лесі Українки. Опублікований епістолярій вченого дає підстави стверджувати, що про Лесю Українку велися розмови і в кореспонденціях його до інших адресатів, переважно – М. Павлика, Б. Грінченка, І. Франка, В. Левицького, В. Міллера та ін. Частина згадок приватного характеру. Інша – стосується перекладацької діяльності поетеси. Так, у листі до М. Павлика від 16.01.1893 р. він запитує про «Книгу пісень» Г. Гайне у перекладі Лесі Українки. Кримського цікавило, чи увійшло до львівського видання «Книги пісень» (1892) у перекладі Лесі Українки та Максима Ставицького (під таким псевдонімом значився тут М. Славинський) «Повернення на батьківщину». Ця тема має продовження у листі до Б. Грінченка від 11.03.1893 р.: Кримський апелює з цим самим проханням, зазначаючи причину цікавості: «Коли ні, то знайте, що є видавець на український переклад «Die Heimkehr». Наклад був би 600 прим. і з того числа 300 прим. були б перекладачеві. Речинець – місяців 2-3 (а то й більше, мабуть). Чи не взялися б Ви?» [2, с. 108].

З проханням прислати збірку Г. Гайне у перекладі Лесі Українки та М. Ставицького звернувся А. Кримський до М. Павлика у Коломию (лист від 1.04.1893). Перекладацький хист родини Косачів відзначений й у листі А. Кримського до І. Франка від 26.10.1893 р. Обговорюючи проєкт запланованого Франком часопису (йшлося про «Житє і слово») і його потенційних співробітників, А. Кримський зауважує: «Про Олену Пчілку, Лесю Українку й Михайла Обачного не розводитимусь, бо десь, певно, Ви вже до них вдалися» [2, с. 125].

Особливості епістолярного діалогу Лесі і Кримського можна визначити й на підставі листів самої Лесі. Оскільки її епістолярна манера, вкупі зі специфікою цього жанру, дозволила зберегти багато знакової інформації, звісно ж, перепущеної крізь призму сприйняття самої поетеси. У чому, зрештою, вбачаємо виняткову цінність. Найповніше і найновіше видання корпусу листів Лесі Українки [див.: 5, 6, 7] фіксує десять послань до А. Кримського. Розпочате у листопаді 1895, воно тривало до 1912, останній лист датовано 24 травня. Погоджуємося з думкою В. Агеєвої, що автентичний епістолярій Лесі Українки дає змогу скласти ясніше уявлення про ціле покоління, про розмаїті шукання, прагнення, контрверсії модерністської доби, культури *fin de siècle* [див.: 5, с. 27]. Лесині листи до А. Кримського посідають у цьому сенсі особливе місце. Її адресат – цікавий, а що головне, дуже знаючий співрозмовник, чию думку письменниця цінувала високо. Як свідчення – й лист до А. Кримського у сусідстві з творами, що становлять основу її зрілої творчості і виявляють «складні і глибоко драматичні стосунки Лесі Українки з християнством» [див.: 3, с. 169-175]. З-поміж листів Лесі Українки він особливий, на переконання О. Забужко, тим, що саме тут поетеса «відзначає як ще один радикально новий елемент, принесений християнством, «те почуття всепрощаючої симпатії, що так красило відносини Христа до його зрадливих і тупих учеників» [див.: 4, с. 15]. До слова, обмін думками про твори Лесі Українки на сюжети з євангельської та ранньохристиянської історії, що відбувся під час 4 розмов О. Забужко та Предстоятеля УГКЦ Святослава Шевчука, прикметний виразною увагою мовців до епістолярію письменниці.

В її епістолярній спадщині виокремлюється один лист, адресований А. Кримському. Він винятковий у багатьох сенсах: обсяг – 15 сторінок друкованого тексту; жанр – листовна рецензія; критика – адресована авторові рецензованого твору. Йдеться про послання від 3.11.1905 р., написане у Києві з приводу роману «Андрій Лаговський», що його М. Рудницький назвав приватним портретом автора: «Не з найкращого боку, але з того, який він уважав за найважливіший у тій добі, коли дослідник арабських фоліантів і професор не переміг іще поета» [3, с. 148]. Сучасні дослідники листовну інтерпретацію Лесі Українки вважають блискучим літературно-критичним аналізом роману, і все ж застерігають – «загальна оцінка твору як першого в українській літературі еротично-інтелектуального твору тут занижена» [1, с. 71].

Листування Лесі Українки з Агатангелом Кримським є тією сторінкою українського мистецького, наукового, громадсько-політичного, зрештою, приватного життя кінця XIX – початку XX ст., що увиразнювала панораму

доби, засвідчувала особливості політичного усвідомлення українства, сприяла творенню такого канону української культури, який би формував Україну майбутнього.

1. Вашків Л.П. Епістолярна літературна критика: становлення, функції в літературному процесі : монографія. Тернопіль : Поліграфіст, 1998. 134 с.

2. Кримський А.Ю. Твори : у 5 т. Т. 5. Кн. 1. Листи (1890-1917). Київ : Наук. думка, 1973. 548 с.

3. Рудницький М. Від Мирного до Хвильового. Між ідеєю і формою. Що таке «Молода муза»? Дрогобич : Вид. фірма «Відродження», 2009. 502 с.

4. Українка Леся. Апокриф. Вибране. Блаженніший Святослав Шевчук, Оксана Забужко. Чотири розмови про Лесю Українку. Київ : Вид. дім «Комора», 2020. 628 с.

5. Українка Леся. Листи: 1876–1897 / упорядкування В. Прокіп (Савчук), передмова В. Агеєвої. Київ : Вид. дім «Комора», 2016. 512 с.

6. Українка Леся. Листи: 1898–1902 / упорядкування В. Прокіп (Савчук), передмова В. Агеєвої. Київ : Вид. дім «Комора», 2017. 544 с.

7. Українка Леся. Листи: 1903–1913 / упорядкування В. Прокіп (Савчук), передмова В. Агеєвої. Київ : Вид. дім «Комора», 2018. 736 с.

УДК 821.112.2+821.161.2

Іваненко Світлана Мар'янівна,
професор, доктор філологічних наук
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Ivanenko Svitlana,
Professor, Habilitated Doctor
National Pedagogical Mykhajlo-Drahomanov University

**МОДИФІКАЦІЇ ЖАНРОВОЇ ФОРМИ «РОМАН» У СУЧАСНІЙ
НІМЕЦЬКІЙ І УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ
MODIFICATIONS OF THE GENRE FORM "ROMAN" IN MODERN
GERMAN AND UKRAINIAN LITERATURE**

Розмаїття жанрів художньої літератури дійшло до нас з прадавніх часів, а роман, прототипом якого вважають так званий грецький роман, виник на думку Отто Шьонбергера [6, с. 16], який у свою чергу посилається на таких відомих літературознавців, як Ріхард Август Райтценштайн, Карл Керений, О. Л. Б. Вольф, Георг Тіле, на межі 2-го і 1-го століття до н.е. Його характерною рисою вважається захоплююча оповідна техніка з

використанням емоційного потенціалу співчуття, страху і жаху. Іншою вагомою ознакою грецького роману розглядаємо постійно повторювану структуру побудови і дії роману [там само, с. 15].

Шьонбергер [там само, с. 11] узагальнює складники роману наступним чином: «Двоє молодих людей закохуються, часто у авантюрний спосіб, але всілякі небезпеки загрожують їхньому союзу. Зазвичай наречену викрадають, і вона повинна страждати в полоні та рабстві і незважаючи на спокуси та погрози, зберігати свою любов і цнотливість до остаточного щастя єднання, що часто відбувається лише в останній момент. Як правило роман закінчується шлюбом обох героїв». Центральне місце у грецькому романі займає мотив любові, який поєднується доволі часто з мотивами вигнання, викрадення людей, визнання, релігії й утопічності держави, також може додаватись буколіка. Як бачимо, деякі елементи античної жанрової форми «роман» актуальні і для романів сьогодення.

Теорія літератури, розглядаючи роман, вивела багато його різновидів. Після грецького роману найпоширенішою формою був лицарський роман, а в 17 столітті визначним став його різновид «крутійський роман». Йоганн Вольфганг фон Гете надав нам чудові зразки роману в листах (епістолярний роман) і роману виховання.

Дякуючи демократичності форми, роман існує і розвивається в наш час, хоча цій жанровій формі вже передрікали зникнення. Літературознавці називають зміни, які демонструє цей жанр, модифікаціями або варіаціями, хоча постає питання про видову належність і окрему модифікацію на матеріалі якогось одного твору. У літературознавчих енциклопедичних виданнях називаються найбільш відомі і відповідно повторювані не тільки в якійсь одній національній літературі різновиди цього жанру як новий роман (*Nouveau roman*). Отже, модифікацію жанру розглядаємо як процес виникнення і можливого розповсюдження його певного модифікованого виду у майбутньому, тобто вид є результатом процесу модифікації.

Роман у новелах відомий у німецькій літературі з середини XIX ст., знову до нього звертаються письменники у середині минулого століття. В українській літературі він з'явився в 70-ті роки XX ст., і найвідомішим представником цього різновиду став роман О. Гончара «Тронка». На кінець XX ст. цей вид роману використовує відомий німецький письменник Інго Шульце (1998) [7]. Однак з появою роману Даніеля Кельманна у 2009 р., відомого австро-німецького письменника, «Слава. Роман у дев'яти історіях» („*Ruhm. Ein Roman in neun Geschichten*“) [4], який миттєво став бестселером, розгорнуто нову сторінку в розвитку німецької літератури і роману в новелах зокрема.

Назва цього виду жанрової форми «роман у новелах» не зовсім відповідає його складникам, як їх називають самі автори. Якщо у Кельманна та Інго Шульце це історії (*Geschichten, Storys*), то у Германа Броха (1950) [2] – оповідання (*Erzählungen*), а у Юстини Зінк і Ліліан Р. Франке (2009) [5] та у Іди фон Дюрінгсфельд (1852) [3] – це новели (*Novellen*), а у Юрія Андруховича (2017) [1] – серії. До ускладнення цієї проблематики додається також синонімічність уживання назви жанру «оповідання» як *Erzählung* і *Geschichte*. Однак об'єднуючим фактором такої класифікації можна з деякими застереженнями вважати думку сучасних літературознавців, напр. Хуго Ауста, про спільність багатьох рис оповідання і новели, що дає можливість для об'єднання авторських модифікацій такого плану в один різновид.

Іншим цікавим сучасним різновидом жанру «роман» можна розглядати публіцистичний роман. У самій назві вбачаємо оксюморон, бо роман – це жанр художньої літератури, а публіцистика побудована на реальних фактах. Прикладом такого роману можна вважати книгу репортажів журналістки Ютти Зоммербауер «*Die Ukraine im Krieg*» (Україна у війні) (2016 р.) [8]. Ця книга, як справедливо про неї сказав Андрій Курков в інтерв'ю для DW (Дойче велле.), належить до нон-фікшн-літератури. Тут маємо гібридну форму художнього репортажу і так званого публіцистичного роману. При цьому репортажі мають форму оповідань. Спільним з жанровою формою роману є оповідач, він один – журналістка Ютта Зоммербауер; стиль викладу – однорідний, використання стилістичних засобів (метафор, переліку, епітетів, порівнянь, фразеологізмів у різних функціях та ін.). Саме художність форми, яку створюють автори – журналісти за фахом, є найяскравішою ознакою романної форми публіцистичного роману, про становлення якого точаться дискусії. Сучасні мандрівні романи, тревелоги також можуть розглядатись як публіцистичні романи, тому що вони ґрунтуються на реальних подіях здійснених мандрівок авторами цих творів.

Підсумовуючи можна констатувати, що сучасний роман має величезну кількість модифікацій і гібридних форм, тим самим він демонструє свою життєздатність і тим він цікавий сучасному читачеві. І якщо Курт Тухольський на початку ХХ ст. говорив про варіативність літературних форм як констатацію занепаду форми, тому що межі між жанровими формами розмиті, то сьогодні фіксуємо в літературі наявність саме гнучких форм, а форми із сталою, жорсткою структурою видаються нам архаїчними і поволі зникають як оди.

1. Андрухович, Юрій. Коханці юстиції. Параісторичний роман у восьми з половиною серіях. /Юрій Андрухович. – Чернівці: Меридіан Черновіц, 2018. – 304 с.
2. Broch, Hermann (1954): Die Schuldlosen. Roman in elf Erzählungen. Zürich: Rhein-Verlag. – 368 S
3. Düringsfeld, Ida von (1852) Esther: Novellenroman in zwei Bänden. – Breslau: Verlag von Trewendt & Granier, Bd 1-2. – 374 S.; 272 S. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://books.google.com.ua/books?id=si14vgEACAAJ&printsec=frontcover&hl=uk&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
4. Kehlmann, Daniel (2019). Ruhm. Ein Roman in neun Geschichten. – Reinbeck bei Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag. – 203 S.
5. Sink, Justina/Lilian R. Franke (2009) Renaissance: Ein Schwarz-Weiß-Novellen-Roman. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.amazon.de/Renaissance-Ein-Schwarz-Wei%C3%9F-Novellen-Roman-Justina-Sink/dp/3837021076>
6. Schönberger, Otto (1980): Einführung In: *Longos Hirtengeschichten von Daphnis und Chloe*. 3. erw. Aufl. Berlin: Akademie-Verlag, 9-59.
7. Schulze, Ingo (1998) Simple Storys. Ein Roman aus der ostdeutschen Provinz. Berlin, Berlin Verlag - 302 S.
8. [Sommerbauer, Jutta \(2016\): Die Ukraine im Krieg. Hinter den Frontlinien eines europäischen Konflikts. Wien, Verlag Kremayr&Scheriau GmbH&Co.KG – 207 S.](#)

УДК 821.162.1

Кеба Олександр Володимирович

доктор філологічних наук, професор

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Keba Oleksandr Volodymyrovych

Doctor of Philology, Professor

Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University

keba9591@gmail.com

**"ТРАНС-АТЛАНТИК" ВІТОЛЬДА ГОМБРОВИЧА : ПОЛЕМІКА З
ПОЛЬСЬКОЮ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЮ ТРАДИЦІЄЮ
"TRANS-ATLANTYC" BY VITOLD GOMBROWICZ : CONTROVERSY**

WITH THE POLISH NATIONAL AND CULTURAL TRADITION

"Транс-Атлантик" є єдиним твором Вітольда Гомбровича, події якого розгортаються за межами Польщі. Роман розпочинається з прибуття героя-наратора до Аргентини, яка має стати його новою батьківщиною. Водночас акцентований із самого початку "погляд назад" і рефлексія щодо стосунків із "колишньою" Вітчизною вказують на те, що автор найбільше переймається сутністю польської ідентичності, оцінкою національної культури, історичного минулого, усталених традицій тощо. Як сказано в анотації до видання твору українською мовою, ця "історія, розказана від першої особи, піддає випробуванню ідеї святощів, традиції й самототожності, через що ця книжка свого часу спровокувала гостру критику автора з боку співвітчизників. Втім, як і всяка добра метафора, ця оповідь може сказати більше, ніж те, що лежить на поверхні. Та передовсім «Транс-Атлантик» – це художній експеримент, який припаде до смаку поціновувачам стилістичної вправності..." [1, с. 2]. Важливо й те, що текст твору доповнено авторськими передмовами, які мають допомогти читачеві краще зрозуміти задум і позицію автора. Про те, що саме автокоментування роману "Транс-Атлантик" у форматі авторських передмов і рефлексій у "Щоденнику" є абсолютно необхідним для адекватного прочитання цього тексту, йдеться у ґрунтовній розвідці Альони Тичініної "Функціональність передмови в цілісному сприйнятті тексту (Вітольд Гомбрович „Транс-Атлантик”)" [2].

Для розуміння даного твору також надто важливим є усвідомлення як власне ідейної, суспільно-політичної позиції автора, так і його художньо-естетичної концепції. Бруно Шульц свого часу наголошував на здатності В. Гомбровича "заманити" в глибини тексту, називав його "великим гуманістом", однак світогляд і людинобачення автора "Фурдидурке" далекі нелегко вписати як у загальне традиційне розуміння гуманізму, так і в його польські національно-культурні візії. Гомбрович був вигнанцем не тільки з батьківщини, а й "вигнанцем із еміграції – серед емігрантів був маргіналом" (В. Карпінский). У середовищі польських емігрантів, і не тільки аргентинських, він оприлюднив свою позицію за допомогою "Транс-Атлантику", поставши, за словами Є. Яжемського, „як бунтівник, блюзнір, що висміює традиційні ідеали і пропонує полякам нову форму існування" [Цит. за : 2, с. 204].

Основу ідейно-художньої концепції "Транс-Атлантику" складає амбівалентність авторського художнього втілення концептів так званого польського сарматизму, що проявляється у гротескному відтворенні симулятивного образу життя поляків в Аргентині. Місцева "полонія"

абсолютно неадекватно щодо реалій свого існування намагається відтворювати звичаї, що були характерні для польської шляхти XVII-XVIII ст. Ці звичаї (кінні виїзди з претензією на вишуканість, архаїзовані полювання, дотримання ритуалів вітання і спілкування) подаються Гомбровичем у гротескно-пародійному стилі, коли зовнішня атрибутика різко контрастує з життям, позбавленим глибокого змісту і достойної мети, а повсякденні стосунки між людьми явно не відповідають високим ідеалам лицарства й шляхетності.

Таким чином, роман "Транс-Атлантик" став ще однією посутньою реплікою в Гомбровичевій дискусії зі співвітчизниками про історичні долі польської національно-культурної свідомості.

1. Гомбрович, Вітольд. Транс-Атлантик. Львів : Видавництво Старого Лева, 2015. 160 с.
2. Тичініна А.Р. Функціональність передмови в цілісному сприйнятті тексту (Вітольд Гомбрович „Транс-Атлантик”) // Питання літературознавства. 2017. № 95. С. 200-216.

УДК 82.091: 821.161.2+821.111

Кобуга Світлана Степанівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов і перекладу,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Svitlana Kobuta

PhD in Philology (Candidate of Philological Sciences)

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

svitlana.kobuta@pnu.edu.ua

КОРОТКИЙ ОГЛЯД ПОЕЗІЇ ДЖОРДЖА ОРВЕЛЛА GEORGE ORWELL'S POETRY: A BRIEF INSIGHT

Джордж Орвелл, справжнє ім'я якого Ерік Артур Блер, є британським письменником-прозаїком, журналістом та публіцистом. Світове визнання до нього прийшло після публікації політичної сатиричної антиутопії «Ферма тварин» та монументального роману-антиутопії «1984», котрий став не лише останнім твором, але й еволюційною вершиною творчості автора. Загалом, спадщина Джорджа Орвелла оскільки проливає світло на найзлободенніші суспільні проблеми як його батьківщини, так і цілого світу. І в цьому процесі поезія автора не знаходиться осторонь, а органічно доповнює центральний творчий посил.

Варто зазначити, що Джордж Орвелл, знаний передусім як прозаїк (журналіст, романіст та есеїст). Він ніколи не позиціонував себе саме як поета, хоча і плекав серйозні поетичні амбіції [5, р.2], а у його творах постійно знаходимо прямі цитати та алюзії на вірші багатьох авторів. Згідно із даними видання Пітера Девідсона «Орвелл: Повне зібрання творів» (1998), його поетичний доробок, разом із втраченими поезіями, налічує лише 26 віршів [2], які, втім, торкаються доволі широкого кола проблем. Втім, декілька років тому (у 2016) Д.Венейблс, дослідниця творчості Джорджа Орвелла, член Товариства ім.Орвелла, зініціювала видання повного зібрання поетичних творів автора, результатом її старань стала книжечка із 62 сторінок. За її словами, переглянувши усі томи повного зібрання творів письменника, окрім відомих 26 поезій, вона віднайшла ще 42 поетичні фрагменти [1].

Дослідник творчості письменника Д.Дж.Тейлор наголошує на тому, що на авторський поетичний стиль Дж.Орвелла досить характерно вплинули Р.Кіплінг, Хаусман та ранній Т.Еліот, хоча, власне його оригінальні ідеї та способи їх вираження, критики оцінюють вище за наслідування. Літературна цінність поетичної спадщини письменника порівняно невисока, адже, на думку цього ж британського дослідника, поезія Джорджа Орвелла виступає скоріше допоміжним засобом вираження провідних ідей [5, р.5]. Як стверджує ряд літературних критиків, стосунки письменника із поезією можна описати як «безнадійну інтрижку» [3], а стаття в газеті «Гардіан» так звучала «Якщо ви любите Джорджа Орвелла, ніколи не читайте його віршів» [4]. Більше того, Д. Тейлор зазначає, що «лише дуже сміливий критик, детально розглянувши його поезію, здатен побачити в ній якісь помітні заслуги. Вона похідна, серйозна і доволі нудна, за кількома яскравими винятками» [5, р.3]. Попри таку доволі невисоку оцінку, поетична спадщина автора потребує детального вивчення, адже у ній піднімаються ті самі злободенні теми, які принесли славу Джорджу Орвеллу-прозаїку.

1. Chichester Woman Celebrates Poetry // [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.chichester.co.uk/arts-and-culture/chichester-woman-celebrates-poetry-george-orwell-879410>
2. Davison Peter, Getting it Right January – March 2010 / [Електронний ресурс] Режим доступу: www.finlay-publisher.com
3. Edition of Orwell's poems: 'A triumph'// [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://orwellsociety.com/edition-of-orwells-poems-a-triumph/>

4. If you love George Orwell, never read his poems// [Електронний ресурс]
Режим доступу: <https://www.theguardian.com/books/shortcuts/2015/nov/04/love-george-orwell-never-read-poems-poetry>
5. Tailor D.J. Orwell's poetry // [Електронний ресурс] Режим доступу:
<http://theorwellprize.co.uk/george-orwell/about-orwell/d-j-taylor-orwells-poetry/>

УДК 812.111(73)

Лісевич Вероніка Вікторівна

Аспірант

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Lisevych Veronica Viktorivna

Postgraduate student

Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohiienko University

nika199574@gmail.com

**«АМЕРИКАНСЬКА ПАСТОРАЛЬ» ФІЛІПА РОТА: "ВЕЛИКА
ІСТОРИЯ" VS ІНДИВІДУАЛЬНА ДОЛЯ
PHILIP ROTH'S "AMERICAN PASTORAL": "GREAT HISTORY" VS
PERSONAL FATE**

«Американська пастораль» є одним із найвідоміших романів Філіпа Рота. За цей твір, написаний 1997 року, письменник був удостоєний найвищої літературної нагороди США – Пулітцерівської премії. Роман отримав дуже гарні літературно-критичні відгуки, зокрема від авторитетної літературної критики Мітіко Какутані, яка назвала роман «A big, rough-hewn work built on a grand design <...> With the story of Seymour (Swede) Levov, Mr. Roth has chronicled the rise and fall of one man's fortunes and in doing so created a resonant parable of American innocence and disillusion» [1]. Згодом екранізація твору (режисерський дебют відомого актора Юена Мактрегора, 2006 р.) мала не менший глядацький успіх.

На перший погляд, у романі розвивається традиційна тема конфлікту поколінь, адже донька головного героя роману, успішного бізнесмена і взірцевого сім'янина Сеймура Левова (Шведа), Мередіт (Меррі) в знак протесту проти війни у В'єтнамі покидає родину і стає терористкою. Однак істинний конфлікт твору, якщо врахувати те, що Сеймур і Меррі як батько і донька обожають одне одного, полягає у протистоянні двох світоглядів: добропорядності як виду соціального конформізму і ригоризму як неуклінного слідування своїм морально-етичним принципам. Саме таку позицію займає Меррі, яка не приймає батьківського лицемірства, нехай навіть і

неусвідомлюваного, і категорично відмовляється змінити свій образ життя.

«Американська пастораль» органічно поєднує в собі елементи сімейного-побутового і соціально-історичного романних різновидів. Твір став рубіжним для автора, оскільки означив перехід від інтровертних романів про психологічні й ментальні комплекси головного героя ("Хвороба Портного", 1969) до поліжанрових наративів на кшталт роману "Людське тавро" (2000), в якому драма героя представлена на тлі масштабних соціально-історичних колізій.

Основні події роману розгортаються 1967-1968 року, коли США переживали гостру соціальну кризу через війну у В'єтнамі. Водночас те, що ці події подаються ретроспективно, головним чином через спогади брата Сеймура Джека, ровесника наратора роману письменника Натана Цукермана, створює можливість подати їх рефлексивно, в аналітичному соціально-філософському ракурсі. Вже після смерті Сеймура Левова наратор бачить життя головного героя не просто як утілення американської мрії, яким він здавався йому в підлітковому віці, а як руйнування "американської пасторалі", що постала на ґрунті марнославства, самозадоволення й ігнорування ознак неминучого краху ідилії.

Однією з перших таких ознак стала телепередача про самоспалення буддійського монаха в Сайгоні, столиці Південного В'єтнаму, на яку Меррі відреагувала вкрай емоційно, а родина натомість абстрагувалася від цієї трагедії. Пізніше, коли США безпосередньо втрутилися в конфлікт у В'єтнамі, шістнадцятилітня Меррі називає цю війну "брудною", "злочинною" і вступає до таємної організації протестувальників. Батьки намагаються представити конфлікт із донькою як наслідки "кризи підліткового віку", що переросте сама себе. Однак після бомбування пошти, під час якого гине людина і Меррі звинувачується в скоєнні злочину, вона втікає з міста й надовго зникає з поля зору батьків. П'ять років Сеймурових пошуків врешті-решт увінчалися успіхом, але він віднайшов зовсім іншу Меррі, що остаточно підірвало смисл його життя.

Ускладненню конфлікту роману й посиленню його трагічного звучання сприяє багатопланова структура твору. Роман починається з випадкової зустрічі 1985 року на той час уже успішного письменника Натана Цукермана з кумиром свого дитинства Шведом-Сеймуром Левовим, що спричиняється до низки флешбеків із повоєнного життя Нью-Арка, де народилися і зростали герої. У наступній частині роману описана зустріч у 1995 році випускників школи в Нью-Арку, під час якої Натан Цукерман дізнається про смерть Шведа і слухає детальну розповідь Джеррі про трагедію життя свого брата. Ця розповідь постійно переривається нараторськими включеннями-коментарями,

що розширюють як фактуальну базу індивідуальної історії, так і збагачують її соціально-філософською рефлексією. Автор легко переключається з розповіді від першої особи на третьоособовий наратив, віддаючи наративну перспективу головному героєві, як-от: "He could never root out the unexpected thing. The unexpected thing would be waiting there unseen, for the rest of his life ripening, ready to explode, just a millimeter behind everything else. The unexpected thing was the other side of everything else. He had already parted with everything, then remade everything, and now, when everything appeared to be back under his control, he was being incited to part with everything again. And if that should happen, the unexpected thing becoming the only thing..." [2, с. 176].

Різноплановий наратив роману скріплюється методом повернення до одних і тих самих подій у минулому з різних часових дистанцій. У трьох частинах роману – «Спогади про рай», «Падіння», «Загублений рай» – наратор кожного разу по-новому описує ключові епізоди конфлікту, з точки зору різних його учасників, тим самим поглиблюючи й ускладнюючи його, надаючи індивідуальним обставинам соціально-історичного й філософсько-екзистенціального виміру.

Таким чином, роман «Американська пастораль» яскраво демонструє авторське вміння поєднати індивідуально-особистісний і суспільно-значущий виміри історії в межах романного наративу, який, своєю чергою, синтезує різні жанрово-стильові стратегії. У цьому творі, що став першою частиною авторської трилогії про сучасну Америку (поряд із наступними "Мій чоловік – комуніст!" і "Людське тавро"), «американська мрія» аналізується як хисткий амбівалентний національний міф, ілюзорна реалізація якого легко обертається на трагедію.

1. Kakutani, Michiko. Philip Roth's 'American Pastoral'. URL : <https://www.pulitzer.org/article/michiko-kakutani-philip-roths-american-pastoral>

2. Roth Philip. American Pastoral. New York, 1998. 423 p.

УДК 821.353.1'091+821.161.2'091]:24 – 253

Мироненко Микола Андрійович

кандидат технічних наук, доцент кафедри менеджменту

Національна металургійна академія України

Myronenko Mykola

candidate of technical science, assistant professor department of management

National Metallurgical Academy of Ukraine

mironik2004@i.ua

Галацька Валентина Леонідівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології та перекладу
Дніпровський національний університет залізничного транспорту
імені академіка В. Лазаряна
Galatska Valentyna
candidate of philological sciences, assistant professor
department of philology and translation
Dnipro National University of Railway Transport
named after Academician V. Lazarian

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ОДНІЄЇ ДАВНЬОІНДІЙСЬКОЇ ПРИТЧІ У ГРУЗИНСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ КЛАСИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРАХ

Культура є тим неоціненним надбанням людства, яке вирізняє окремі групи населення на тій чи іншій території землі та допомагає ідентифікувати останні як народи та етноси. Суспільна розвиненість тієї чи іншої нації визначається глибиною фольклорної пам'яті. Джерела, що наповнюють цю криницю, можуть бути як автохтонними, так і запозиченими в інших народів. У такому випадку має місце вплив «мандрівних» сюжетів на культурну спадщину тієї чи іншої нації. Причому ця дорога має обопільний рух. Тому іноді досить складно встановити першоджерело того чи іншого «мандрівного» сюжету. Саме інтерпретації однієї давньоіндійської притчі в контексті дослідження її «мандрівного» сюжету в грузинській та українській класичних літературах і буде присвячено поданий нижче матеріал.

Перш за все варто зазначити, що притчі є тим жанром літературної творчості людства, у якому якнайкраще фокусується увага слухача чи читача на змісті та сенсі поданої інформації. А фінальний коментар оповідача підводить жирну риску під сказаним вище і має на меті «зацементувати» у свідомості реципієнта певну думку-константу, яка має глибокий філософський зміст.

Притчі є тим першоджерелом інформації, яке створює канон будь-якого релігійного (теократичного) вчення. Саме побудова чіткої вертикалі суспільних взаємовідносин є основою для створення будь-якої сталої нації, а згодом і держави. Симбіоз ідеологічного впливу на людей через релігію і правові норми майнового права утворюють державу, яка має змогу існувати на певній території землі не одне століття.

Однією з основних книг буддистського релігійного канону є «Лаліта-Вістара» – опис життя Будди, насичений значною кількістю

давньоіндійських притч. Наведемо нижче одну з них у нашому довільному переказі.

Під час полювання на дикого звіра один мисливець опинився у страшному проваллі, на стінах якого росло розлоге дерево. Вчепившись у гілки, він вирішив серед них перечекати небезпеку. Аж раптом побачив двох мишей – чорну та білу, які швидко підточували коріння того крилатого дерева. Поглянувши углиб провалля, мисливець побачив і почув страшного звіра, який вивергав полум'я і прагнув дотягнутися до стовбура дерева, на якому переховувався чоловік. У цю мить він почув якесь монотонне дзижчання, і піднявши голову догори, побачив щілину, на гілці з якої краплі дикого меду поволі стікали донизу. Підтягнувшись, чоловік спробував того дикого меду й відчув неймовірне задоволення. Тієї ж миті миші остаточно підгризли коріння дерева, а дикий звір згори дотягнувся лапою до чоловіка й зіштовхнув його на дно провалля прямо у пащу вогнедишного дракона.

Як бачимо, сюжет оповідки достатньо реалістичний, напевно, створений у середовищі мисливців, які розповідали біля вогнища історію невдалого полювання на диких тварин у давні часи. Та творчий геній людини згодом із такого примітивного сюжету створив шедевр, який перетворився на «мандрівний» і нині відомий у літературі багатьох народів світу.

Тож у буддистському каноні цей твір набув вельми філософського значення. Вже у II ст. до н.е. притча стала однією з ключових у новій релігії. Сюжет було обрамлено додатковими подробицями, що прикрасили вже цілком літературний сюжет, а узагальнення Будди та його пояснення вчинків окремих героїв лише додали творіві дидактично-настановчого характеру.

Коли ж на Близькому Сході виникло нове релігійне вчення – християнство, яке почало активно розповсюджуватися на теренах Європи та Азії, притчі загальнофілософського змісту виявилися на часі. Щоб довести справедливість своїх прагнень до самостійності (автокефалії), вже від початку V ст. н.е. представники церков у Сирії запозичили сюжет давньоіндійської притчі, увівши його у християнський канон. Це сталося не випадково, адже у боротьбі з могутнім на той час несторіанством перемогти було можливо, лише маючи аналогічну «зброю» – книгу, яка б могла вважатися культурним надбанням людства. Найпростіший спосіб досягнення вказаної мети – переклад та нова інтерпретація вже відомої літературної пам'ятки. І притчі з «Лаліта-Вістара» є найкращим ґрунтом для цього.

Згодом притча про мисливця-невдачу потрапила до земель, на яких нині знаходиться держава Грузія. Дослідники літературних пам'яток цієї країни сходяться на думці, що твір під назвою «Балаваріані» було створено у проміжку між VIII та X ст. н.е. Події відбуваються у країні Шолайт

(тогочасна назва Індії на грузинських землях) у родині царя Абенеса. Головні герої – відлюдник Балавар та син царя Іодасаф. Ось як була інтерпретована ця притча за нашим довільним переказом.

«І мовив Балавар:

- Цей мінливий світ схожий на чоловіка, якого переслідував оскаженілий слон і врешті-решт загнав до темного провалля. Під час падіння чоловікові пощастило зачепитися за гілки крони дерева, що росло на схилі провалля. Та поглянувши донизу, він побачив посеред коріння двох мишей – чорну та білу, які безупинно гризли його. Із глибини провалля почувся гучний рев та страшний дракон уже роззявив свою пащу, аби поснідати людською плоттю. Під ногою щось заворушилося і чоловік побачив голову змії з розщепленим язиком, яка спробувала вкусити його. Піднявши голову догори, чоловік раптом побачив струмочок дикого меду, що поволі стікав по гілці дерева. Смак меду примусив його на мить забути про все на світі.

Слон є уособленням смерті, а прірва – то є цей недовговічний світ, наповнений небезпеками та постійними турботами. Гілки крони дерева – дні людського життя. Біла та чорна миші – суть день і ніч, а змія із розщепленим язиком – тіло людське. Огнедишний дракон на дні провалля – це образ пекельних мук потойбічного світу. А та дещиця солодкого дикого меду означає швидкоплинні людські задоволення.»

Як бачимо, у першому абзаці твору з'явилися подробиці, що передбачають обов'язковість додаткових пояснень, які наведені у другому абзаці. В цілому притча набуває рис самостійного літературного твору, а християнин-коментатор вдало імплементує її до канону нової релігії.

Тепер перенесімось зі схилів Кавказьких гір X ст. до Прикарпаття кінця XIX ст. Непересічна особистість українського письменства Іван Франко першим познайомив українських читачів з індійськими притчами. У 1898 році у Львові побачила світ збірка віршованих творів під назвою: «Мій Ізмарагд: Поезії Івана Франка». До неї увійшли деякі притчі, що знайомили читачів із надбанням індійської культури. У 1911 році знову ж таки у Львові було надруковано збірку «Мій Ізмарагд», значно поповнену новими віршами Івана Франка. У притчах письменник виявив себе не лише неперевершеним майстром слова, а й тонким психологом, який прагне зрозуміти глибину сенсу людського життя.

До речі, відомий сучасний український дослідник творчості Івана Франка, колишній директор Львівського музею-садиби І. Франка Роман Горак у приватній бесіді з авторами підтвердив правильність їхнього припущення про те, що Іван Якович не знав санскриту, а користувався при

перекладі на українську поважними працями німецьких та австро-угорських науковців-сходознавців.

Відмінною рисою перекладів Івана Франка є поетична форма останніх. Крім того, вони максимально за персоналіями наближені до первинного тексту індійського оригіналу, згідно з буддистським каноном. Це перетворює переклади на цілком самостійні твори високої літератури, а українська культура через них долучається до світового річища високорозвинених культур світу.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що існування в літературній традиції окремих націй спільних сюжетів наочно засвідчує факт активної міжкультурної взаємодії від найдавніших часів. А різна інтерпретація загальновідомого сюжету є проявом рівня розвиненості культури окремо взятого народу.

1. Александрова Н., Русанов М., Комиссаров Д. Лалитавистара. Сутра о жизни Будды. Рождение – М.: РГГУ, 2016. – 608 с.

2. Балавариани (Мудрость Балавара) / пер. с груз. Бидзины Абуладзе. – Тбилиси: «Заря востока», 1962. – 160 с.

3. Франко І.Я. Твори: В 3 т. Т. 1: Поезії. Поєми. – К.: Наук. думка, 1991. – 672 с.

4. Мироненко Н., Галацкая В. Янтарное ожерелье Бгараты. Литературоведческие студии о кочевых сюжетах в мировой художественной культуре / Николай Мироненко, Валентина Галацкая. – Saarbrücken: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2015. – 68 p.

5. Мироненко М.А., Галацька В.Л. Україна – між Сходом та Заходом. Частина перша. Обличчям на Схід: Літературознавчо-культурологічні студії. – Дніпро: Ліра, 2020. – 364 с.

УДК: 821.112.2(436)

Монолатій Тетяна Петрівна

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

кандидат філологічних наук, доцент

Tetiana Monolatii

Ph.D., Associate Professor

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

tetiana.monolatii@pnu.edu.ua

**«НОВА ОБ'ЄКТИВНІСТЬ» ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ
ЛІТЕРАТУРНОЇ ТРАДИЦІЇ 1920-Х РР.**

“NEW OBJECTIVITY” AS A REFLECTION OF GERMAN LITERARY TRADITION IN THE 1920s

Однією з помітних ознак європейської модерністської літератури 1920–1930-х років став перехід від слова «модерний» до слова «новий». Адже ХХ століття, за словами американського філософа М. Бермана, можна представити як «третій і заключний етап у розвитку Модерну». Хоча вчений припускає, що «світова культура модернізму, яка розвивається, досягає захоплюючого тріумфу в мистецтві й ідеях», проте за все треба платити [3, с. 17]. Культура та ідентичність, які так довго залишалися незмінними, більше не були абсолютними в століття урбанізації, міграції, індустріалізації та тотальної війни. Зокрема М. Берман пише: «Коли сучасне суспільство збільшується, воно розпадається на безліч фрагментів, які розмовляють незрозумілими власними мовами; ідея модерну втрачає свою здатність організувати і надавати сенс життям людей» [3, с. 17].

«Нова література» позначила розширення «модерністського бунту», вимагаючи свіжого усвідомлення історичних реальностей і прогресивних ідей, виходу за межі естетичного гуманізму до соціального реалізму й репортажу, необхідності пошуку «пролетарської» літератури. Оскільки «нова література» була продуктом 20-х рр. ХХ ст., її представники намагалися визначити характерні риси десятиріччя «кошмарів, коли історія стала машиною, суспільство – полем битви, а невроз – типовим внутрішнім станом» [1, с. 212]. Як зауважує М. Бредбері, і ліві, й праві письменники досліджували «деструктивний чинник», раціональні та ірраціональні системи, вони «подорожували всюди, поки не стали іноземними мандрівниками в себе вдома чи протоевропейцями на своїй власній землі» [1, с. 212].

У 1920-х роках на авансцені культурного життя з'явився інший герой літературного твору – енергійний, раціоналістичний, діловий. У філософії, мистецтві, навіть у повсякденному житті утверджувалися нові принципи – функціональної естетики. Прекрасне почали вбачати у повсякденному, у прикладній корисності предметів. Так у німецькій культурі 1920-х рр. виникла течія «Нова об'єктивність», яка фіксувала нову, аскетично-функціональну, прагматичну функцію речі [2, с. 323]. Нова течія безпосередньо впливала на мистецтво, зокрема й літературу, а її основною ознакою стало превалювання документального над літературним. Оскільки цей термін та естетичний принцип обмежилися тільки коротким бумом у стабілізаційній фазі 1924–1929 рр., тільки упродовж нетривалого періоду митці завдяки принципу «об'єктивності» могли відмежовуватися від

експресіоністських тенденцій. Щоправда, ця привабливість «об'єктивності» зникла швидше, ніж її умовності, які розглядаються як частина масової культури, і швидко обмежилися «реінтеграцією в навколишні прагматичні дискурси». «Здається, чим краще вдається інтеграція, тим швидше течія втрачає свої характерні риси. Ця бажана втрата ексклюзивності дозволяє знову з'явитися тривалому пануванню «об'єктивності» в економіці, праві та медицині. Незважаючи на критику цього руху, його мотиви залишаються тривалими також в літературному дискурсі і є й надалі – у модифікованій формі – продуктивними», – відзначає німецький дослідник Г. Летен [4, с. 375].

Оскільки «нова об'єктивність» була віддзеркаленням німецької літературної традиції 1920-х рр., на яку безпосередньо впливали події політичного характеру й громадського життя повоєнної Німеччини, то очевидним є особливий погляд на феномен Ваймарської республіки. Зосібна німецький філософ П. Слотердайк вважає, що «Ваймарська республіка належить до історичних феноменів, на прикладі якого можна найкраще простежити, як заплатили за модернізацію суспільства. Величезні технічні досягнення змінилися зростаючим дискомфортом в не-культурі; цивілізаційне полегшення – почуттям безглуздості» [5, с. 702]. Вчений характеризує епоху як «високорефлексивний, вдумливий, творчий і виразний час, пронизаний різноманітними саморефлексіями та самоаналізом» [5, с. 709].

Модерний досвід та суспільні події Ваймарської Німеччини мотивували письменників до написання творів безпосередньо із зацікавлення подіями і питаннями, які превальювали в суспільній дискусії повоєнної країни. Їх віддзеркаленням і була «Нова об'єктивність», яка позначила розширення «модерністського бунту», вимагаючи свіжого усвідомлення історичних реальностей і прогресивних ідей, виходу за межі естетичного гуманізму до соціального реалізму тощо. У цьому контексті багато письменників виявляли себе різкими критиками індустріального капіталізму та лівацьких мотивів революції, інтегрувавши теми індивідуальної ідентичності, а також індивідуальну потребу привнесення фікції в модус німецькомовної модерністської літератури. Звертаючи особливу увагу на символіку, яка існувала в повсякденному житті, вони виявляли розуміння семіотики соціальної стратифікації і те, як видимі показники соціального статусу впливають на сприйняття особистості суспільством.

Оскільки література була своєрідною відповіддю на політичний безлад та ідеологічні конфронтації, то зацікавлення її представників історією, суспільством і громадськими інтересами надавало творам вигляду

симптоматичної літератури. Проте літературні твори зберігали ознаки авторського прочитання кризи доби як духовно-естетичної тенденції, наповнюючи їх міфічним, песимістичним, а іноді й іронічним змістом, піддаючи «свою» сучасність критичному порівнянню з «ідеальним світом» і літературною дійсністю попередніх поколінь.

1. Бредбері М. Британський роман Нового часу. Київ, 2011.
2. Becker S. Neue Sachlichkeit. Band 1: Die Ästhetik der neusachlichen Literatur (1920–1933). Köln, 2000.
3. Berman M. All That is Solid Melts into Air: The Experience of Modernity. London, 1983.
4. Lethen H. Der Habitus der Neuen Sachlichkeit. Literatur der Weimarer Republik 1918–1933. Hansers Sozialgeschichte der deutschen Literatur vom 16. Jahrhundert bis zur Gegenwart. Band 8. München, Wien, 1995. S. 371–446.
5. Sloterdijk P. Kritik der zynischen Vernunft. Frankfurt am Main, 1983.

УДК 82-2: 821.161.2

Семак Оксана Іванівна

Кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземних мов і перекладу

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Semak Oksana Ivanivna

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor of Foreign Languages and Translation Department

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

oksem@meta.ua

ХРИСТІЯНСЬКІ МОТИВИ У ДРАМАТИЧНИХ ТВОРАХ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.

Невід’ємною рисою естетичного функціонування української літератури діаспори є її християнськість, яка продовжувала традиції материкової художньої творчості, що зародилися не лише “під безпосереднім впливом біблійного віровчення, а, можливо, з одвічного протистояння святості й гріховності, ... добра і зла, злочину і кари, нарешті, життя і смерті як потужних екзистенційних чинників християнської віри” [1, с.50]. Християнськість виявлялася як світовідчужання автора у написаних ним творах на релігійну чи будь-яку іншу тематику (Ю. Липа, Є. Карпенко, С. Черкасенко, Ю. Тис) чи у безпосередньому виборі біблійного сюжету

заради самого сюжету (О. Грицай). Часом біблійна розповідь використовувалася як тло для подачі певної ідеї. Таким є твір Ю. Тиса “Не плач, Рахиле”, де автор, християнин і патріот, використовує розповідь про царя Ірода, порівнюючи долю українського народу з древнееврейським. Паралель із Біблії допомагає автору вияскравити основну ідею про незнищенність українського духу. Ідейне спрямування п’єси С. Черкасенка “Ціна крові”, в якій драматург подає свою інтерпретацію образу Юди, співзвучне ідеям трагедії Є.Карпенка “Момот Нір” про недопустимість “ціни крові” як плати за ідейний фанатизм. Твори Остапа Грицай “Шлях Віфлеємської зорі”, “Anima Universalis” втілюють головну ідейно-естетичну думку: “Душею всесвіту є Любов, якою Господь надихнув людину як найсильнішу зброю супроти зла” [1, с.55].

У 1924 у статті “На нових позиціях” Є. Маланюк писав: “Боротьбі за національне визволення мусить товаришувати боротьба за визволення психологічне, за створення суверенної української індивідуальності” [2, с.32]. Слова Є. Маланюка є узагальненням ідейно-естетичної концепції Ю. Липи, в творах якого ідея державної незалежності включає окремі компоненти: дія, душа та родина. Їхньому глибшому осмисленню в драматичних творах (хоча вони художньо та логічно завершені) сприяє знайомство з теоретичною працею Ю. Липи “Призначення України”: “Головним завданням міцної державності є дбання про те, щоб кожен її громадянин був на своїм місці, тобто там, де може показати найбільшу продуктивність” [3, с.177]. Константи його концепції – це принцип відповідності, проголошений Г. Сковородою, та “збереження і захист найбільш незахищеного – душі – як передумова збереження і захисту нації” [3, с.125].

На формування естетичних вартостей у творах митця вплинула релігійність як визначальна риса його світогляду. Цим пояснюється часте звертання драматурга до жіночого образу, бо, за словами дослідниці Юлії Крістевої[4], християнство – найвитонченіший символічний конструкт, через який жіночність просочується безупинно. Ідея жіночої вірності, чистоти, проголошена в творах “Троянда з Єрихону”, “Поєдинок” доповнює трактування Ю. Липою жінки як центру духовності, “що єднає коло себе родину” [3, с.126]. У драматичній поемі “Троянда з Єрихону” автор, використавши універсальний символ троянди як уособлення Причастя, а місто Єрихон ідентифікувавши зі святинею, сприймає жінку як поєднання християнської самопожертви, чистоти та твердості:

“Ми, всі жінки, ми маєм власну правду,
І, тремтячи, стаємо серед правд,

Несправедливих, гострих правд мужчини” [5, с.317].

У “Поєдинку” жіноча чистота Ізабелі стає силою, яка спрямовує розбурхані емоції Льоренцо в русло благородного служіння правді.

Душевно-психологічний стан свідомості митців, який спонукав їх шукати відповіді на екзистенційні питання у релігії, спричинили дві групи детермінант. Перша – християнське світовідчужання поколінь українського етносу. Друга – внутрішній світ письменника, який за своєю індивідуальною природою організації визначає неповторний стиль творчої репрезентації дійсності.

1. Хороб С.І. Українська релігійна драма кінця ХІХ – початку ХХ століття: проблематика, жанрово-стильова своєрідність. Івано-Франківськ : Плай, 2001. 144 с.
2. Маланюк Є. Книга спостережень. Фрагменти. Від Кобзаря до нації: Студії і роздуми. К. : Атіна, 1995. 238 с.
3. 3. Липа Ю. Призначення України / Юрій Липа. Львів : Просвіта, 1992. 270 с.
4. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. : антологія / [упорядкув., ст. і прим. М. Зубрицької]. Львів : Літопис, 2002. 831 с.
5. Крістева Ю.
6. Липа Ю. Поезія. Торонто, 1967. 211 с.

УДК 821.161.2 – 82-94

Скуратко Тетяна Миколаївна

к. філол. н., доцент

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

Skuratko Titiana Mykolayivna

Candidate of philological science, associate professor

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

tanyabidov@gmail.com

**ПАТРІОТИЧНІ МОТИВИ ПОЕЗІЇ Ю.КЛЕНА В КОНТЕКСТІ
ДІАЛОГУ КУЛЬТУР**

**PATRIOTIC MOTIVES OF POETRY BY YU.KLEN IN THE CONTEXT
OF THE CULTURAL DIALOGUE**

Юрій Клен – відомий поет, прозаїк, перекладач, літературознавець, редактор, педагог, творча особистість якого сформувалася в німецько-російсько-українському мовно-культурному трикутнику: німець за походженням, перебуваючи у російськомовному (зазначимо, що розпочинав він свій літературний шлях як російськомовний автор («Моя тоска, как крыльев черных трепет...», 1913 р.)) та українськомовному середовищі, відчуваючи свою причетність до слов'янської культури, Освальд Бургардт (Юрій Клен) зреалізував себе як митець у межах українського літературного простору. Естетичні вподобання митця сформувалися й цілісно розгорнулися у поезії в умовах еміграції, що і засвідчує його як українського митця. Так, Ігор Качуровський зауважив, що для Юрія Клена «духовий зв'язок виявився /.../ міцнішим, ніж зв'язок крові. Він залишився українцем і українським поетом» [1, с. 279]. Юрій Ковалів, відзначаючи приналежність Клена до двох культур – української та німецької, – особливо виокремлював той факт, що «Освальд Бургардт був наслідком енергії духовного відродження України, органічною часткою і творцем якого він почувався» [2, с. 9]. Зазначимо, що на формування літературного світогляду та стилю митця значний вплив мала творчість як українських (Г. Сковорода, Т. Шевченко, І. Франко тощо), так і німецьких (Й.-В. Гете, Ф. Шіллера, Г. Гайне, Ф. Гельдерліна, Р.-М. Рільке, В. Газенклевера, Е. Толлера, Й. Вінклера та ін.) класиків.

Вважаємо, що поетичний та ліро-епічний доробок Юрія Клена не був справедливо поцінованим діаспорними літературознавцями й критиками в 30 – 40-ві роки (нечисленні виступи Д. Донцова, Є. Маланюка, Ю. Шереха про творчість митця за його життя позначені переважно публіцистичним пафосом). В 50-х роках з'являються наукові статті Ю. Шереха «Пам'яті поета», М. Ореста «Заповіти Ю. Клена», Є. Маланюка «Пам'яті поета» та «В десятиріччя смерті», в яких окреслюється внесок Юрія Клена в розвиток європейської літератури та культури загалом. Окремим проблемним аспектам поезії митця присвячені статті Н. Геркен-Русової «Патриціанська поезія або Дві стихії у творчості Юрія Клена», В. Міяковського «Юрій Клен», Ю. Лавріненка «Освальд Бургардт – Юрій Клен», Я. Славутича «Християнські мотиви в поезії Юрія Клена», О. Тарнавського «Поет, учений, громадянин», П. Шум-Стебельської «Поет високого духу і величної краси – Юрій Клен» та інші. Важливе значення в сучасному літературознавстві мають праці В. Державина, Ю. Шериха, М. Неврлого, Ю. Коваліва з питань вивчення поемної творчості Юрія Клена. Вагомим внеском у дослідження творчого спадку митця є матеріали наукового збірника «Творчість Юрія Клена в контексті українського неокласицизму та вісниківського

неоромантизму», упорядкованого членами кафедр світової літератури, теорії та історії української літератури Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Дрогобич: «Відродження», 2004), до якого увійшли мало відомі оригінальні твори, переклади Юрія Клена, спогади про митця, а також статті науковців, які розглядають різноманітні аспекти його творчості, у тому числі взаємодію німецької, російської та української культур у творчості Освальда Бургардта, самобутність функціонування образів української культури, архетипів світової літератури та інтертекстуальні зв'язки: образ трубадура (автор О. Бухарова), образи культури (І. Дмитрів, В. Просалова), інтертекстуальні та перекладознавчі аспекти, міжлітературні та історичні контексти творчості митця (В. Зварич, В. Сарапін, М. Борецький, Л. Кравченко, О. Мациборська) тощо. Отже, творчість Юрія Клена, яка позначається глибокою міжкультурною художньою комунікацією німецької, російської та української культур, і сьогодні привертає увагу багатьох дослідників. Окремі аспекти творчості поета висвітлюються в дослідженнях Г. Райбедюк, Т. Салиги, М. Крупач, І. Набитовича, І. Дзюби, М. Ткачука, М. Зимомрі, І. Зимомрі, Р. Жовтані, І. Василюшина тощо.

Поет усе життя переймався національним самопізнанням, бажання національного відродження визначило ідейну спрямованість усієї його спадщини. Українська ментальність Освальда Бургардта сягає глибин народної творчості, психології та ціннісних орієнтацій. Зважаючи на це, домінуючими у творчості митця є патріотичні мотиви. Звернемося до поетичної збірки «Каравели», у якій органічно поєднано античну героїку, західноєвропейську романтику й український світ із засвідченням неоромантичних уподобань автора. Ліричний герой збірки – мандрівник, відкривач нового світу і почуттів, а водночас і палкий патріот рідної землі: «Не ваблять чаші і вуста, / Дрімота мрійного дозвілля / І сто раз бачені міста: / Мадрид, Толедо і Севілья. / Відомий світ давно обрид. / Навколо гори обступили / Широкий, дальній круговид, / Але ростуть у духа крила. / І кличе радісний простір, / Співають води у затоці...» [2, с. 28].

До вершинних українськомовних творів Юрія Клена належить поема «Попіл імперій», у якій гостро звучить проблема національної самоідентичності. Інтертекстуальне поле пвору сягає Біблії, фольклорних джерел українського, російського і німецького народів, «Слова о полку Ігоревім», «Пісні про Роланда», а також творів Івана Котляревського, Тараса Шевченка, Лесі Українки, Миколи Вороного, Олександра Олеся, Аліг'єрі Данте, Йоганна-Вольфганга Гете, Шарля Бодлера, Франческо Петрарки, Ернста Теодора Амадея Гофмана, Миколи Зерова, Михайла Драй-Хмари,

Павла Филиповича, Миколи Хвильового та інших, що особливо розширюють семантичне поле художньої образності, відтворюючи всеохоплюючу картину світу.

Як зазначає проф. М. Ткачук, «у художньому дискурсі поеми змальовано складні події між двома світовими війнами, що призвели до краху тоталітарні держави – Російську та Німецьку імперії. Головний герой твору – сама Історія. За жанром це – поема-епопея, яка відтворює життя в загальнонаціональних і світових масштабах та проблемах. У ній розгортаються події в часових параметрах, що сягають легендарних і міфічних часів, охоплюють сучасність і проектується майбутнє» [3, с. 89]. Наголосимо, що у поемі «Попіл імперій» відчувається вплив поезії міннезінгерів, а саме: відгуки легенди про Барбароссу, армію якого греки підступно замість Палестини завели до Вірменії, де кайзер пішов купатися і втопився. Отже, важливою складовою художнього світу Юрія Клена в поемі «Попіл імперій» є мотиви й образи германської епіки: «Волсунга-саги», «Курун» чи «Гудрун». Важливе місце у поетиці поеми «Попіл імперій» відводиться рецепції творчості Гете Юрієм Кленом. Гете присвячений вірш «Франкфурт на Майні» (1943), де фігурують імена Гете і його персонажів: «Синіє небо, наче став. / Ходжу завулками тісними, / що певне юний Гете ними / колись закоханий блукав...»; «О, певне Фавста там водив / в ці нетрі хитрий Мефістофель...»; «Отут молилась Маргарита / і гірко каялась в гріхах»). Епіграф з Гете: «Kennst du das Land» взято до вірша «Рахатлукум» у «Дияболічних параболях». У творі також яскраво простежуються українські літературні традиції: просторова модель другої частини «Попелу імперій» подібна до уявних переміщень оповідача поеми «Сон» («У всякого своя доля ...») Т. Шевченка. Маємо такий же маршрут (Україна – Сибір – Петербург), панорамний огляд територій («з висоти пташиного польоту») та гротескну характеристику зображуваного. В обох героїв знаходиться можливість уникнути побаченої ними абсурдної дійсності. Шевченків персонаж прокидається («Я перелякався, / Та й прокинувся ...»), а герой Юрія Клена емігрує («І, як вигнанець Данте, я покинув .../ в ту ніч мою Флоренцію-Вкраїну»). Юрій Клен, як і Тарас Шевченко, відчуває ворожість до Петербурга з його мертвими скульптурами, геометрією площ, сірим гранітом і одвічним дощем і протиставляє йому Київ, Преображенський скит з його святістю, духовністю, правічним спокоєм, близькістю до Бога, що «боронить скит від темних чвар». На противагу столиці російської імперії, де виростають чорні «квіти зла», в Києві «весніє яблунь білий цвіт», сад митрополита нагадує «запашний бузковий рай». Образ квітучого саду (мотиви поезії Г. Сковороди «Сад божественних пісень») в Ю. Клена

символізує відродження України, про яке мріє поет, а також благодать, заступництво Бога: «Хай захистить мене ваш білий цвіт / від тих часів шаленства і свавілля. / Закрийте листями від мене світ / безумства, розпачу і божевілля» [2, с. 73].

Загалом слід визнати, що патріотичні мотиви в поезії Юрія Клена формувалися під впливом трьох культур – української, російської і німецької. У поезіях ці впливи перетиналися та взаємозбагачувалися. У творчому доробку митця віднаходимо і тяжіння до генетично-культурної традиції предків, і наслідування основ духовної скарбниці російського та українського народів, що відбилося у душевній структурі Юрія Клена, його важкій долі, коливаннях між російською, українською та німецькою культурами. Вивчивши його літературний доробок, можемо стверджувати, що уся творчість та життя поета пронизані патріотичними почуттями, любов'ю до України, вболіванням за її долю.

1. Качуровський І. Життя і творчість Юрія Клена. Променисті силуети: Лекції, доповіді, статті, есеї, розвідки. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. С. 249-284.

2. Клен Ю. Вибране / Упоряд., авт. передм. та приміт. Ю. Ковалів. К.: Дніпро, 1991. 460 с.

3. Ткачук М. Художня дискурсивна практика Юрія Клена. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка: [за ред. за ред. проф. М. Ткачука]. Тернопіль: ТНПУ, 2012. Вип. 35. С. 83–120. (Серія «Літературознавство»).

УДК 82-16 (477) «1960-1980»

Шарагіна Ольга Володимирівна

кандидат філологічних наук

Київський міжнародний університет

Sharagina O. V.

a candidate's degree in philological sciences

Kyiv international university

staritska_olga@ukr.net

**ПОЕТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КУЛЬТУ ВОЖДЯ В
ЕСТЕТИЧНОМУ КОДІ «ТИХОЇ ЛІРИКИ»
THE POETIC INTERPRETATION OF THE LEADER IN THE
AESTHETIC CODE OF THE „SILENT POETRY“**

Літературознавче з'ясування самотніх художньо-естетичних рис «тихої лірики», зокрема дешифрування її теоретико-кодової системи, де належне місце посідає лірична інтерпретація естетичного коду, в якому художнє зображення культу вождя є малодослідженим, викликає актуальність наукової доповіді. Це спонукає до здійснення морально-естетичного тлумачення ролі правителя в соцреалістичному просторі та осмислення медитативного імперативу онтологічних істин, вибудованих у такому соціумі.

Тому **метою доповіді** є художній аналіз зображення **культу вождя** в естетичному коді «тихої лірики», адже серед літературознавчих праць поетична репрезентація радянських правителів у «тихих» не була достеменно вивченою.

Провідними характеристиками, які об'єднують митців в один ліричний струмінь «тихої лірики» в контексті естетизму є *«аполітична відстороненість»* та *«творчий маргіналізм»*, зумовлені несприйняттям соцреалістичної дійсності й стрімкого науково-технічного прогресу, що призводили до нівеляції, а отже, деградації особистості, яка втрачала власну національну самоідентифікацію, ставала невіддільною частиною суспільства як єдиного цілого, що почасти призводило до руйнації власного «Я». Унаслідок тоталітарної форми політичного правління та техногенної глобалізації в ліричного героя «тихої поезії» виникала потреба у «внутрішній еміграції», «стишеному» способі життя, в онтологічних пошуках себе через прагнення самореалізації, що й зумовлювало стан *«екзистенційного одинакування»*. Духовна криза спонукала до пошуків виходу із самотнього песимістичного стану, супроводженого відчуттям масштабної покинутості у світі.

Етичний максималізм, що пропагував культ моральності як абсолютного мірила людських вчинків у «тихій ліриці», досліджувався у філософії стоїцизму. Погоджуємося з думкою О. Рарицького, який наголошує: «Одна із граней філософії стоїцизму проявляється у моральному протистоянні зовнішнім суспільним чинникам і як її інваріант у національній версії продукується в „тихій“ поезії українського шістдесятництва і постшістдесятництва» [5, с. 172]. Стійкі моральні координати «тихих» показували творче взаємопроникнення фізичного та духовного світів. Спроби здобуття внутрішньої свободи в бажанні протистояти нав'язливим соціалістичним догмам викликали зацікавленість у концептах безголосся (*homo silentio* та *naturalis silentio*), що дозволяло сконцентруватися на

глибинній сутності буття в тоталітарному суспільстві, висловити опір системі.

Митці вдавалися до саркастичного висміювання культу вождя, маючи на увазі Й. Сталіна та партійне правління, які винищували українську націю. Відомо, що представники інтелігенції (шістдесятники-дисиденти) за радикальну морально-естетичну позицію у 1960–70-х рр. змушені були відбувати ув'язнення в Сибірі, на Колимі чи Соловках. Адже «з погляду партійної верхівки, можна було ще якось терпіти підконтрольний простір вільнодумства в Росії (принаймні в Москві та Ленінграді), але спрямування мислення на утвердження національної самосвідомості в республіках, особливо в Україні, потрібно задушити в зародку. І рішуче. У зародку, доки рух не став масовим. Це вилилось у репресії другої половини 60-х – початку 70-х» [2, с. 230]. Сильнішим все ж таки вдавалося дотримуватися власних переконань, а слабші духом зазнавали анігіляції, втрачаючи моральні пріоритети, створювали літературу на політичні запити провладної верхівки. Унікальність «тихих ліриків» полягає у тому, що митці не дотримувалися позиції дисидентів чи колаборантів, а завдяки творчій асиміляції до нетрибунного слова («художня „тихість“» та «ідеологічне мовчання») творили поезію, в якій іронічно кодували протести на імпліцитному рівні.

Про це йдеться у вірші П. Мовчана «Кілька задряпин на дні казана» (1989), де автор сміливо зобразив «соціалістичний рай», у якому провладна верхівка посідала панівне місце: *«З-за обр'ю в село приходили по душі, / і міряли життя прижите – трудоднем, / і мурувався рай, росли на вербах груші, / і починався день, освячений вождем... <...> Зотліло вже давно все домоткане дрантя, / і оголився каркас – відкривсь бетонний рай. / Казенний чути крок у токоті курантів, / рот завчено розкривсь, щоб вигукнуть: „Ура!“»* [3, с. 370–371]. Митець зображає НТР др. пол. ХХ ст., проваджену вождем, у якій особистість втратила свою позицію, натомість перемогла «бетонна утопія». Риторичний оклик підкреслює колективістський автоматизм, який призводив до нівеляції неповторності людини.

Про неможливість будувати щасливе майбутнє у звеличенні партійного правління на чолі з вождем, не пам'ятаючи жахливих наслідків війни, у «Мемуарах» (1988) наголошує А. Кичинський: *«Небо – як віко труни. / Поле жалоби / віяне дітьми війни / й культу особи. / ...Пам'ять сидить за столом / в хаті над Бугом. / Слово іде за пером, / наче за плугом»* [1, с. 37]. Образ плуга спонукає ліричного оповідача до роздумів над жертвами війни, вважаючи доцільним віддати честь народу своєю творчістю, у якій зображення смерті підкреслює трагізм його буття.

Д. Чередниченко також іронізує над владою, що здійснила великий злочин проти свого народу, висміюючи її прагнення до прогресивного майбутнього, попри моральні цінності: *«Піонери круг пам'ятника / поставали – / героїні віддати честь. / Голови радзагонів, / нахмурили лиця, / урочисто / виголошували рапорти, / присягали / рівнятися на трудівницю, / високо честь дружини нести, / клялися учитись, / трудитись до поту, / на поготові бути завжди... / А слабій героїні, / що жила навпроти, / не було кому / навіть подати води»* [6, с. 250–251] («Озвалася сурма»). Автор вдається до верлібру, щоб зобразити усю прозаїчність того дня, де пафосне звеличення радянської трудівниці, що виконала понад норму, було важливішим, аніж милосердна допомога хворій жінці, яка відважно боролася за перемогу у війні. Поет висміює таке правління, ототожнюючи його із культом вождя: *«...Ой гоп, / штани лоп. / Не в'яжуться / кулики, / культу нема, / та є культики...»* [6, с. 41] («...Ой гоп»); не поділяє прагнення звеличувати політичних тиранів: *«Марші, паради, овації, / Море голів, / Море хвали / ясній годині... / Невже оці всі демонстрації / потрібні лише для того, / Щоб показати велич / Одніє-е-єї людини?»* [6, с. 185] („Марші, паради, овації”); тому іронічно прогнозує їм падіння: *«Падає груша, / набиває порч; / щоб вона не згнила, / її підбирає хлопчик. / Падає хлопчик, / набиває гулю; / як сам не встане, / його підводить мати. / Падають царі – / і нікому їх підняти»* [6, с. 63] («Падати»). Автор апелює до моральності, що свідчить про домінування естетичних критеріїв у побудові щасливого майбутнього, характерне світобаченню «тихих ліриків».

Про повалення правління вождя в інтертекстуальному аспекті писав В. Підпалій у поезії «Дзвін» (1970): *«Упав, та так несміло, що усі / почули і від подиву улякли / й повеселіли, що таки упав, / немов цього й чекали тільки... Дивні...»* [4, с. 142]. Символічне падіння дзвону асоціюється із капітуляцією комуністичної та соцреалістичної влади ХХ ст., яка відзначалася тиранією та знеціненням людини задля показового будівництва ідеальної країни без права на самоствердження. Тому автор з обуренням закликає: *«„Хай згине раб!“ / Хай всі тирани згинуть! / Дорогу Правді і Красі мостить!..»* [4, с. 46]. («На вінок Лесі Українки»), апелюючи до дотримання моральних принципів у формуванні повноцінної людини, що було актуальним для естетичного коду «тихої лірики».

«Тихі поети» прагнули творити поетичне слово, яке б зображало їхню ідеологічну незаангажованість в імпліцитній формі вірша і фокусувалося на моральних інтенціях. Тому їхня «езопівська» девальвація соцреалістичних догматів (*«аполітична відстороненість»*) органічно влилась у покоління 1960–80-х рр. Трагедія тієї епохи полягала в тому, що культурне життя в

умовах тоталітаризму призводило до масових арештів патріотично налаштованих митців або ж спричиняло внутрішню деградацію культурних діячів, які продукували поезію на політичне замовлення, розчинялися в індиферентності культу, що в художньому моделюванні культу вождя саркастично висміювався «тихими ліриками». Оскільки естетичні мотиви та образи у «тихій поезії» в сучасному літературознавстві малодосліджені, це підкреслює наукові перспективи надалі студіювати їхню творчість.

1. Кичинський А. Дорога завдовжки в любов: Поезії. К.: Молодь, 1988. 112 с.
2. Лісовий В. Спогади. Поезії. К.: Смолоскип, 2014. 664 с.
3. Мовчан П. Твори в 3 томах. Т. 2. Межовий камінь: Поезії. К.: Просвіта, 1999. 535 с.
4. Підпалый В. О. Золоті джмелі: Вибрані твори. К.: Твім інтер, 2011. 560 с.
5. [Рарицький О. А.](#) Моральний стоїцизм Володимира Підпалого: мемуарна версія. [Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка](#). 2013. № 22. С. 171–185.
6. Чередниченко Д. Батиха: Поезії. К.: Зозуля, 2002. 476 с.

УДК 821. 161. 2-1/9

Якібчук Марія Василівна

Кандидат філологічних наук, доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Mariya Yakibchuk

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

Ivano-Frankivsk national technical university of oil and gas

myakibchuk@ukr.net

ПОЕТИКА ЕКЗИСТЕНЦІЙНОГО ХРОНОТОПУ (НА МАТЕРІАЛІ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХст.)

POETICS OF EXISTENTIAL CHRONOTOPE (ON THE MATERIAL OF ARTISTIC TEXTS OF THE SECOND HALF OF THE 20TH CENTURY)

Дослідження художньої природи поетики екзистенційного хронотопу є актуальною проблемою сучасного літературного дискурсу. На сьогодні просторово-часова картина 60-80 років 20 ст. як специфіка художнього хронотопу потребує особливої уваги, адже у період шістдесятництва категорії часу і простору наповнюються особистісним змістом, своїми

враженнями, почуттями, мисленням. «Особистість здатна творити свій власний світ...Час і простір...вимірюється не лише подіями зовнішнього світу, а й...почуттями». [4, с. 56]. Аналізуючи літературні твори цього періоду, мусимо пам'ятати про культурно-історичні реалії в той час в Україні, які вплинули на світогляд, філософські проблеми буття. Засвоюючи європейський філософський, мистецький досвід, тодішній літературний простір наповнювався творами, у яких розкривалися глобальні проблеми українського світу, екзистенція людини в часі тотальних змін.

Про зацікавленість цією проблемою заявлено у наукових розвідках вітчизняних дослідників: Т. Гундаревої, Л. Тарнашинської, І. Василичина, Н.Зборовської, Ю. Коваліва, Р.Корогодського, В. Моренця, М.Коцюбинської, І.Дзюби, О. Пахльовської. Наприклад, Л. Тарнашинська у праці «Українське шістдесятництво: аберація явища у постмодерному прочитанні» наголошує на специфіці дослідження шістдесятників, яка полягає, на думку авторки в тому, що «минуле і сучасне не розмежовані, вони активно співіснують, і тим дзеркалом між часами є індивідуальне «я» даного явища» [3, с.59].

Мета дослідження:

здійснити аналіз екзистенційної проблематики в контексті розвитку української духовної традиції;

з'ясувати інтерес до межових ситуацій не лише у вимірі індивідуальному, але й суспільному: у протистоянні Людини і системи.

простежити екзистенційні мотиви у творчості поетів епохи шістдесятництва, зокрема В. Стуса, І. Світличного, І. Калинця, З.Красівського, Я. Лесіва;

охарактеризувати особливості поетики хронотопу.

Виклад матеріалу. Оскільки представники покоління 60-80 років духовно присутні у соціокультурному контексті нашої епохи, маємо підстави говорити про «їхнє живе буття в духовному просторі сьогодення.» [3, с.59]. Шістдесятництво як духовне осердя другої половини 20 ст. розгорнуте в часі, має певну просторово-часову вертикаль (минуле-сучасне-майбутнє). Сума окремих досвідів об'єднується певним художнім хронотопом. Уперше термін хронотоп у науковий обіг увів У. Ухтомський. М. Бахтін використав цей термін у праці «Форми часу і хронотопу в романі...». Серед багатьох визначень зосередимо увагу на тому, що «хронотоп - це авторсько-індивідуальний світ», у якому «час і простір є найважливішими способами вираження авторської інтенції» [4, с.59]. Учені поділяють хронотоп в літературному творі на: сюжетний, фабульний, топографічний, авторський, соціально-історичний, фантастичний, міфологічний, філологічний, метафізичний, а також екзистенційний. У своєму дослідженні приділяємо

увагу внутрішньому часопросторові, який охоплює душевний світ героїв, їхню свідомість, пам'ять, уяву. «Питома українська волелюбність, помножена на апіорну свободу творчої людини, посилювала бажання боротись» [5, с.63], об'єднувала різні покоління міцним духовним досвідом.

Екзистенційні мотиви мають давню укоріненість в українській літературній традиції. Такі видатні постаті, як Г. Сковорода, М. Гоголь, П.Куліш, І. Франко та ін. зосереджувались на осмисленні духовної сутності людини. Екзистенційні виміри простежуються і у творчості поетів епохи шістдесятництва (60-80 роки 20 ст.), зокрема В. Стуса, І. Світличного, І.Калинця, Г. Чубая, З. Красівського, Я. Лесіва та ін., які творили свій поетичний текст незалежно від тодішньої політичної догматики, ідеологічних критеріїв. Орієнтиром були моральність, гуманізм, а найголовніше - духовна та особиста свобода як основний прояв екзистенції, що визначалась як відповідальність за результат свого вибору. Комунікативною потребою шістдесятництва як тексту була «свідомість вголос», в якій використовувався досвід екзистенціалізму «в його персоналістськи загостреному вияві, культивуючи найперше «концепт самопожертви» ..., який артикульований на рівні подієво-екзистенційному» [3, с.67]. Проблема екзистенційного вибору та свободи самовираження, свідоме утвердження інтелектуалізму, сенсу буття, нездійснених сподівань, абсурдність навколишнього світу, страху, відчаю, страждання єднали із філософським і культурологічним дискурсом Заходу. Хоча екзистенціалізм не був поширеним явищем в Україні, слова французького філософа Камю про те, що «мисляча людина - і в цьому її краса і велич - кидає виклик абсурдові» [2,с.10] жили героїчне протистояння антигуманістичній державній машині, породжували нечувану стійкість духу «Ні з чим не зрівняти образ гордої людяності...Дисципліна, якій дух себе підпорядковує, воля, яку він кує з будь-якого підручного матеріалу, рішучість зустрічати все віч-на-віч - у цьому є можуть і непересічність», - каже Камю у «Міфі про Сізіфа». [2, с.10]. Постаті, про які йдеться у статті, творили за словами В. Стуса «форму бажаної іноособливості». І, незважаючи на те, що серед них були більш суспільно знакові, як Симоненко, Стус, Світличний, Дзюба, і такі, як: Красівський, Лесів, Калинець, Чубай - всі вони творили своєрідний просторово-часовий «духовний космос українства».[3.с.63]. Екзистенційний хронотоп репрезентує кризовий простір внутрішнього світу поетів. Він моделюється шляхом протистояння Людини і системи, трагізмом несвободи людини. У поезії часу особливого виміру набуває метафора свободи і боротьби як виходу із ізольованого простору. Через хронотоп «Невольницьких плачів» З.Красівського постає сприйняття минулого і сучасного, розкриваються

хронотопічні особливості буття людини, яка перебуває в таборовому світі. Красівський був, насамперед, людиною Чину, людиною конкретної дії - боротьби. У безпросвітні, безнадійні часи радянського тоталіризму нагадував Сізіфа, образ якого став центральним у французькому екзистенціалізмі: «Та вперто камінь двигас Сізіф (Хоч на вершині височить розпяття, Під ним розпалене багаття), Людину вперто манить міф», - писав у поезії. [1, с.47]. Пошуки внутрішньої гармонії у дисгармонійному світі творили «напругу дисонансів художньої свідомості» [3, с.70]. Проблема свободи була вельми важливою у житті Красівського - про що свідчить його творчість. Однак у нього це було окреслено у загальнонаціональному контексті: свобода кожного українця була пов'язана зі свободою нації, з національно-визвольною боротьбою .

Отже, можна говорити про повноту «життєбуття» в поезії 60-80 років, тобто її екзистенційну всеохопність. Поети екзистенційно освоювали й поноваторськи «омовлювали» часопростір. Їх приваблювала ідея свободи, героїчний стоїцизм. Вони спромоглися бути вільними у невольній країні, залишаючись такими навіть за ґратами. «Шістдесятники «ввійшли у смугу свободи»..., коли екзистенціалізм опановувався не як філософське знання, а як філософія чину - неусвідомлений екзистенціалізм і...виробили відповідну поколіннєву філософію... «і саме вона значною мірою визначила їхнє оприявлення у світі нових естетичних цінностей». [3, с.66].

Перспективи подальшого дослідження можуть спрямовуватися в актуалізації й вербалізації моральної і онтологічної пам'яті для відродження людини в її іманентному європоцентричному просторі.

1. Красівський З.Невольницькі плачі. Поезії. Київ-Вінниця, 2007. 146 с.
2. Наливайко Д. Трагічний гуманізм Альбера Камю. Передмова. Альбер Камю Вибрані твори.Пер. з французької. Київ, 1991. С.5-28.
3. Тарнашинська Л. Українське шістдесятництво: аберація явища у постмодерному прочитанні. Слово і Час, 2006. № 3, С.59-70.
4. Шерстюк Н. Хронотоп як літературознавча категорія:генеза,еволюція, дискурс. Філософські науки, 2018. № 28. С.56-60.
5. Якібчук М.В. Творчість З. Красівського та Я. Лесіва: дискурс національної ідентичності. Коломия. Вік, 2011. 192 с.

СЕКЦІЯ 2

Лінгвістичні студії: актуальні питання загального і порівняльного мовознавства, прикладної та когнітивної лінгвістики, української, германської та романської філології

УДК 811.161.2`36

Битківська Ярина Володимирівна

кандидат філологічних наук, доцент

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Bytkivska Yaryna Volodymyrivna

PhD., Associate Professor

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

yaryna.bytkivska@pnu.edu.ua

ЗМІНИ СЕМАНТИКИ АНГЛІЙСЬКИХ ПРИСЛІВНИКІВ ПРИ ЗАПОЗИЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЮ ГРАМАТИЧНОЮ СИСТЕМОЮ SEMANTIC CHANGES OF LOAN ENGLISH ADVERBS INFLUENCED BY THE GRAMMATICAL SYSTEM OF THE UKRAINIAN LANGUAGE

В рамках дослідження засвоєння і розвитку семантики англіцизмів у сучасній українській мові граматична характеристика слова потребує окремого вивчення, оскільки є умовою його реалізації в лексиконі. У поєднанні з лексичною та словотвірною адаптацією засвоєння англіцизмів граматичною системою української мови дає цілісне розуміння семантики англійських запозичень.

При контактуванні мов граматична система, на противагу лексичній, є більш стійкою. Причину цього варто бачити у внутрішніх законах мови загалом, які збалансовують антиномію між лексикою і граматиною, формуючи полярні тенденції, що «виявляються в утворенні і функціонуванні нових лексичних одиниць за традиційно існуючими граматичними моделями і у виникненні нових граматичних елементів на базі лексики» [5, с. 111]. Непроникливість граматичної системи пояснюється ще й тим, що безпосередньо суспільною потребою, яка зумовлює запозичення, є потреба поповнення саме лексичного складу мови-реципієнта [4, с. 87]. В умовах

контактування англійської та української мови стійкість граматичної системи мови-реципієнта зумовлена ще й відмінністю будов контактних мов, у яких аналогічні граматичні значення виражаються різними формальними способами. Зокрема, в англійській мові вираження граматичного значення здійснюється зовнішніми засобами, тоді як в українській мові зміни граматичного значення відбуваються в межах самого слова [5, с. 44].

Однак належність до однієї індоєвропейської сім'ї визначає і спільні риси будови, зокрема збіг морфологічних класів слів – частин мови як за лінгвальним характером, так і за функціями. Це зумовлює і наш підхід у вивченні граматичного освоєння англійських запозичень – систематизації за частиномовним значенням.

У порівнянні з іменниковою, дієслівною та прикметниковою підсистемами, запозичення англійських прислівників в українській мові є спорадичним. Вони переносять свій частиномовний статус із мови-джерела і функціонують таким чином у новому мовному оточенні як непохідні лексичні одиниці. Сферою функціонування неологізмів є розмовний стиль, зокрема молодіжний сленг, де вони замінюють питомі лексеми, оскільки запозичуються не для нової характеристики ознаки, а стилістично маркують мовлення, надають йому ефекту гри, насмішки, іронії, або ж виступають як знаки мовної моди. Так, англіцизм *самтаймз* (*sometimes*) відповідає українському прислівнику *інколи*, англізм *райт нау* (*right now*) є еквівалентом питомих прислівників *зараз же*, *вже*. Напр.: «*Це тільки сон*», «*це лише кіно*», «*це просто гра*», - *самтаймз* *заспокоюємо себе* (Єва № 41, 2001); *Цей вимір - він не десь за горизонтом. Він уже є прямо тут, зараз. Ти його відчуваєш райт нау* (Л. Дереш, Намір!). Згідно з класифікацією семантико-синтаксичних розрядів обидва належать до обставинних прислівників часу [1, с. 305; 2, с. 232]. Однак уживання англіцизмів-прислівників у функції обставини, яку І. Вихованець називає ядром прислівника як частини мови, обмежується в нашому матеріалі тільки ілюстрованими прикладами.

Більш типовою моделлю речення із використанням англіцизмів-прислівників є двоскладні речення, в яких роль підмета виконує займенник *все*, а прислівник-англіцизм разом зі зв'язкою *бути* виконує функцію іменного складеного присудка. Така синтаксична позиція прислівника залишається об'єктом наукової дискусії в сучасній україністиці. Зокрема, вчені, які дотримуються частиномовної класифікації В. Виноградова, подібні питомі слова відносять до окремої частини мови – станівника або слів категорії стану [2, с. 236]. На думку інших граматистів, лексеми цієї

категорії доцільно розглядати у складі прислівника і називати предикативними [3, с. 453].

Так, у контекстах *Вона була завжди сильна і впевнена у собі. У неї завжди все було о'кей* (Марина Гримич, Мак червоний в росі); *Все буде о'кей, - весело відповів Мойсей, розмірковуючи, як буде за півгодини гасити перші, найлютіші напади Кандидатового гніву* (В. Кожелянко, Лженострадаму) вжитий англіцизм *о'кей* є найпоширенішим запозиченим прислівником в українському мовленні, очевидно, завдяки своїй лаконічній формі та активному використанню етимона в англійських дискурсах. У мові-джерелі, зокрема у розмовному мовленні прислівник *Окей* може вживатися як іменна частина складеного присудка, що свідчить про перенесення англіцизмом із мови не тільки лексичного значення, а й певної синтаксичної позиції. Водночас спостерігається глибше укорінення англіцизму в граматичну систему української мови, оскільки засвідчені приклади, де англіцизм *окей* набуває властивого для питомих прислівників суфікса **-(н)о**: *Працюється сьогодні окейно; Все в мене окейно* (КСЖЛУМ).

Сленгізм *джаз* у статусі прислівника є певним переосмисленням, зумовленим відношенням мовців до музичного напрямку як до якісної і приємної музики. Тому в розмовному мовленні цей англіцизм функціонує зі значенням «добре, чудово» (КСЖЛУМ): *І я не знаю слова "ні"//І я не чую слова "час"// Вау, ми залишилися одні// Все буде джаз//* (із репертуару групи «Океан Ельзи»).

Трапляються речення, в яких англіцизми виконують зазначену роль із нульовою зв'язкою: *...людям для мирного життя й тісної дружби часто бракує спільного ворога. Якщо він є – все джаз, якщо ні – недобрі думки з'являються, відтак починається активний пошук недоліків одне в одному* (КСЖЛУМ); *Бачу довкола//Вогняні кола, //П'ю "кока-колу"// І усе олрайт* (www.ukrprisnya.com).

Застосування неологізмів у функції так званих безособових згорнутих фраз як реплікових слів свідчить, на нашу думку, про периферійність англіцизмів-прислівників у граматичній системі української мови. Напр.: - *Цей альбом вже в мене є... - Куул!* (ССУС). Сюди ж належить сленговий новотвір *само собейшн*, що сформувався внаслідок мовної гри із питомого прислівникового словосполучення *само собою* та англійського суфікса **-ation**: *Само собейшн, - видихає дим Настьона* (ССУС).

У контексті *О'кей. Нормально. Можна починати* (Іздрік, Острів Крк та інші історії) англіцизм *окей* переносить із мови-джерела статус слова-маркера дискурсу (discourse marker). В англійській мові подібні лексеми функціонують як слова-зв'язки для поєднання висловлювань і вживаються,

здебільшого, на початку речення. Зокрема, такі слова, як *okay*, *alright* указують на новий етап чи тему доповіді, висловлювання [7, с. 141].

У межах української мовної системи творення прислівників на базі англіцизмів не є поширеним. Ми зафіксували морфологічну адвербіалізацію ОА-прикметника *понсовий*, на основі якого за допомогою суфікса **-о** утворений прислівник *понсово*. Сема якості ознаки оякісненого відносного прикметника наповнила змістове навантаження новоутвореного означального прислівника. Напр.: *Євка байдуже перегорнула решту морських пейзажів. Понсово і красиво* (ССУС); *Всі ходять в чорних кросах - це понсово* (www.rock.lviv.ua).

В цілому, синтетична природа української мови зумовлює переосмислення кінцевих фонем англійських запозичень як флексій, що сприяє гармонійному пристосуванню англіцизмів до граматичних категорій сучасної української мови та набуття відповідних граматичних значень. Англіцизми, не змінені питомими афіксами і з кінцевою голосною фонемою свої граматичні семи увиразнюють аналітично за допомогою контекстуального оточення, а також у деяких випадках за допомогою лексико-семантичних зв'язків.

1. Вихованець І. Теоретична морфологія української мови: Академічна граматики української мови / І. Вихованець, К. Городенська. [за ред. І. Вихованця]. – К.: Унів. Вид-во «Пульсари», 2004. – 400с.
2. Горпинич В. О. Морфологія української мови: [підруч для студентів вищ. навч. закладів] / Горпинич В. О. М.- К.: ВЦ «Академія», 2004. – 336с. – (Альма-матер).
3. Грищенко А. П. Сучасна українська літературна мова: [підручник] / Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я. та ін.; [за ред. А. П. Грищенка]. – [2-ге вид., перероб. і допов]. – К.: Вища шк., 1997. – 493с.
4. Жлуктенко Ю. О. Мовні контакти. Проблеми інтерлінгвістики / Жлуктенко Ю. О. - К.: Вид-во Київського ун-ту, 1966. – 135с.
5. Жлуктенко Ю. О. Українсько-англійські міжмовні відносини. Українська мова у США і Канаді / Жлуктенко Ю. О. – Видавництво Київського університету, 1964. – 167с.
6. Русанівський В. М. Структура лексичної і граматичної семантики / Русанівський В. М. – К.: Наук. думка, 1988. – 236с. (АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні).
7. Swan Michael. Practical English Usage. [third edition]. Oxford University Press, 2005. – 658p.

Гоян Ангеліна Іванівна

кандидат філологічних наук,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Goian Angelina Ivanivna, Ph.D.

Chernivtsi National Juri Fedkovych University,

a.goian@chnu.edu.ua

РУТИННІ ФОРМУЛИ ТА КЛІШЕ ЯК ОЗНАКА СТАНДАРТИЗОВАНОСТІ ГАЗЕТНОГО ТЕКСТУ.

ROUTINE FORMULAS AND CLICHES AS A SIGN OF STANDARDIZATION OF THE NEWSPAPER TEXT.

Ще свого часу Ш. Баллі відзначав, що в газеті „важко писати швидко і правильно, не користуючись заяженими виразами. Мова газети рясніє штампами – готовими зворотами, часто цілими невеликими реченнями“ [1, с. 109]. З іншого боку, ЗМІ знаходяться у центрі стилістичної системи, здійснюючи вплив на всі мовленнєві жанри [4, с. 4] і, можна припустити, що публіцистика не тільки сама змінюється, але й творить загальнонаціональну літературну мову. Проблематику газетного стилю висвітлювали у своїх працях Г. Бургер, Т.ван Дейк, Г.Солганік, Г.Костомаров, С.Потапенко, Г.Почепцов, О.Сербенська та багато інших, звертаючи увагу як на стилістичні засоби, так і на загальні принципи масової комунікації.

Завданням нашого дослідження стало виявити усі сталі вирази, що вживаються у сучасній німецькій пресі, дослідити вживання рутинних (шаблонних) формул та кліше, проаналізувати їхній прагматичний аспект у формуванні публіцистичного тексту. Понад 17 тис. уживань фразеологічних одиниць було отримано методом суцільної вибірки з тижневих газет „Die Zeit“, „Rheinischer Merkur“, журналу „Der Spiegel“ та щоденних газет „Frankfurter allgemeine Zeitung“ і „Sueddeutsche Zeitung“ із загальною кількістю близько 5 млн. слововживань. Досліджувані видання відображають увесь спектр головних політичних напрямків, що існують у сучасній Німеччині, володіють найбільшим тиражем та мають беззаперечний вплив на формування громадської думки. Для систематизації зібраного корпусу ми скористалися інтегрованою структурно-семантичною класифікацією [5; 2], яка зараховує до фразеологічного фонду усі стійкі вирази від фразеологічних єдностей (з повним переосмисленням всіх компонентів), фразеологічних сполучень (один із компонентів яких переосмислений, а інший виступає у

своєму прямому значенні) до комунікативних висловлювань, що складають завершене речення і не зазнали переосмислення.

В результаті аналізу виявилось, що рутинні формули займають п'яту частину від усіх стійких виразів (21 %). Це частково десемантизовані словосполучення, які виконують комунікативну функцію і є характерними для стандартизованої газетної мови, наприклад: *in der Regel, ich denke, meiner Meinung nach, eine wichtige / keine Rolle spielen, in der Tat, kein Wunder, auf jeden / keinen Fall, auf diese / welche Weise, wie gesagt* та ін. Така висока частота подібних виразів є цілком логічною, якщо зважати на умови, в яких пишуться газетні статті, їх оперативність та масовість, а також стиснені часові рамки. Зокрема, до стандартизованої лексики здебільшого тяжіють щоденні газети, а найрідше вона вживається у тижневій газеті „Die Zeit”. Причому кількість рутинних формул у деяких виданнях переважає навіть кількість ідіом. Високі показники вживаності засвідчили також кліше (6,4 %), які є, як правило, стереотипними метафоричними виразами, що служать для образної характеристики конкретної політичної чи економічної ситуації. Напр. ; *j-n. auf den richtigen Weg bringen* – 'навернути когось на правильний шлях', *etw. steht auf dem Spiel* – 'щось поставлено на карту'; *viel aufs Spiel setzen* – 'ставити багато на карту' та ін. Найбільш „клішованою“, у порівнянні з іншими, виявилася мова регіональної газети „RM“ (8,6 %), а найменше стандартних виразів зафіксовано у журналі „der Spiegel“ (4 %).

Якщо говорити про прагматичні функції кліше та рутинних формул, то ці сполуки, на відміну від образних фразеологізмів, позбавлені можливості конденсування думки. Вони виступають своєрідним засобом прикриття для відсутності глибокого змісту тексту, браку авторських почуттів та нестачі часу для максимального насичення змісту статей. Якщо використання фразеологізмів „заощаджує енергію читача через подання вже готового змістовно насиченого виразу, то використання кліше та штампів заощаджує зусилля автора в умовах швидкості та оперативності сучасного життя. Такий стан сучасної преси значною мірою зумовлений соціальними чинниками та відображає основні тенденції розвитку мови” [3]. Оперативність і зміст повідомлення іноді нівелюють потребу стилістично відшліфувати думку, дібрати відповідні до ситуації мовні засоби. А оскільки мова має великий вплив на свідомість, то мова сучасних ЗМІ якоюсь мірою формує літературні смаки читача, «організовуючи» його свідомість. Таким чином, можна припустити, що від того, як журналісти будують діалог із читачем, залежить рівень мовної культури суспільства.

1. Балли Ш. Французская стилистика / Шарль Балли; [пер. с франц. К. А. Долинина; под ред. Е. Г. Эткинда]. – М.: Изд-во иностр. лит., 1961. – 394 с.
2. Гоян А. І. Фразеологізми в сучасній німецькомовній пресі : структурно - семантичний та функціональний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Гоян Ангеліна Іванівна. – Чернівці, 2011. – 358 с.
3. Сербенська О. Мова газети і мовотворчість журналіста в аспекті соціально-культурного розвитку суспільства: Автореф. дис.... докт. філол. наук. – К., 1992. – 38 с.
4. Солганик Г. Лексика газеты / Г. Солганик. - М.: Высшая школа, 1981. – 114 с.
5. Burger H. Phraseologie: Eine Einführung am Beispiele des Deutschen/ Harald Burger. – 3. Aufl. – Berlin : E. Schmidt Verlag. – 2007. – 240 S.

УДК 81.371

Гурмак Юлія Михайлівна

кандидат філологічних наук кафедри філології та перекладу
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Gurmak Yuliya

Ivano-Frankivsk national technical university of oil and gas

juliaklu2004@gmail.com

МЕХАНІЗМИ ТА ЧИННИКИ ВТОРИННИХ НАЙМЕНУВАНЬ MECHANISMS AND FACTORS OF SECONDARY NAMES

У процесі вторинної номінації вибір того чи іншого слова відображає авторське сприйняття об'єкта номінації та визначається такими факторами, як фонові знання суб'єкта, особливості їх організації у пам'яті автора. Це означає, що вибір вторинного номена не є об'єктивним, так, як і немає абсолютно об'єктивного висловлення.

Е.А. Яковлева розглядає проблему вибору слова в акті номінації як *когнітивний механізм*, яка також проливає світло на різні критерії, відповідно до яких відбувається вибір вторинного номена для найменування предмета або явища. Вважається, що на рівні внутрішньої підготовки суб'єкт найменування здійснює аналіз диференційно-семантичних ознак лексеми та її прагматичного потенціалу, а вибір засобу вторинної номінації обумовлений внутрішнім лексиконом того, хто називає, його індивідуальною картиною світу [9].

Схожу позицію підтримує і Н.Д. Арутюнова, яка вважає, що на вибір засобу мовної номінації впливають такі *прагматичні* чинники, як стиль оповіді, обсяг інформації, закладеної у значенні номена, логіко-синтаксична структура речення, комунікативна функція номена у структурі речення, фонд загальних знань адресата та адресанта номінації, ситуація спілкування [1, с. 188–197].

У виборі слова в актах вторинної номінації слід також взяти до уваги, що слово здатне відобразити властивості позначуваного об'єкта лише вибірково, тобто якусь частину знань про нього, як вважає Е. С. Кубрякова, здатне за необхідності використовуватися в нових смислах, що відображають нове бачення об'єкта або переміщення його у нову структуру діяльності [4]. В цілому ж, від уміння адекватно вибрати слово у процесі номінації залежить і доречність його вживання, і бажаний ефект впливу. Таким чином, в процесі цього цілеспрямованого, мотивованого та усвідомленого вибору яскраво проявляє себе мовна особистість автора.

Важливо зазначити, що вторинна номінація є завжди когнітивно обумовленою, адже вона задіює когнітивну систему адресата – того, на кого спрямований номінативний процес, і чия реакція, зазвичай, необхідна мовцю. Вторинна номінація задовільняє одночасно комунікативні та когнітивні вимоги, тому що вона не тільки виражає певні знання та досвід адресанта, але і сприяє вибору тієї чи іншої форми відповідно до комунікативних та прагматичних інтенцій мовця.

Отож, когнітивний підхід виводить дослідника за межі лексичного значення слова. Когнітивний вектор залучає до аналізу таку позамовну інформацію, як суб'єктивні асоціації, оцінно-експресивний компонент, інші факти, які відіграють важливу роль у трактуванні висловлень.

Щодо прагматичного аспекту вторинної номінації, то він стосується її тісного зв'язку з процесом читання-розуміння. Вторинні номени допомагають читачеві зорієнтуватись у потоці фраз, чим пришвидшують процес читання, допомагають уникнути тавтології. Ця компетенція є особливо важливою для тих, хто вивчає іноземну мову. Вона сприяє правильному тлумаченню змісту тексту, “зменшенню комунікативної відстані і налагодженню контакту між адресатом і адресантом” [5, с. 101].

На думку багатьох дослідників, якщо вторинний номен утворений на основі лексичної одиниці, яка вже існує у мові, то основну роль відіграють асоціативні зв'язки між позначеними реаліями. Тобто основним є *асоціативний механізм* формування вторинної номінації, яка стає узагальненням мовного досвіду людської спільноти. Асоціації можуть бути постійними – породжуватися і закріплюватися за словом у процесі його

актуалізації, а також бути носіями позамовних знань, – та випадковими, породженими і функціонуючими в межах певного контексту.

Ефект переосмислення слова в акті вторинної номінації, у якому вторинне використання номінативного потенціалу слова опосередковано і умотивовано його попереднім значенням, заснований на тому факті, що у денотаті вторинного номена відбувається “співвіднесеність з кваліфікативними сферами”, яка у свою чергу переломлюється “через виділену мовним колективом ознаку”, який і стає домінуючим у процесі переосмислення [8, с.118]. Цікаво те, що ця ознака може нести в собі не тільки об'єктивні якості предмета або явища, який піддається переосмисленню, а й прагматичний компонент, як-от: певне сприйняття або ставлення до нього, прийняте даною мовною спільнотою. Якщо для акту первинної номінації закономірним є відношення трьох компонентів найменування (денотат – сигніфікат – номен), то в акті вторинної номінації це відношення ускладнюється підключенням ще одного компонента – попереднього значення мовної форми, у результаті чого зміст форми словесного знака, що переосмислюється, постає як форма нового смислу [6, с. 158–161].

Під час процесу семантичної вторинної номінації слова збагачуються новою семантикою, цілком новим лексичним значенням. Часто цьому процесу передують певні мети, які надають іншої мотивованості вторинному номенові. У такому випадку спрацьовує *мотиваційний механізм* формування вторинного номена. Прихильники такого підходу сходяться на думці, що вторинні номени завжди семантично обґрунтовані. Вони вміщують елементи значення тих одиниць, на основі яких вони утворилися. У лінгвістиці таку семантичну обумовленість прийнято називати терміном “умотивованість” [7, с. 188]. А певна специфічна риса, одна або декілька найпомітніших ознак того чи іншого предмету визначається як “мотиваційна ознака”. Ця теорія тісно переплітається з твердженням про асоціативність.

Вважається, що на вибір ознаки для найменування предметів впливають позамовні фактори, а також авторська інтенція, індивідуальне сприйняття суб'єкта номінації та особливості культурного розвитку того чи іншого мовного колективу. На думку О.В. Косович, створюючи оказіональні вторинні номени, “автори прагнуть відкрити в слові нові смислові грані, мовними засобами створити неповторний образ” [3, с. 100].

Вчені мають різні погляди на механізм вибору мотиваційної ознаки у процесі номінації. Одні стверджують, що вибір ознаки – процес довільний, випадковий, адже у мові часто може існувати кілька найменувань одного і того ж об'єкта. Тому досить складно передбачити вибір, який зробить суб'єкт

номінації. Однак, Г.В. Колшанський заперечує фактор випадковості у вербальній поведінці людини та відзначає, що: “Вибір відповідного слова або конструкції у процесі номінації диктується характером денотата <...> вживання форми не може бути ні довільним, ні приблизним, так як адекватність мовної конструкції і її змісту вимагає вибору тільки таких форм і структур, які однозначно передають необхідні у конкретних умовах денотативні ознаки” [2, с. 101].

Визначення сутності та характеру мотиваційних співвідношень у семантичній вторинній номінації є однією з актуальних проблем сучасної лінгвістики. Мотиваційна вторинна номінація міцно закріпилась у системі мови та мовлення, заповнивши проміжки у механізмах словотворення та інтерпретації явищ дійсності.

Процес формування вторинних номенів, з одного боку, підпорядковується певним мовним чи стилістичним законам, а з другого – не має обмежень ні у часі, ні у сферах людського існування та діяльності. Вторинну номінацію зустрічаємо в повсякденному спілкуванні, у прозових та поетичних літературних творах, у політичних та комерційних текстах, що робить її невичерпним матеріалом для аналізу.

1. Арутюнова Н. Д. К проблеме функциональных типов лексического значения. *Аспекты семантических исследований*. Москва : Наука, 1980. С. 156–250.
2. Колшанский Г. В. Контекстная семантика. Москва : КомКнига, 2005. 152 с.
3. Косович О. В. Оказіоналізми у французькому художньому мовленні. *Нова філологія*: зб. наук. праць. Запоріжжя : ЗНУ, 2006. Вип. 25. С. 98–103.
4. Кубрякова Е. С. Номинативный аспект речевой деятельности. Москва : Наука, 1986. 157 с.
5. Помірко Р., Яхонтова Т. Автор – читач : взаємодія ти прагнути взаєморозуміння : категорія інтерперсональності та її мовно-риторична реалізація у науковому дискурсі. *Іноземні мови в навчальних закладах : Науково-методичний журнал*. Київ : "Педагогічна преса", 2010. № 4. С. 100–104.
6. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. Москва : Школа “Языки русской культуры”, 1996. 288 с.
7. Толстая С. М. Пространство слова. Лексическая семантика в общеславянской перспективе. Москва : Индрик, 2008. 527 с. Толстая С.

М. Пространство слова. Лексическая семантика в общеславянской перспективе. Москва : Индрик, 2008. 527 с.

8. Уфимцева А. А. Лексическое значение (Принцип семиологического описания лексики). Москва : Наука, 1986. 240 с.
9. Яковлева Е. А. Риторический подход к изучению в разговорной речи вторичной номинации (прагмасинонимов). 2004. 175 с. [Электронный ресурс] URL : <http://www.ksu.ru> (дата звернення 12.03.2020)

УДК 811.111(73):81'42

Дойчик Оксана Ярославівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

Doichyk Oksana Yaroslavivna, PhD in Linguistics,

Associate professor, English Philology department, Vasyl Stefanyk

Precarpathian national university

Юрчишин Ольга Василівна

студентка 4 курсу факультету іноземних мов

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

Yurchyshyn Olha Vasylivna

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ІРОНІЇ У РОМАНІ К. ВОННЕГУТА «БОЙНЯ №5»: СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

VERBALIZATION OF IRONY IN KURT VONNEGUT'S SLAUGHTERHOUSE-FIVE: STYLISTIC ASPECT

Курт Воннегут – визначний американський письменник, внесок якого у літературу ХХ століття та, зокрема, в літературу Америки важко переоцінити. Сформовані під впливом різних життєвих ситуацій світогляд та принципи автора згодом яскраво відобразились на його творчому доробку. «Бойня №5» або «Хрестовий похід дітей» сміливо можна назвати однією з найкращих робіт Курта Воннегута, яка перевернула погляди на війну мільйонів американців та інших читачів з цілого світу. Сатиричний опис бойових подій, використання іронії та чорного гумору – характерний стиль написання досліджуваного роману. Завдяки унікальному філософському змісту твору та широкому спектру використовуваних художніх засобів дослідження «Бойні номер п'ять» проводили як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Однак, серед досліджуваних аспектів твору саме вербалізація іронії досі залишається маловивченою.

Мета нашої розвідки полягає у визначенні стилістичних способів вираження іронії у романі Курта Воннегута «Бойня №5».

Перш за все, розглянемо детальніше поняття «іронії» та її роль у літературознавстві та лінгвістиці. Вивчення термінів «гумор» та «комічне» посідає важливе місце у цих та інших дотичних дисциплінах. Ця тема досі не втрачає своєї актуальності, адже дискусії щодо семантичної межі між гумором та сатирою, а також про роль іронії у процесі формування комічного ефекту активно ведуться і сьогодні [1].

У літературознавстві саме іронія є одним з основних засобів вираження авторської точки зору, таким чином надаючи твору додаткового забарвлення, цікавішого змісту. До того ж, завдяки іронії відбувається віддзеркалення невдоволення автора навколишнім світом чи іншими контекстуальними аспектами [2]. Варто звернути увагу на те, що зараз визначення поняття іронії є неоднозначним, оскільки цей термін використовується у різних дисциплінах. Наприклад, на думку Н. Д. Ахманової, найбільш поширеним визначенням іронії у лінгвістиці є наступне: іронія – це висловлення, що має прихований зміст, який протилежний до того, що виражається безпосередньо [3]. А от науковиця С. І. Походня типізує іронію як асоціативну та ситуативну. Ситуативна іронія, на думку вченої, виникає внаслідок «контрасту між ситуативним контекстом і прямим значенням слова, словосполучення і речення, та реалізується у мікро- та макроконтекстах (у межах речення і абзацу)». Цей тип іронії є доволі помітним у тексті [1]. Дослідниця зазначає, що «асоціативна іронія створюється на текстовому рівні внаслідок використання ситуативного повторення (ретроспекції) в поєднанні з іронічною алюзією, а також гротеску, абсурду» [4, с. 43].

У романі Курта Воннегута «Бойня №5» іронічний ефект передається за допомогою стилістичних засобів. Такий спосіб вираження іронії можна помітити з перших рядків твору. Автор майстерно використовує різні тропи, вербалізуючи іронію.

(1) *“The very toughest reporters and writers were women who had taken over the jobs of men who'd gone to war. And the first story I covered I had to dictate over the telephone to one of those beastly girls”* [5].

У прикладі (1) автор висміює жінок, які зайняли місце чоловіків і були дуже огидними йому у всіх відношеннях. Вони не вміли себе поводити відповідно, а тільки показували своє несправжнє обличчя. Курт Воннегут іронізує цей момент у словосполученні «*beastly girls*», використовуючи такий стилістичний засіб, як епітет. У наступних рядках також можна помітити цей стилістичний засіб:

(2) *“He dilated upon the piety and heroism of 'The Three Musketeers,' portrayed, in the most glowing and impassioned hues, their virtue and magnanimity, the imperishable honor they acquired for themselves, and the great services they rendered to Christianity”* [5].

У прикладі (2) автор насміхається з того, як так звані «Три Мушкетери» вихваляли себе, описуючи у «всіх відмінках та кольорах». Солдати були дуже високої думки про себе, проте на практиці все було з точністю до навпаки. Курт Воннегут передає іронію через такі епітети: *glowing, impassioned, imperishable*.

У наступних прикладах з роману простежується вираження іронії автором через метафору:

(3) *“No art is possible without a dance with death, he wrote”* [5].

Автор, очевидно, натякає на те, що будь-яке мистецтво на той час потребувало жертв. Курт Воннегут іронічно прирівнює цю ситуацію до танцю зі смертю, який потрібно було виконати для досягнення цілі.

(4) *“So Billy uncorked it with his thumbs. It didn't make a pop. The champagne was dead. So it goes”* [5].

Будь-яка історія про чиюсь смерть закінчувалась на «*so it goes*». У прикладі (4) автор іронічно прирівнює смерть в пляшці від шампанського до смерті живої істоти, маючи на увазі, що напитек уже був безалкогольним у словах «*the champagne was dead*».

Курт Воннегут у своєму романі доволі часто вживає порівняння, при цьому виражаючи іронію:

(5) *“He was a funny-looking child who became a funny-looking youth-tall and weak, and shaped like a bottle of Coca-Cola”* [5].

Автор насміхається із зайвої ваги людей, порівнюючи їхню фігуру з банкою Кока-Коли.

(6) *“This was a fairly pretty girl, except that she had legs like an Edwardian grand piano”* [5].

У прикладі (6) Курт Воннегут натякає на те, що у дівчини було все дуже красиве, окрім ніг, які він прирівнює до лапок едвардіанського піаніно. Порівняння, яке контрастує з похвалою в першій частині речення, створює іронію.

(7) *“They were going to travel fast. They were damned if they'd surrender. They shook hands all around. They called themselves 'The Three Musketeers'”* [5]. Курт Воннегут насміхається з того, як солдати почали возвеличувати себе та називати Трьома Мушкетерами. Таким чином, автор використовує такий стилістичний засіб, як алюзія. Алюзія, потрапляючи у цільовий (знижений) контекст, виражає іронію в результаті контрасту з первинним контекстом, а

справжні якості Мушкетерів контрастують із якостями солдатів, котрі себе таким чином називали.

Підсумовуючи, зазначимо, що іронія – це один з основних засобів формування комічного. Наявність значної кількості підходів до вивчення та трактувань цього поняття у літературознавстві та лінгвістиці яскраво ілюструє комплексність феномену іронії та різноманіття її проявів на різних рівнях.

Проаналізувавши особливості вербалізації іронії у романі Курта Воннегута «Бойня № 5», ми з'ясували, як функціонують такі стилістичні засоби, як метафори, порівняння, епітети та алюзії у створенні іронічного ефекту. Такі тропи додають особливого колориту та емоційності у рядках твору.

1. Дослідження комічного [Інтернет ресурс]. –URL: <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/44-chotirnadtsyata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/253-ironiya-yak-forma-realizatsiji-komicnogo-u-khudozhnomu-tvori> (дата звернення 19.03.2021).
2. Muecke D.C. The Compass of Irony / D. C. Muecke. – London, 1999. – 269 p.
3. Ахманова Н. Д. Словарь лингвистический терминов / Н. Д. Ахманова. – М. : Наука, 1966.
4. Походня С. И. Языковые виды и средства реализации иронии / София Ивановна Походня. – К. : Наукова думка, 1989. – 123 с.
5. Slaughterhouse-Five: A Novel (Modern Library 100 Best Novels) Paperback – Illustrated, January 12, 1999.

УДК 811.161.2+811.112.2]-115:[303.62:004.77]:316.77](043.5)

Дяків Христина Юріївна

доктор філологічних наук, доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

Dyakiv Khrystyna Yuriyivna

Assoc. Prof., Doctor of Philological Sciences

Ivan Franko National University of Lviv

khrystyna.dyakiv@gmail.com

СПОСОБИ УСУНЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НЕВДАЧ У ВІДЕОІНТЕРВ'Ю З ПОЗИЦІЇ ІНТЕРВ'ЮЕРА

THE WAYS OF PREVENTING COMMUNICATIVE DEVIATIONS OF THE INTERVIEWER IN VIDEOINTERVIEWS

З огляду на особливості інтерв'ю у дослідженні сформульовано такі універсальні способи уникнення комунікативних девіацій інтерв'юера (Дяків, 2020) на різних етапах створення інтерв'ю:

I. До початку інтерв'ю враховувати пошук актуальної проблематики і якісної інформації для інтерв'ю, статус респондента і технічний аспект.

II. Під час інтерв'ю зважати на: 1) зміст (наявність відповіді на запитання, її збіг із власним дослідженням і пошуком, наявність змістових неточностей, можливість розкриття суперечливостей, обґрунтованість чи лише констатація тез); 2) активне слухання, яке сприяє порозумінню з респондентом; 3) намір (збіг висловлення зі справжнім наміром, наявність маневрів уникнення, зізнання, погрози, припущення тощо); 4) мовленнєво-мовну специфіку.

III. Після інтерв'ю журналістові варто зважати на подальше формулювання чітких запитань та однозначних висловлювань, пошук вичерпної інформації і доказові матеріали.

Власне мовленнєво-мовний аспект забезпечує зрозумілість інтерв'ю з урахуванням:

- 1) фонетики і манери мовлення (наголос, інтонація, ритм, мелодика, стиль мовлення, тональність формулювань);
- 2) лексики (складні слова, доречність діалекту, професіоналізми, складні імена, достатнє формулювання термінів і необхідність їх розтлумачення, іншомовні слова, аббревіатури, числа, англіцизми, послідовність слововживань, уникання перефразовувань позначень та імен, неточні описи);
- 3) синтаксису (подача ходу думок покроково, уникнення інфінітивних конструкцій, занадто структурно складних слів, подвійних заперечень, складних речень, поширених означень);
- 4) граматики (тенденція до вільного формулювання);
- 5) дискурсивної специфіки (початок з відомого, менша густота інформації, головні висловлення, подача паралельної інформації, пов'язаної між собою, чіткість, лінійність, структурованість, логічні і часові зв'язки, непряма мова, пряме цитування, чітке висловлення намірів та інтересів, продумані початок і кінець, перебільшення, добірка мовленнєво-риторичних тактик, спілкування "мовою співрозмовника" для віднайдення зони комфорту);
- 6) мови тіла, міміки, жестів респондента (забезпечення доброго самопочуття респондента за його мовою тіла або його покращення, зв'язок зміни невербального виразу з вербальним).

Опираючись на різне розуміння поняття *стратегії* (кооперативну розглядаємо як закладену в основу інтерв'ю), відрізняємо конкретно у відеоінтерв'ю такі її вияви:

- 1) інформативна й оцінна як загальні стратегії інтерв'юера;
- 2) пряма і прихована стратегії (зображення особи чи факту у певному світлі, висміювання, підтримка респондента тощо);
- 3) стратегія виходу із проблемних ситуацій інтерв'юера.

В останньому випадку інтерв'юер може застосовувати такі тактики:

- а) наведення доказів і прикладів у разі заперечення респондента певної тези;
- б) вимога уточнення загальних висловлень, наполягання на прикладах;
- в) вказівка на протиріччя в аргументації респондента;
- г) повторювання запитання, на які не відповіли або перепитування;
- д) пряма вказівка на маневр ухиляння респондента від відповіді (метакомунікація);
- е) перебивання за потреби.

Нижче зосереджуємо увагу на певних особливостях у межах тематичних видів жанру відеоінтерв'ю та в межах обох досліджуваних лінгвокультур, які виявлено під час аналізу і які запобігають комунікативним девіаціям з позиції інтерв'юера:

1. У *спортивному* інтерв'ю:

- 1) ставити запитання чітко і виразно (спільне);
- 2) зважати на культуру мовлення та мінімізувати використання суржиків (укр.);
- 3) формулювати “позитивні” запитання (нім.);
- 4) спрощувати комунікацію, ставити однозначні і в простій побутовій формі запитання респондентам-іноземцям (нім.).

2. У *зірковому* інтерв'ю:

- 1) продумати вступ і відповідне завершення інтерв'ю для підтримання іміджу зірки (спільне);
- 2) вказувати на маніпуляції, зумисні тактики зірок щодо запитань про особисте (укр.);
- 3) уникати надто коротких або надто довгих запитань (нім.);

3. У *політичному* інтерв'ю:

- 1) перефразувати запитання, на які не отримали відповіді (спільне);
- 2) вказувати на маніпуляції й ухиляння від відповіді респондента (спільне);
- 3) підтверджувати соціальний статус респондента (*Я Вам дякую, пане міністре* тощо) (укр.);
- 4) за потреби перебити респондента (укр.);
- 5) перепитати, якщо респондент не дав конкретної відповіді (укр.);

б) за потреби зупинити респондента, який перейшов до монологу (нім.).

Способи запобігання комунікативним девіаціям мають універсальний характер у відеоінтерв'ю (до, під час і після його проведення), проте асиметричні залежно від видів інтерв'ю (спортивне, зіркове чи політичне) в обох лінгвокультурах у змістовому, емоційно-психологічному, мовленнєво-мовному і технічному аспектах.

Дяків Х. Ю. (2020). *Когнітивно-дискурсивна реконструкція комунікативних девіацій в українсько- та німецькомовних відеоінтерв'ю*. (Дис. ... д-ра філол. наук). Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ.

УДК 811.112'373.159.9

Кійко Світлана Василівна

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства
факультету іноземних мов

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Kiyko Svitlana Vassylivna

Doctor of Philological Sciences, Associate Professor

Head of the Department of Germanic, General and Comparative Linguistics,

Faculty for Foreign Languages

Yuriy Fedkovych National University Chernivtsi

s.kiyko@chnu.edu.ua

**ПРИНЦИПИ УКЛАДАННЯ «НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКОГО
СЛОВНИКА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ»
THE PRINCIPLES OF COMPILING THE "GERMAN-UKRAINIAN
DICTIONARY OF PSYCHOLOGICAL TERMINOLOGY"**

Німецька фахова мова психології (далі – НФМП) характеризується однією з найбільш динамічних терміносистем, що постійно удосконалюється, збагачуючись новими термінами. Розвиток НФМП є відбиттям соціального прогресу, спеціалізації науки, інформатизації суспільства, глобального обміну знаннями, науковими ідеями, відкриттями чи гіпотезами у цій фаховій сфері. Це створює потребу в значній кількості термінів для позначення нових об'єктів.

Попередній аналіз наявних словників показав, що в Україні відсутні перекладні німецько-українські термінологічні словники з психології. Проте бурхливий інформаційно-технологічний розвиток суспільства, а також посилення наукових зв'язків України з Німеччиною зумовлює потребу у вивченні спеціалізованої термінології, процесів наукової номінації у галузі психології, відтворення наукових досягнень власними словотвірними ресурсами. З огляду на це пропонуємо алгоритм укладання «Німецько-українського словника психологічної термінології» великого обсягу (більше 16 тисяч термінів і терміносполук) з використанням комп'ютерних програм і здобутків корпусної лінгвістики.

Під психологічними термінами розуміємо „слова, які позначають наукові поняття з наявними дефініціями, доповнені поясненням і включені до системи мови психологічної науки” [2, с. 150]. Укладання словника НФМП передбачає такі етапи: 1) аналіз наявних словників, дослідження потреб адресата, визначення вимог і майбутніх характеристик, розробка макроструктури словника; 2) збір лексичного матеріалу; 3) розробку мікроструктури словника, оформлення словникових статей, підбір перекладних еквівалентів і дефініцій, впорядкування словника загалом відповідно до розробленої структури; 4) уточнення, редагування, перевірка відповідності отриманого продукту поставленим цілям. Як правило, етапи розробки словника не можуть бути лінійними і послідовними, навпаки, вони перетинаються та є неперервними, циклічними. Проте перший етап, зазвичай, полягає у визначенні адресата словника.

«Німецько-український словник психологічної термінології» [1] є першим перекладним словником цієї галузі в Україні. Він покликаний якомога повніше репрезентувати склад термінів і терміносполук німецької фахової мови психології, впливати на мовну компетенцію фахівців, а також робити доступними наукові джерела інформації, сприяючи порозумінню між носіями німецької й української мов та поглибленому вивченню німецької мови. З огляду на це адресатами словника є, насамперед, фахівці у цій галузі, педагогічні працівники, перекладачі наукової літератури, викладачі і студенти гуманітарних факультетів вузів. Словник має на меті допомогти користувачеві в роботі з фаховою літературою в галузі психології.

Укладання словника почато з відбору термінів з різних джерел (монографій, посібників, довідників, статей відомих вчених і фахівців-практиків, підручників для вишів, що містять чіткі визначення понять і стандартизовані терміни, галузевих енциклопедій, вторинних документів – рефератів, анотацій, описів психологічних експериментів). Спочатку відібрано близько 300 базових термінів НФМП, на основі яких за допомогою

програми BootCat (<https://bootcat.dipintra.it>) згенеровано корпус текстів обсягом близько 15 мільйонів слововживань на основі методики С. Шароффа [4]. Ця методика передбачає пошук текстів на основі щоразу нових випадково скомбінованих чотирьох базових термінів, що забезпечує організацію вибірки тематично пов'язаних текстів з Інтернету (наукових статей, газетних повідомлень, рефератів, анотацій тощо). Кількість запитів повинна складати не менше 1000, що забезпечить повноцінну вибірку фахових текстів певної галузі.

Отримані тексти оброблено за допомогою програми синтезу парадигм *Morphy* на основі створеної в Інституті обробки мови при Штуттгартському університеті граматичної лексикографічної системи, реєстр якої сягає близько 50 600 лексем [3]. Ця програма автоматично приписує кожному слову в реченні всі можливі граматичні категорії і після синтаксичного аналізу встановлює однозначні граматичні категорії слів для певного речення. Для кожної із словоформ списку проставлено відповідні їй граматичні коди, тобто позначення словозмінних частиномовних характеристик слів. Отриманий список словоформ розглядаємо як вихідний текст з морфологічним маркуванням його одиниць. З цього списку ми вилучили дублети, розмовно марковану лексику, архаїзми, історизми і власні назви. Після відбору термінів укладено словниковий реєстр термінологічного словника. Серед виокремлених термінів трапилися як прості, так і складні терміни, а також терміносполуки, аббревіатури і символи, які безпосередньо стосуються галузі психології і позначають назви психічних процесів, явищ, станів та ін. Отриманий список містив близько 15500 термінів.

Після отримання першого списку термінів здійснено перевірку його повноти на основі підручників, посібників і довідників з психології. Насамперед зіставлено індекси, щоб включити відсутні терміни до основного списку. Укомплектований таким чином список містить близько 16 000 термінів. Після отримання остаточного списку термінів розроблено структуру словникової статті. Отже, корпус словника складається із сегментів, кожен з яких містить певну реєстрову одиницю й відповідну словникову статтю. Реєстрова одиниця – це лексична одиниця, яку виділено напівжирним шрифтом. Відразу після реєстрового слова курсивом наведено граматичну ремарку: вказівку на рід іменника та його число (за потреби). Кожна реєстрова одиниця має український відповідник. Корпус словника організовано послідовно в алфавітному порядку. Алфавітний покажчик розташовано посередині й виділено напівжирним шрифтом для оптимізації пошуку слів.

Німецькі заголовні слова розміщені в алфавітному порядку. Слово з маленької літери подається раніше, ніж слово із заголовної. Терміносполуки з однаковим спільним компонентом об'єднані у гнізда, якщо вони стоять поряд за алфавітом. Перший компонент терміносполуки наводиться повністю, а в подальших словах замінюється знаком тильда (~), як-от:

Reaktionszeit *f* час реакції; *assoziative* ~ час реакції асоціативної; *einfache* ~ час простої реакції; *disjunktive* ~ час диз'юнктивної реакції; *mittlere* ~ середній час реакції; *verbale* ~ час словесної реакції

Іменники наведено із зазначенням роду (*m, f, n*): **Muskelbewegungstest** *m* міокінетичний тест Мира-Лопеца; **Muskelermüdung** *f* м'язове стомлення; **Muskelgefühl** *n* м'язове почуття. Іменники, що вживаються лише в множині, мають позначку *pl*: **Neofreudisten** *m pl* неофрейдисти; **Paraphreniken** *m pl* парафреники; **Personalien** *pl* анкетні дані.

Заголовне німецьке слово наведене з найчастотнішим українським перекладом. Близькі за значенням українські відповідники німецького слова відокремлюються комою, як-от: **Katalepsie** *f* каталепсія, стан воскової гнучкості; **oneiroid** онейроїдний, сноподібний. Крапка з комою відокремлює лексико-семантичні варіанти, як-от: **Resignation** *f* 1. покірність долі, смирення, покірливість; розчарованість; песимізм; 2. відмова від особистого щастя; зречення. Крім того, крапка з комою відокремлює у терміносполуках групи значень:

Retardierung *f* 1. затримка в розвитку, відсталість, уповільнення; 2. збереження в пам'яті; *geistige* ~ затримка в розумовому розвитку; *körperliche* ~ затримка у фізичному розвитку; *partielle* ~ часткова затримка; *sprachliche* ~ затримка в мовному розвитку.

На останньому етапі укладання німецько-українського термінологічного словника фахової мови психології здійснено уточнення, редагування й перевірку відповідності отриманого продукту поставленим цілям.

Укладений нами словник охоплює близько 16 000 одиниць спеціальної лексики в галузі психології і розрахований на широке коло читачів німецької наукової літератури, насамперед на студентів і аспірантів вишів. Дидактична спрямованість словника зумовила пріоритетне включення в словник термінів, знання яких не тільки розширює понятійно-термінологічний апарат студента, але й попереджає інтерференційний вплив рідної мови при активному вживанні німецьких термінів. Таким чином, у руках користувача словника виявляється певна лінгвістична модель НФМП у її еквівалентному відтворенні українською мовою. Наявність такої вихідної моделі дозволить користувачу адекватно сприймати наукові тексти і, тим самим, успішно розширювати в подальшому свій науково-понятійний апарат. Перспективним

вважаємо дослідження НФМП на основі суцільної вибірки з укладеного нами словника, що дозволить становити семантичні, словотвірні і когнітивні особливості психологічної термінології на широкому фактичному матеріалі.

1. Кійко С.В., Малейка А.І. Німецько-український словник психологічних термінів. Чернівці: ЧНУ, 2019. 480 с.
2. Платонов К.К. Краткий словарь системы психологических понятий. М.: Наука, 1984. 176 с.
3. Lezius W. Morphy – German Morphology, Part-of-Speech Tagging and Applications. *Proceedings of the 9th EURALEX International Congress*. Stuttgart: Universitätsverlag, 2000. P. 619-623.
4. Sharoff S. Creating General-Purpose Corpora Using Automated Search Engine Queries. *Working papers on the Web as Corpus*. Bologna: Gedit, 2006. P. 63-98.

УДК 811.111'42

Кійко Юрій Євгенович

доктор філологічних наук, доцент

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Yuriy Kiyko

Doctor of Philological Sciences, Associate Professor

Yuriy Fedkovych National University of Chernivtsi

y.kiyko@chnu.edu.ua

QUO VADIS? TEXT

У сучасній науковій парадигмі текст є однією з ключових одиниць у ланцюжку базових мовознавчих понять від фонем до дискурсу, яким здійснюють комунікацію і фіксують людські знання. На відміну від решти лінгвістичних одиниць, текст виступає об'єктом дослідження різних гуманітарних наук, що зумовлює його міждисциплінарний статус.

З 60-х років минулого століття текст почав відігравати провідну роль у лінгвістичних студіях, потіснивши таку комунікативну одиницю, як речення, дослідження якого досягло своїх меж, як це раніше трапилося з фонемою, морфемою і лексемою. Це можна вважати закономірним процесом з огляду на історичний розвиток пізнання, коли при вичерпанні меж одного явища дослідження переходить до наступного, більшого та складнішого. Текст теж не є кінцевим об'єктом дослідження наукової думки, але, на відміну від дискурсу, він матеріальний, як й решта одиниць мови, і тому залишатиметься базовим при дискурсивних розвідках.

Наука про текст у різних країнах називається по-різному: *лінгвістика тексту, теорія тексту, аналіз дискурсу, лінгвістичний аналіз тексту, текстологія, структура тексту, герменевтика тексту, граматики тексту* тощо. Найбільш поширеним у лінгвістичних колах наразі вважається термін "лінгвістика тексту".

Характерною рисою лінгвістики тексту упродовж усіх років її розвитку є плюралістичність теоретичних позицій, а тому вона має в своєму арсеналі значний доробок. Про це експліцитно свідчить той факт, що саме в цій галузі лінгвістичного простору створено найбільше підручників (дет. див. [3, с. 17]).

В українській лінгвістичній традиції, як й більшості східноєвропейських країн, "текст" розглядають переважно з погляду функціональної стилістики та структурної лінгвістики із залученням математичних методів. Здобутки останньої, практичні потреби суспільства та технічний прогрес сприяли виникненню комп'ютерної й корпусної лінгвістик.

У руслі першого напрямку можна назвати роботи таких провідних науковців, як І.А. Бехти, М.П. Брандес, Н.С. Валгіної, О.П. Воробйової, І.Р. Гальперіна, М.А. Гвенцадзе, Т.М. Дрідзе, С.М. Іваненко, О.Л. Каменської, І.М. Колегаєвої, І.М. Кочан, Є.С. Кубрякової, В.А. Кухаренко, О.І. Москальської, А.М. Науменка, Т.М. Ніколаєвої, Г.Г. Почепцова, В.І. Провоторова, Т.В. Радзієвської, Є.А. Реферовської, О.О. Селіванової, Г.Я. Солганика, З.Я. Тураєвої та багатьох інших.

У руслі другого напрямку слід згадати насамперед колективні монографії "Статистичні параметри стилів" [7] з поняттям статистично змодельованого "нейтрального стилю" (В.І. Перебийніс), яка може слугувати еталоном для типологічного зіставлення текстів різних мов, і "Закономерности структурной организации научно-реферативного текста" [2] з докладним описом рівневої структури цього типу текстів і виділенням базових та похідних структурних одиниць для кожного рівня тексту, а також роботи Т.О. Грязнухіної, С. Бук, Н.П. Дарчук, М.М. Пещак, І.П. Севбо, Ю.А. Тулдави, А.Я. Шайкевича та багатьох інших, які у своїх працях значно розвинули ідеї структурної лінгвістики тексту, зокрема стилеметрії.

Аналіз фахової літератури свідчить про великий інтерес до цього предмета і водночас неосязність об'єкта дослідження, де існує велика кількість методів аналізу, які частково не пов'язані один з одним (дет. див. [4; 8; 13]). Але спільним для всіх досліджень є, безумовно, текст як об'єкт різнопланового аналізу.

В історії розвитку лінгвістики тексту можна виокремити три ключові підходи: структурний, комунікативний і когнітивний. Спочатку відчувався вплив структуралізму і трансформаційної граматики. Текст розглядався лише

як наступна вища структурна одиниця мовної системи після речення, яка стала як морфема чи лексема ще однією проміжною ланкою одиниць мови. Відповідно, завданням лінгвістики тексту на цьому етапі було встановлення й опис загальних принципів побудови текстів. У центрі уваги перебували правила поєднання речень / висловлювань у більші когерентні одиниці – "надфразова єдність", "складне синтаксичне ціле" і т.п. (пор. [14]). Нові терміни позначають по суті одне й те саме поняття, оскільки їх визначення зводиться до синтаксичного і смислового зв'язку групи речень. Вони часто збігається з терміном *абзац*, яким позначають структурно-змістову одиницю членування тексту, що характеризується єдністю теми та графічно позначена відступом початкової строки праворуч [6, с. 5].

Комунікативний підхід виникає як реакція на критику структурного напряму дослідження. Текст вже не ідеалізується як певний статичний об'єкт, що розглядається ізольовано від комунікації. У дослідженнях починають враховувати сам процес комунікації, у якому є адресат і адресант, певні соціальні і ситуативні передумови та відношення. На цьому етапі використовують лінгвістичну прагматику, яка прагне описати умови порозуміння між учасниками певної комунікативної ситуації, спираючись при цьому на відому теорію мовленнєвих актів Дж. Остіна і Дж. Серля. Отже, у центрі уваги дослідників комунікативна функція тексту (пор. [10]).

При когнітивному підході на передній план виходять процеси творення і сприйняття текстів із врахуванням психолінгвістичних досліджень. Текст розглядається у зв'язку з різними формами знань та ментальними процесами, і, відповідно, є вербалізацією когнітивних дій і процесів мисленнєвої діяльності людини (пор. [1]).

На сучасному етапі розвитку лінгвістики спостерігається тенденція до поєднання різних підходів у світлі таких наукових парадигм, як системно-структурної, комунікативно-функціональної, когнітивно-дискурсивної та синергетичної. Разом з тим не припиняється дискусія про визначення тексту, типологію текстів, а також термінологічне розмежування у світлі появи нового терміну – дискурсу (пор. [5]). Окрім того, значну увагу наразі приділяють багатоаспектному опису видів текстів у різних комунікативних сферах однієї чи декількох мов з прикладною метою (пор. [9; 11; 12]).

1. Дейк ван Т.А., Кинч В. Стратегии понимания связного текста. *Новое в зарубежной лингвистике*. М., 1988. Вып. 23. С. 153–211.
2. Закономерности структурной организации научно-реферативного текста / Отв. ред. В.И. Перебейнос. Киев: Наукова думка, 1982. 321 с.

3. Кійко Ю.Є. Фрактальне моделювання інформаційної структури медіатекстів. Чернівці: Технодрук, 2018. 402 с.
4. Методы анализа текста и дискурса: пер. с англ. / С. Тикер, М. Майер, Р. Водак, Е. Веттер. Х.: Изд-во Гуманитарный Центр, 2009. 356 с.
5. Приходько А.М. Дискурс і текст: загальне і часткове. *Наукові записки*. Кіровоград: РВВ КДПУ імені В. Винниченка, 2011. Вип. 96 (1). С. 263–268.
6. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2010. 844 с.
7. Статистичні параметри стилів / за ред. В.С. Перебийніс. К.: Наукова думка, 1967. 259 с.
8. Brinker K., Cölfen H., Pappert St. Linguistische Textanalyse. Eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden. 8. Aufl. Berlin: Schmidt, 2014. 188 S.
9. Fandrych Chr., Thurmair M. Textsorten im Deutschen: linguistische Analysen aus sprachdidaktischer Sicht. Tübingen: Stauffenburg, 2011. 379 S.
10. Feilke H. Die pragmatische Wende in der Textlinguistik. *Text- und Gesprächslinguistik* / Hrsg. von K. Brinker u.a. Berlin, New York: de Gruyter, 2000. S. 64–82.

УДК 811.161.2'371

Коржак Зоряна Зіновіївна

кандидат філологічних наук, доцент

Івано-Франківський національний університет нафти і газу

Korzhak Zoryana Zinoviivna

Candidate of Philological Sciences, docent

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

zoryana.korzhak@gmail.com

**ПОСИЛЕННЯ ВИРАЗНОСТІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ
НОМІНАТИВНИМИ ЕКСПРЕСІВНИМИ РЕЧЕННЯМИ (НА
МАТЕРІАЛІ РОМАНУ УМБЕРТО ЕКО "ІМ'Я РОЗИ")**

**ENHANCING THE EXPRESSIVENESS OF THE LITERARY TEXT WITH
NOMINATIVE EXPRESSIVE SENTENCES (BASED ON THE NOVEL BY
UMBERTO ECO "THE NAME OF THE ROSE")**

Експресивність, яка ґрунтується переважно на своєрідності трансформацій синтаксичних структур, властива сучасним художнім текстам. Специфічний афективний синтаксис – засіб вираження емоцій, що забезпечує можливість поетичної актуалізації завдяки його різноманітним

зв'язкам з іншими аспектами художнього мовлення (ритмікою, мелодійною і семантичною структурою і т.д.) [1, с. 151-155].

Угорський лінгвіст С.Ульман розрізняє два види стилістичних явищ: 1) ті, що породжують відгук, або “вроджені”, які мають постійний і невід'ємний стилістичний потенціал; 2) експресивні одиниці, які набувають стилістичного потенціалу у контексті [3, с. 96]. Таке ж розуміння стилістичних явищ лежить в основі поняття про інгерентну та адгерентну експресивність. Номінативні речення виділяються серед інших синтаксичних одиниць як своєю формою, так і стилістичною семантикою і тому є інгерентно експресивними.

Зважаючи на багатофункціональність номінативних речень у структурі художнього тексту, визначається типологія, побудована на принципах визначення їхнього місця і значення в організації текстового матеріалу. Оскільки внутрішня диференціація номінативних речень орієнтована насамперед на співвіднесеність змісту повідомлень з дійсністю у плані модальних оцінок відповідних фактів, то на цій підставі традиційно виділяються буттеві, вказівні, емоційно-оцінні номінативні речення [2, с. 384]. Така їхня класифікація видається нам недостатньо послідовною, оскільки, по-перше, на буттевість і вказівність таких речень здебільшого накладається експресивно-емоційний план, по-друге, речення, віднесені до емоційно-оцінних тією чи іншою мірою передають буттевість. Отож, такий поділ є умовним, таким, що визначає лише основну функцію речень. Навіть ті номінативні речення, які вжиті без атрибутів і виражені іменниками, що не мають у своєму лексико-семантичному наповненні семи оцінності, теж містять елемент експресії, але такий, який визначається здебільшого контекстом. Розглянемо приклад: *Завтра треба поговорити із Северином, гадаю, він знає про це більше, ніж хоче зізнатись. Це зілля, всього лиш зілля, і нема жодної потреби в цих чорнокнижницьких приготуваннях, про які говорив скляр. **Зілля, дзеркала...** Сей закуток забороненої мудрості захищають багато мудрованих винаходів. Науку тут використовують для того, щоб ховати, а не щоб відкривати* [4, с. 171]. Номінативне речення ***Зілля, дзеркала...*** виступає свого роду розгортанням попередніх висловлювань. Подібні речення поза контекстом логічно сприймаються як нейтральні стилістичні засоби мови, але в даному випадку, під впливом контекстуальних умов, розглядаються нами як оцінно-знижені, тобто такі, які мають свій рівень експресивності.

Синтезуючи та формуючи конситуації різного семантичного змісту, номінативні речення мають властивості, що наближають їх до сентенції. Таке положення у тексті робить їх уживання одночасно автосемантичним та інтегровуваним. Пресупозиція семантичних структур серединних

номінативних речень створюється на основі логічних імплікацій із ретроспективних та проспективних зв'язків з контекстним оточенням: *Я вже більше не міг довіряти навіть йому. Його здолав страх. Він був знаменитий тим, що у Фоссанові йому вдалося спустити чиєсь тіло вниз по гвинтових сходах. Незаслужена слава. Тепер він помер, бо не зміг підняти по сходах своє тіло* [4, с. 444]. Номінативне речення **Незаслужена слава** підсумовує попередньо сказане мовцем і водночас слугує відправним пунктом для подальшого нарративного розгортання. За таких умов реципієнтові відкривається не лише інформативний, а й рефлексивний бік висловлювання. Основною комунікативною перспективою номінативних речень стає не факт співвіднесення представленого у них об'єкта мови з конкретним світом речей і понять, а загальний емоційний ефект від його узагальненого і достатньо суб'єктивного сприйняття співрозмовниками: *Ти вставив людей і події останніх днів у картину, яка була вже тобі знайома, бо сюжет цього сну ти вже десь читав, а може, хтось тобі розповідав, коли ти був отроком, у школі чи у монастирі. Це «Соена Суріані». Я на мить отетерів. А тоді згадав. Чиста правда! Може, я не пам'ятав назви, але який дорослий монах чи невгамовний молодий послушник не сміявся з розмаїтих епізодів, описаних прозою або римами в цій оповіді, яка належить до традиції пасхального обряду та іоса топашорит?* [4, с. 419]. Речення, яке реалізує емоційну експресивність **Чиста правда!**, носить рефлексивний характер, що створює умови для безпосереднього вираження суб'єктивного ставлення наратора до того, про що він, власне, говорить.

В значенні номінативних речень слабшають референційні властивості висловлювань у силу їх несуттєвості, у значеннєвий центр зміщуються емоційність та експресивна насиченість, в результаті чого образність стає не лише композиційним засобом, але й обов'язковою семантичною константою їхньої внутрішньої організації: *Ви говорили мені про якусь дивну історію, неймовірну історію. Заборонена книга, заради якої вбивство йде за вбивством; хтось знає те, що мав би знати тільки я... Небилиці, безглузді теревені. Розкажіть це всім, якщо хочете, ніхто вам не повірить. А якщо навіть якась частка цих ваших породжених буйною уявою припущень і правдива... то що ж, усе знов повертається під мою відповідальність* [4, с. 432]. Номінативне речення **Небилиці, безглузді теревені** перериває оповідь, щоб уповільнити її рух, зупинитися на окремих деталях, активізує увагу читача.

Отже, номінативні речення є граматичним типом абстрактного відчуження предиката, який має значення екзистенційності, буття, ствердження існування факту. Такі номінативи відображають якийсь елемент

навколишньої дійсності, тобто виступають не як підпорядковані слова, а як основа синтаксичної будови односкладних речень цього типу. Вони стають емоційною характеристикою-узагальненням розгорнутої конситуації, мають складну семантичну структуру, яка в конструктивному плані відповідає багатокomпонентній синтаксичній одиниці, входить складовою частиною у номінативний ряд. Уповільнюючи оповідь і водночас посилюючи статичність опису, речення цього типу формують конотації "пасивність", "споглядальність" і под. Вони є одним із засобів урізноманітнення розповіді, створення колориту живого мовлення, активізації уваги читача, поліпшують сприйняття художнього твору, увиразнюють його.

1. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози / Роксолана Петрівна Зорівчак. – Львів: Львів. ун-т, 1989. – 216 с.
2. Українська енциклопедія. – К.: Вид-во Укр. Енциклопедія, 2000.
3. St. Ullmann. Semantik. Eine Einführung in die Bedeutungslehre. – Frankfurt am Main: S. Fischer Verlag, 1973. – 278 s.
4. Еко У. Ім'я рози: роман: нова авт. редакція 2012 р. / Умберто Еко; пер. з італ. і глосарій М. І. Прокопович; худож.-оформлювач М. С. Мендор. – Харків: Фоліо, 2018. – 508 с. – (Зібрання творів).

УДК 81'23.112.2

Корольова Наталія Олександрівна

кандидат філологічних наук, доцент

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Korolova Nataliia Olexandrivna

Candidate of Philological Sciences

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ZEIT / ЧАС У ТВОРЧОСТІ ТОМАСА МАННА

VERBALIZATION OF THE CONCEPT ZEIT / TIME IN THE WORKS OF THOMAS MANN

У статті досліджена лексична об'єктивація концепту ZEIT (ЧАС) у творчості Т. Манна. Даний концепт розглядається як важливий елемент картини світу і ментальності німецького народу, мовна репрезентація якого в романах письменника відбувається в межах контекстуально-обумовлених макрополів.

Проблема часу, його розподілу, функціонування, лінійних і нелінійних властивостей займає важливе місце в науці. Крізь призму мовної репрезентації концепту ZEIT можна отримати доступ до розуміння сучасного світогляду конкретного етносу [4; 18]. Даний концепт є багатовимірним ментальним утворенням, кодує в собі знання про звичаї, традиції, обряди, побутову культуру, повсякденну поведінку. Кожна культура має власну *мову часу*. Залежно від цього розрізняють монохромні і поліхромні культури. Відмінності в поведінці людини базуються на факторі часу і пов'язані зі спрямованістю на минуле, сьогодення або майбутнє.

Концепт ZEIT має складну структуру (орієнтованість на майбутнє / минуле, пунктуальність, вимір часу, ставлення до віку / вікові характеристики та ін.). Соціальна природа концепту ZEIT детермінує загальнокультурну, міжкультурну і соціальну значимість концепту, а також і його національно-культурну специфіку [4; 18]. Філософське переосмислення та інтерпретація часу в свідомості персонажів твору як суб'єктів ментальності німецького народу вербалізується в контексті об'єктивно існуючих темпоральних вимірів. Концепт ZEIT реалізується у творах Томаса Манна як відносна категорія людського сприйняття, яка, відповідно до зовнішніх або внутрішніх обставин, формує його переосмислення в свідомості або підсвідомості персонажів.

Специфіка феномену часу відбилася зокрема в об'єктивації його в якості концепту. З одного боку, концепт ZEIT вербалізується номінаціями власної структурованості: періодами доби, годинами, днями, тижнями, місяцями, назвами пів року, описами певних обмежених періодів, отримуючи, в залежності від контексту, конотативний компонент відображення у формі опису емоцій персонажів. З іншого боку, концепт ZEIT представлений як філософська категорія, яка існує дискретно до фізичних проявів. Цей аспект реалізується в розмовах героїв про час, його безперервний і різноспрямований рух за допомогою лексем, семантика і контекстуальний елемент значення яких імпліцитно або експліцитно містять характеристику часу.

1. Воркачев С. Г. Вариативные и ассоциативные свойства телеономных лингвоконцептов : учеб. для вузов. – Волгоград: Парадигма, 2005. С. 71–90.
2. Карасик В. И. Этноспецифические концепты // Введение в когнитивную лингвистику. 2005. № 6. С. 61–105.
3. Мезенин С. М. Образность как лингвистическая категория // Вопросы языкознания. 1983. № 6. С. 121–126.

4. Щербина В.Е. Концепт ВРЕМЯ в немецкой и русской фразеологии: дис. ... канд. филол. наук. Уфа, 2006. С. 15-50.

5. Mann Th. Der Zauberberg. – Frankfurt am Main: S. Fischer Verlag GmbH, 1994. 703 s.

6. Mann Th. Buddenbrooks. Verfall einer Familie / Thomas Mann. – Moskau: Verlag für fremdsprachige Literatur, 1956. 735 S.

УДК 811.112.2'367.4'37

Кудрявцева Олена Діонізіївна

кандидат філологічних наук

доцент кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства

факультету іноземних мов

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Kudriavtseva Olena Dionizijvna

Candidat of Philological Sciences (PhD),

Associate Professor at the Department of Germanic, General and Comparative

Linguistics, Faculty for Foreign Languages

Yuriy Fedkovych National University Chernivtsi

o.kudriavtseva@chnu.edu.ua

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИЙМЕННИКІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ МОДАЛЬНОСТІ ТА СПОСОБУ ДІЇ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Одним із напрямків сучасної лінгвістики є дослідження функціонування синсемантичних частин мови, до яких належать прийменники. Незважаючи на досить велику кількість робіт, присвячених прийменникам, серед мовознавців до цих пір відсутня єдність у розумінні сутності прийменників, які не визначені ні семантично, ні синтаксично, ні з функціональної точки зору: прийменники, виявляється, зв'язують і слова, і частини мови, і члени речення, і предмети. Наукова теорія прийменників у сучасному мовознавстві до цих пір (до початку 21 століття), тупцює на рівні шкільної граматики: не вироблена єдина, і, найголовніше – наукова точка зору про суть прийменників.

Працюючи з трьома вибірками: текстами художнього, публіцистичного і наукового стилів, ми досліджували по 5200 прийменниково-іменникових сполучень з кожної. Відносна похибка вибірки за даними таблиці [1, с. 140] дорівнює 0,027 (критична 0,33), тому проаналізований масив тексту у кожному

функціональному стилі можна вважати достатнім, щоб отримати вірогідні результати.

Наша процедура виділення логіко-семантичних класів ґрунтується на тезі Е. Бенвеніста про те, що найрізноманітніші логічні відношення між прийменником та іменником вкладаються в певну схему (конфігурацію), в рамках якої координуються значення та функції прийменників [2, с. 148]. Модель логіко-семантичного опису категорії прийменника повинна: 1) відображати власне лінгвістичну природу аналізованої категорії; 2) бути достатньо повною, щоб охопити всі досліджувані прийменники (149 лексичних одиниць); 3) бути достатньо гнучкою та логічною, щоб описувати як конкретні прийменникові відношення (просторові, часові), так і абстрактні (причинно-наслідкові, мети тощо); 4) брати до уваги не тільки основне значення прийменника, але й у випадку полісемії адекватно представляти всі наявні у прийменника лексико-семантичні варіанти. На основі логічних класифікацій В.В. Виноградова та В.Брендаля, а також аналізу досліджуваного матеріалу на рівні мови (словникових статей у тлумачному словнику Duden) та рівні мовлення (нашої вибірки з творів художньої, публіцистичної та наукової літератури) ми виокремлюємо у сучасній німецькій мові 18 логіко-семантичні групи прийменників. Всі іменники вибірки були скласифіковані в 24 лексико-семантичні групи. В центрі уваги дослідження були сполучення модальної групи прийменників і способу дії з лексико-семантичними групами іменників.

1) **Модальні прийменники.** Серед прийменників, які передають модальні відношення розрізняють лексичні одиниці зі значенням відповідності, міри/ступеня, кольору, інструментальності, порівняння, розміру, якості, рангу, мови, супровідної обставини, поведінки, повторності дії та стану [3, с. 361-362]. Оскільки прийменників з такими відтінками значень у нашій вибірці досить багато, ми поділили їх на дві групи: власне модальні та способу дії. До власне модальних ми відносимо прийменники, які виражають більш абстрактні значення, а саме: 1) порівняння: *auf eine elegante Art, nach der neuesten Mode*; 2) моральної якості: *ein Mann von Charakter, eine Frau von Temperament*; 3) рангу: *der Größe nach, dem Alter nach*; 5) супровідної обставини: *mit Absicht tun; mit großem Interesse*; 6) повторності дії: *es folgte Angriff auf Angriff; Tag für Tag*; 7) абстрактного стану: *in Schwierigkeiten sein; im Werden sein*. Дві інші групи прийменників, зачислені Г. Гельбігом та Й. Буша до модальних, а саме прийменники зі значенням міри/ступеня (*Gemeinden bis 10000 Einwohner; Jugendliche bis 18 Jahre*) та відповідності (*laut beiliegender Rechnungen, meiner Meinung nach*), виділені нами через часту вживаність в окремі групи – обмежувальні та відповідності. До прийменників, які передають модальні

відношення, ми віднесли 25 одиниць, наприклад: *auf, aus, außer, bei, durch, für, hinter, in, mit, nach* та інші.

Велику кількість стандартних зв'язків виявлено у всіх трьох функціональних стилях для модальної лексико-семантичної групи прийменників. У художній прозі спостерігаються сильні зв'язки між модальними прийменниками та іменниками на позначення *абстракцій, характеристик живих та неживих об'єктів*. Середню інтенсивність сполучуваності показують зв'язки модальних прийменників з іменниками, що позначають *дії, процеси, стан живих та неживих об'єктів, психіку, харчі і напої, атрибути людини*. Слабкі зв'язки зафіксовано між модальними прийменниками та іменниками на позначення *міру*. У публіцистиці виявлено вісім стандартних зв'язків, а саме: сильні зв'язки між модальними прийменниками та іменниками на позначення *абстракцій і характеристик живих та неживих об'єктів*; середня інтенсивність сполучуваності – з іменниками, що позначають *стан живих та неживих об'єктів, міру, модальність і процеси*; слабкі зв'язки – з іменниками на позначення *атрибутів людини і природних речей*. У науковому стилі зафіксовано п'ять значущих зв'язків з іменниками на позначення *форми, характеристики живих та неживих об'єктів, стану живих та неживих об'єктів, модальності та атрибутів людини*. Як видно з прикладів, сполучення модальних прийменників з іменниками служать для логічного впорядкування мовлення, конкретизації основної думки речення, уточнення характеристик інших членів речення за рахунок порівняння (*auf eine elegante Art*), вказівки на супровідну обставину (*mit großem Interesse, unter Lebensgefahr*), повторність дії (*Schritt für Schritt*), абстрактний стан (*in Schwierigkeiten sein; in Wirklichkeit*) тощо.

2) **Логіко-семантична група прийменників на позначення способу дії.** До цієї групи було віднесено прийменники, які передають порівняно з попередньою групою більш конкретні модальні відношення, а саме: 1) кольору: *sanitäre Anlagen in Weiß und Bunt; das Brautkleid in Rosa*; 2) інструментальності: *die Mitteilung durch Lautsprecher bekannt geben; den Brief mit der Maschine schreiben*; 3) фізичної якості: *die Bank aus Holz, ein Ring von echtem Gold*; 5) мови: *der Satz auf Deutsch, der Brief in gutem Deutsch*; 6) поведінки: *alten Menschen gegenüber*; 7) конкретного стану: *in Betrieb sein; sich außer Reichweite halten*. Ця група нараховує у нашій вибірці 25 прийменників, наприклад: *angesichts, anhand, auf, aus, durch, mittels, nach, ohne* та інші.

Прийменники **способу дії** виявили стандартні зв'язки з лексико-семантичними групами іменників у всіх трьох стилях. У художній прозі вони володіють сильними статистично значущими зв'язками з підкласом іменників, що позначають *атрибути людини*. Кореляція середньої сили виявлена з

іменниками на позначення *механізмів* та *штучних речей*. Слабкі стандартні зв'язки зафіксовано з іменниками, що позначають *природні речі* та *стан живих чи неживих об'єктів*. У публіцистичному стилі зафіксовано для прийменників способу дії кореляцію середньої сили з іменниками на позначення *мови* і *процесів*. Слабкі стандартні зв'язки зафіксовано з іменниками, що позначають *природу, механізми, штучні речі, дії*. Науковий стиль вирізняється стандартно значущими зв'язками цієї логіко-семантичної групи прийменників з іменниками на позначення *природних речей, штучних речей, механізмів, будівель, термінів, дій, процесів* і *міри*. Підклас прийменників способу дії семантично неоднорідний, він передає відношення між іменниками для вираження порівняльно-уподіблювального значення (*die Bank aus Holz*), значення інструментальності (*mit dem Auto, mit der Hand*), стану (*in Betrieb sein*) тощо.

Як бачимо з наведених прикладів сполучуваності, особливість зафіксованих стандартних зв'язків прийменників з іменниками у художньому, публіцистичному і науковому стилях полягає в тому, що вони вказують на однорідні структурні елементи мови, які своєю взаємодією забезпечують її функціонування для потреб певного стилю або (ширше) комунікативної ситуації. Сполучення слів на рівні великих семантичних підкласів складає грубий рельєф мовного оформлення тексту у певному функціональному стилі. Вирахувані відхилення емпіричних частот сполучень від теоретично очікуваних величин свідчать про те, що встановлені зв'язки не є випадковими. Семантичні зв'язки з високою інтенсивністю становлять ознаковий набір характеристик кожного функціонального стилю. Ними виявилися для художнього стилю моделі сполучення логіко-семантичних груп прийменників та лексико-семантичних груп іменників за наступними ознаками: „способу дії” + „атрибути людини”, „модальні” + „абстракції”, „модальні” + „характеристики живих та неживих об'єктів”. Для публіцистичного стилю ознаковий набір складатиметься зі сполучення таких груп прийменників та іменників за ознаками „модальні”+„абстракції”, „модальні” + „характеристики живих і неживих об'єктів. Ознаковим набором наукового стилю будуть сполучення прийменників та іменників за такими ознаками: „модальні” + „форма”, „модальні” + „характеристики живих та неживих об'єктів”. Вказані комбінації ознак визначають на семантичному рівні варіанти сполучень мовних елементів як складові та змінні частини системного зв'язку у мові.

1. Левицкий В.В. Семасиология. Винница: Нова книга. 2006. 512 с.
2. Benveniste E. Pour une sémantique de la préposition allemande *vor*. *Athenäum, Nouvelle Série*. 1972. 375 p.

3. Helbig G., Buscha J. Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht. Tübingen: Langenscheidt, 2016. 654 S.

УДК 811.11.34.

Кушнерик Володимир Іванович,
професор кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Kushneryk Volodymyr Iv.,
Doctor of Philological Sciences, Professor of the Department of Germanic general
and comparative linguistics
Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovych.
w.kushneryk@chnu.edu.ua

PHONOSEMANTISMUS ALS SPRACHREALITÄT

Фонетичний семантизм – явище закономірного недовільного фонетично вмотивованого зв'язку між фонемами та незвуковою ознакою денотата, яка лежить в основі номінації. Важливим для фоносемантики є врахування двох аспектів фундаментального принципу недовільності / довільності мовного знака. Слово як самостійна нижча система володіє субстратом – позначуваним і позначувальним, структурною сукупністю відношень між елементами лексем.

Ключові слова: звук, значення, звуковий символізм, лексема, лінгвістичний знак, фоносемантика.

Phonetic semantics is a phenomenon of natural involuntary phonetically motivated connection between phonemes and the non-sound sign of denotation, which underlies the nomination. Phonosemantics needs to take into account two aspects of the fundamental principle of involuntary/arbitrary linguistic sign. The word as an independent lower system has a substrate represented by signified and signifying, a structural set of relations between the lexeme elements.

Key words: linguistic sign, meaning, lexem, sound, sound symbolism, phonem, phonosemantics.

Der Phonosemantismus ist eine Erscheinung des gesetzmäßigen unwillkürlichen phonetisch motivierten Zusammenhanges zwischen Phonemen und dem Lautlichen des Denotatsmerkmal, das der Nominierung zu Grunde liegt. Anders gesagt, sind Gegenstände, Erscheinungen, Prozesse, die die Laute zu bilden vermögen, die mit Gegenstandsbenennungen, Erscheinungen u.dgl. (M. Bittner, O.M. Gasow-Ginsberg, O.M. Kononow, A. Sieberer, U.V. Siagle, R. Ultan)

unterbewusst assoziiert werden, das Denotat der Nominierung bei der Lautnachahmung.

Beim Lautsymbolismus sind Gegenstände, Prozesse, denen die Lautbildung nicht eigen ist, das Denotat der Nominierung (S.W. Woronin, W.W. Lewytkyj, W.M. Panfilow, B. Malmberg, H. Müller, J. Peterfalvi).

Wichtig für die Phonosemantik ist die Berücksichtigung zweier Aspekte des fundamentalen Prinzips der Unwillkürlichkeit / Willkürlichkeit des Sprachzeichens. Der erste Aspekt sieht eine allgemeine Wechselwirkung von Erscheinungen und Objekten einer realen Wirklichkeit vor. In der Wissenschaftsgeschichte sind die Beispiele bekannt, wenn die Wechselbeziehungen zwischen scheinbar verträglichen Erscheinungen hergestellt werden. Der zweite Aspekt ist damit verknüpft, dass die Anerkennung der Wirklichkeit des Sprachzeichens die Unabhängigkeit der Verhältnisse zwischen Signifikant und Signifikat bedeutet, was dem Allgemeinsystemprinzip der Hierarchie, laut dem jedes Element des *höheren* Systems als ein selbständiges *niedrigeres* System betrachtet werden kann, widerspricht. Das Wort als ein selbständiges niedrigeres System besitzt also ein Substrat, den Signifikanten und das Signifikat, das strukturelle Ganze der Verhältnisse zwischen den Lexemelementen. Indem der Forscher dem Wort den Zusammenhang unter seinen Elementen entzieht, nimmt er seiner Struktur ab. Ein System ohne Struktur ist kein System mehr.

Indem wir die These über die Unwillkürlichkeit des Sprachzeichens annehmen (S.W. Woronin, O.P. Shurawljos, W.W. Lewytkyj, S. Ertel, R. Jakobson), bestätigen wir doch nicht, dass alle Wörter ausnahmslos motiviert sind. Es besteht eine große Wortreihe, deren Motiviertheit unter den gegenwärtigen etymologischen Untersuchungsstand problematisch zu ermitteln ist. Man kann feststellen, es gäbe zwei Standpunkte der Betrachtung dieses Problems: des *natürlichen* (R.O. Budagow, O.M. Gasow-Ginsberg, O.P. Shurawljos, H. Müller, S. Newmann) und den *konventionellen* (F. Dogona, D. Kaplan, L. Waugh, H. Werner). Das Sprachzeichen ist allerdings willkürlich, aber es kommt in der Synchronie als ein doppeltes Wesen zum Vorschein: das Sprachzeichen ist sowohl *willkürlich* als auch motiviert. Jedenfalls ist zu beachten, welches von diesen Merkmalen überwiegt. In einen bestimmten Nominationsakt wird meistens ein bestimmtes Merkmal des Objekt-Denotats, das der Nennung zu Grunde liegt, gewählt, und in diesem prinzipiellen Moment ist die Nomination nicht mehr willkürlich, sondern motiviert. Die Merkmalwahl erscheint überwiegend zufällig, und hier offenbart sich die Nominationswillkürlichkeit, ihre Unmotiviertheit. Im Grunde genommen hat das Phänomen Phonosemantismus ein statistisches Wesen, das ermöglicht, ein frequentes Überwiegen bestimmter Laute, die mit den

entsprechenden Bedeutungen von Lexemen verbunden sind, objektiv und qualitativ zu begründen: *Wenn die wüsten Winterwinde wütend wehn / Weisst du zur Wehre wällt ein Weiser?/Warme Wohnung, weiche Watt und wollnes Wams,/ Weiter: würzigen Wein und willige Weiber* [2].

Der akustisch-informative audiale Symbolismus ist im Wesentlichen mit der künstlerischen Wahrnehmung des Textes verknüpft. Er wird durch die im Bewusstsein des Muttersprachlers verursachten Gründe gebildet (Textthema, Assonanz, Alliteration, Reduplikation u.ä.), die bestimmte Assoziationen und Stimmung schaffen, sowie die vorstellbaren Gestalten erwecken, „Textmusik“ erzeugen.

Beim Lesen der Ballade „Handschuh“ von F. Schiller, nach der Analyse des Themas und der statistischen Analyse ihres phonetischen Bestandes offenbart sich beispielsweise eine erhöhte Häufigkeit der Vokalphoneme /a:/, /o:/, /e:/ und der Konsonanten /r/, /t/, /j/. Dies entspricht den Ergebnissen von zahlreichen Untersuchungen der prosaischen und dichterischen Texte, die bestätigen, dass der emotionale Stand des Menschen mit phonosemantischen Erscheinungen verbunden ist. Die Gefühle wie Zorn, Stolz werden mit dem „Brustklang“ begleitet (G.W. Werner, Sch. Georg, O.W. Drahinda, O.P. Shurawljos, J. Plover, J. Fechner). Bei anderen Gefühlen, wie folgt Angst, Zärtlichkeit, Höflichkeit u. dgl., falls der Mensch sich „klein“ machen will, findet der höhere Klang des Sprechapparates des Menschen seine Verwendung. Es ist also festzustellen, dass der *hohe Ton* den Begriff „etwas Kleines“ und der *tiefe Ton* „etwas Großes“ erzeugt (T.S. Filipowa, I.J. Tscherepanowa, W.B. Schklowskyj, K. Stumpf, R. Tarte).

Der akustische- und Lärmaspekt der Symbolik ist damit verbunden, dass, was wir alles hören, einen bestimmten Inhalt besitzt. Wenn wir zum Beispiel mit dem Fingernagel an der rauen Wandfläche reiben, erscheint auf dem Menschenkörper „Gänsehaut“. (Reflektorisches System des Menschen hat mit dem Lautreiz, der unangenehme Gefühle hervorgerufen hatte, funktioniert). Primär in dieser Situation ist die Wandrauheit, sekundär das Gefühl „Gänsehaut“ [1].

Die Textteilanalyse hat folgendes gezeigt: wenn das Thema bekannt ist, so erweist sich die Häufigkeitserscheinung mancher Laute im Text als gewissermaßen prognostiziert. Dort, wo es sich um etwas Trauriges (Mollmotive) handelt, überwiegen die Konsonanten /t/, /k/, /r/, /d/ und die Vokale /a:/, /o:/, /e:/, und in idyllischen (Dur)Werken überwiegen die Sonorlaute /m/, /n/, /l/ und das Vokal /i:/.

Für die vergleichende Charakteristik der Phoneme und ihrer Allophone ist ihre Distribution von Bedeutung. Es ist eine Tatsache zu beobachten, wenn entsprechende Phoneme mit ähnlichen Allophonen in zwei Sprachen vorhanden sind, aber die Gebrauchsbedingungen dieser Allophone unterschiedlich sind. Der /n/-Laut wird im Englischen vor den Vokalen, dentalen oder alveolaren

Konsonanten und auch am Wortende gebraucht. Das zweite /η/ ist das Allophon /n/ vor den Velaren /ie/; das Wort kann nicht mit /η/ anfangen, d.h. die Laute und ihre Allophone korrelieren einerseits mit dem Objekt durch Wörter, andererseits sind sie mit dem Objekt unmittelbar durch einen natürlichen Verschluss zwischen dem Laut und Inhalt verbunden. Es ist ja verständlich, dass der Lautkomplex in ständiger Dynamik mit seiner Bedeutung ist. Die in der Sprache verlaufenden Vorgänge rufen ständige Veränderungen hervor, und das lässt sich in der Verbindung Klang und Wortbedeutung vermerken. Darum war das Analogprinzip in dem frühen Stadium der Sprachenausbildung außerordentlich entwickelt, wie B.B. Golowin, O.O. Leontjew, J.S. Stepanow, W.M. Telia, W. Wartburg, O.Ostoff, K.Brugmann und W. Scheffer bestätigen. Wo der Lautänderungsvorgang infolgedessen aufhörte, setzte das Prinzip des metaphorischen Analogs die Staffel fort, während die primären Verbindungen Klang und Lexembedeutung verhüllt werden. Darum erscheint es gesetzmäßig, dass die Lautänderungen in den Analogänderungen zum Ausdruck gekommen sind. In beiden Fällen, sowohl in einer Lautänderung als auch in einer Analogänderung wird der schöpferische Faktor teilhaftig.

1. Steiner R. Die Bewegung als Sprache der Seele. / Steiner R. /- Dornach: Philosophisch. – Anthroposophischer Verlag, 1928. – 129 S.
2. Stenzel J. Sinn, Bedeutung, Begriff, Definition / Stenzel J. /- Darmstadt: H. Gentner Verlag, 1958. – 60 S.

УДК 811.112 '42

Лех Ольга Степанівна
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германського, загального і порівняльного
мовознавства факультету іноземних мов
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Lekh Olha Stepanivna
Candidat of Philological Sciences (PhD),
Associate Professor at the Department
of Germanic, General and Comparative Linguistics,
Faculty for Foreign Languages
Yuriy Fedkovych National University Chernivtsi
o.lekh@chnu.edu.ua

Ковальчук Валентина Анатоліївна
студентка факультету іноземних мов

ПОНЯТТЄВО-ЦІННІСНИЙ ЗМІСТ КОНЦЕПТУ „GLÜCK“ CONCEPTUALLY VALUABLE CONTENT OF THE CONCEPT „GLÜCK“

Мета запропонованої розвідки дослідити поняттєво-ціннісний зміст концепту „Glück“.

Концепт „Glück“ є водночас одним із загальнолюдських базових концептів, що відображають важливу емоційну сферу людського існування.

Проблема щастя цікавила людей ще з античності. Поняття щастя, яке залишалось центральним поняттям етики, досліджувалось Аристотелем та Епікуром. Для Аристотеля ЩАСТЯ – це „eine Tätigkeit, die ein Leben lang mit Vernunft von einem Menschen, dem diese Tätigkeit am besten liegt, ausgeübt werden muss: „[...] , dann erweist sich das Gut für den Menschen als Tätigkeit der Seele im Sinn der Gutheit, [...] welche die beste und am meisten ein abschließendes Ziel ist“ (8). (Це діяльність, яку людина повинна розумно здійснювати на протязі життя: тоді добро виявляється діяльністю душі у сенсі добра, що є найкращою і здебільшого кінцевою метою (переклад наш)).

Епікур трактує дефініцію ЩАСТЯ як „körperliche Gesundheit und seelische Ruhe. Wir richten unser gesamtes Leben danach aus, weder diese körperlichen noch seelische Schmerzen zu haben“ (8). (Фізичне здоров'я та душевний спокій. Ми змінюємо свій спосіб життя таким чином, щоб не мати ні фізичного, ні душевного болю (переклад наш)).

У силу своєї етнокультурної специфічності поняття щастя не є універсальним для різних культур, однак воно містить відбиток соціальної конотації, впливає на соціалізацію та виховання, а це, у свою чергу, на систему уявлень про світ.

Слово „*щастя*“ тлумачиться як сприйняття суб'єктом об'єктивної реальності, його участь в сприйнятті докiлля, де суб'єкт є творцем власного буття.

Інструментом дослідження поняттєвої складової концепту залишається семантика мовного знака, що є іменем концепту. Отже, лексема є найважливішим засобом вербального оформлення концепту, яка вирізняється такими ознаками, як частотність, синтаксична функціональність, полісемантичність.

Іменем досліджуваного концепту в німецькій мові вважатимемо лексему *Glück*, оскільки вона найповніше номінує аналізований концепт у мові та найкраще описує дану емоцію.

З метою визначення поняттєвої складової концепту *Glück* було проаналізовано словникові статті лексеми-імені концепту. Лексема *Glück* є прямою номінацією концепту, що досліджується, оскільки вона в якості основного значення виступає як щастя / удача / благополуччя / благо / успіх / добро / радість / насолода. Як засвідчує аналіз словників, лексема щастя вживається в різних стилях мовлення і визначається ними в якості домінанти існуючого синонімічного ряду. Інтерпретація словникових тлумачень дозволяє виявити змістовий мінімум концепту, що забезпечує базу для подальшого його вивчення за допомогою інших методик (1).

Таким чином, для визначення поняттєвої складової концепту „*Glück*” нами проведено семний аналіз значення цього іменника, що номінує концепт. За допомогою семного аналізу словникових визначень імені концепту виявляємо, які з сем несуть найбільше смислове навантаження. Для отримання релевантних даних ми вдалися до простої статичної констатації найчастотніших сем „*Glück*“, зафіксованих у тлумачних словниках сучасної німецької мови.

Так, тлумачний словник „*Neues deutsches Wörterbuch*“ von Karl-Heinz-Götter фіксує наступні семантичні ознаки: 1) *Gunst des Schicksals*;
2) *Massel*; 3) *Dusel*; 4) *Erfolg*.

У синонімічному словнику „*Die sinn- und sachverwandten Wörter*“ von Dudenverlag знаходимо такі семантичні ознаки: 1) *Segen*; 2) *Heil*; 3) *Wohl*; 4) *Glücksfall*; 5) *Erfolg*; 6) *Fortuna*; 7) *Dusel*; 8) *Massel haben*; 9) *Freude*; 10) *Lust*.

Тлумачний словник сучасної німецької мови „*Deutsches Wörterbuch*“ von Karl-Dieter Bunting пропонує нашій увазі семантичні ознаки:

- 1) *günstiger Umstand*;
- 2) *sich positiv auswirkender Zufall*;
- 3) *Zufriedenheit*;
- 4) *Harmonie*.

У словнику розмовної мови „*Wörterbuch der deutschen Umgangssprache*. Pons“ von Dr. Heinz Küpper представлені наступні семантичні ознаки:

- 1) *eine gute Gelegenheit*;
- 2) *einen Erfolg dem Zufall verdanken*;
- 3) *völlige Zufriedenheit*.

Тлумачний словник „*Deutsches Universalwörterbuch*“ von Dudenverlag містить такі семантичні ознаки лексеми *Glück* :

- 1) *besonders günstiger Zufall*;

- 2) günstiger Fügung des Schicksals;
- 3) eine personifiziert gedachte Glück, Fortuna;
- 4) angenehme und freundliche Gemütsverfassung, in der man sich befindet, wenn man in den Besitz oder Genuss von etwas kommt, was man sich gewünscht hat;
- 5) einzelne glückliche Situation;
- 6) glückliche Ereignis, Erlebnis.

Словник німецької мови „Deutsches Wörterbuch“ (Wahrig) пропонує наступні семантичні ознаки:

- 1) günstige Fügung als Schicksal;
- 2) der daraus erwachsende Erfolg;
- 3) Gemütszustand innerer Befriedigung und Hochstimmung nach Erfüllung ersehnter Wünsche;
- 4) günstiger Zufall.

Дослідження показало, що основною і постійною семою, яка передбачає найбільш суттєву родову ознаку, є сема „сприятливий випадок“ (зазначається в 5 словникових статтях). Семи „успіх“ (зазначається в 4 словникових статтях), „радісне задоволення“ та „милість долі“ (зазначаються у 3 словникових статтях) також вважатимемо доволі частотними.

Отже, основні значення лексеми „*Glück*“ визначаються як „*günstiger Zufall, Erfolg, Gunst des Schicksa, Zufriedenheit*“. Ці семи визначають інтенціонал значення лексеми „*Glück*“ й поняттєве ядро однойменного концепту.

Далі фіксуємо семи „*фортуна*“ (*Fortuna*), „сприятлива обставина“ (*günstiger Umstand*) (зазначаються у 2 словникових статтях), що складатимуть ближню периферію значення.

Дальню периферію формують поодинокі семантичні ознаки: „*радість*“ (*Freude*), „*гармонія*“ (*Harmonie*), „*нагода*“ (*Gelegenheit*), „*радість задоволення*“ (*Lust*), „*добро, благополуччя*“ (*Wohl*), „*благополуччя*“ (*Heil*), „*благодать*“ (*Segen*), „*удача*“ (*Massel, Dusel*) (1 посилання у словниках).

Отже, поняттєвим змістом концепту „*Glück*“ є позитивна оцінка суб’єктом власної долі й, як наслідок, – позитивний емоційний стан переживання суб’єктом цієї оцінки.

1. Єсипенко Н.Г. Вербальний профіль і концептуальна структура англосаксонських культурних концептів: когнітивно-квантитативний підхід: Монографія. – Чернівці: Золоті литаври, 2012. – 320 с.

2. Bütig Karl Dieter. Deutsches Wörterbuch. – Isis Verlag AG, 1996. – 1504 S.
3. Duden. Deutsches Universalwörterbuch / Hrsg. Von G.Drosdowski.- 3.Aufl. – Mannheim / Wien / Zürich: Duden-Verlag, 1996. – 1816 S.
4. Duden. Sinn – und sachverwandte Wörter., Mannheim, Wien, Zürich: Bibliographisches Institut, 1986. Bd. 8. – 800 S.
5. Karl-Heinz Göttert. Neues Deutsches Wörterbuch. – Helmut Lingen Verlag GmbH KG. Köln, 2011. – 1150 S.
6. Heinz Küpper. Wörterbuch der deutschen Umgangssprache. – Ernst Klett Verlag, Stuttgart, 1987.- 959 S.
7. Wahrig G. Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache / Hrsg. von G. Wahrig. – 6. Aufl. – Götersloh: Bertelsmann-Lexikon-Verlag, 1996. – 1420 S.
8. <https://www.grin.com/document/184802>

УДК 811.112.2'37

Мельник Юлія Йосифівна

кандидат філологічних наук, доцент

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Melnyk Yuliia

Associate Professor, Cand. Sc. (Philology)

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

y.melnyk@chnu.edu.ua

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДНИХ СЛІВ

SEMANTICAL PECULIARITIES OF COMPOUND WORDS

Загальноприйнятим є підхід до мови як знакової системи (Сосюр, 1988), у якій чільне місце відведено слову. Досліджуючи складні іменники в німецькій мові, ми зацікавилися питанням, чи потрібно розглядати композит як один окремий знак, чи як поєднання двох (або більше) окремих знаків? У цьому випадку, як зауважує А. Кьодер, “річ або об’єкт, з яким співвідноситься певний знак, витікає із суми ознак компонентів знака (можливо, йдеться про складний знак), а також способу їх поєднання” (1999, с. 221).

Коли в основі утворення нової одиниці лежить поєднання в одне ціле мінімум двох значимих одиниць, формальне нарощення слова супроводжується семантичним (Мурясов, 1980). Саме в цьому аспекті

виникає чимало труднощів, пов'язаних, насамперед, із тим, що словоскладання не є простим додаванням вільних морфем. Адже синтаксичним структурам, які утворені за відносно невеликою кількістю зразків, відповідають дуже багаті та динамічні семантичні відносини (Годглюк, 1997). Для правильного вживання або розуміння складної одиниці мовець повинен бути обізнаний із семантичними відносинами, не вираженими формально, але закладеними у глибинній структурі композита, а, як засвідчує ряд досліджень (напр., Р. Мейер (1993), В. Мотч (1999), С. Вандермерен (1999)), “семантичні відносини в складних іменниках сучасної німецької мови є досить різноманітними” (Браун, 1998, с. 172).

Саме це проводить межу між складним словом і словосполученням, адже в першому випадку смислове наповнення складного слова утворює єдине ціле, тоді як у словосполученні дві або більше поняттєвих одиниць лише в момент мовлення встановлюють між собою зв'язок (Генцен, 1957).

Значення складного слова, за П. Годглюком, рідко відповідає якомусь лексикалізованому стандарту і різною мірою залежить від:

- “лексикалізованого значення простих слів, що складають композит, або їх метафоричних, метонімічних або інших трансформованих зі стандартної лексеми варіантів (Simplexbedeutung);

- місця композита в когерентній структурі, розподілу теми / реми та складу семантичних ролей тексту, в якому він вживається (Textverflechtung);

- фрагментів світу, до яких реферує композит та його частини, разом з усіма онтологічними умовами, за яких цей референтний акт відбувається (Referenzbeziehung);

- когнітивної репрезентації енциклопедичного або мовного знання, що лежить в основі тексту, в якому він уживається” (Годглюк, 1997).

Цікавими в цьому руслі видаються теорії, висунуті Г. Мерфі, які стосуються співвідношення простих понять (концептів) при утворенні ними складних (Мерфі, 1998; Спрінгер та Мерфі, 1992). Як зауважують учені, ці теорії інтерпретації складних концептів можна перенести і на композити.

Перша теорія – це припущення, що складне поняття є серединою обох вихідних концептів. Друга передбачає асиметричну структуру складних понять, в якій “останнє поняття у складному слові (...) є “головним”, а перше бере участь у його модифікації” (Мерфі, 1998, с. 532). Тут виходять із того, що просте поняття репрезентоване структурованим списком вільних позицій, які можуть бути заповнені певними одиницями. Третя модель стосується передовсім комбінацій прикметник-іменник, де прикметник наділений певною або єдиною ознакою і здійснює однаковий вплив на всі іменники, з якими сполучається.

Усі перелічені моделі мають як сильні, так і слабкі сторони. Перша з них стосується насамперед так званих композитів *ad-hoc* (утворених спеціально для конкретного випадку). Третя модель має лише обмежену область застосування. На основі другої можна пояснити широку варіативність репрезентацій понять, однак деякі науковці критикують “традиційну ідею підпорядкування” (Унгерер та Шмід, 1996, с. 88), що лежить в основі згаданої вище теорії, оскільки вона відводить композитам позначення понять нижчих категорій, які мають ознаки названого детермінатом категорійного концепту, до якого потім приєднуються ознаки названого детермінантом (іменником, прикметником або дієсловом) концепту.

Водночас, більшість науковців погоджуються, що значення нових слів можна інтерпретувати тільки тоді, коли залучено так звані “загальні знання” (Тафреші, 2006). Неабияку роль відіграють при цьому знання мовця про названий об’єкт. Такої думки дотримується і Дж. Тейлор, кажучи, що на прикладі композитів стає зрозумілою важлива роль загальних знань і що саме від них залежить, чи комбінація слів піддається інтерпретації чи ні (Тейлор, 2003).

Мурясов, Р.З. 1980. *Словообразовательная система современного немецкого языка*. Уфа: Изд-во Баш. ун-та.

Сосюр, Ф. де. 1988. *Курс загальної лінгвістики*. Пер. з фр. А. Корнійчук, К. Тищенко. К.: Основи.

Braun, P. 1998. *Tendenzen in der deutschen Gegenwartssprache: Sprachvarietäten*. 4. Aufl. Stuttgart; Berlin; Köln: Kohlhammer.

Godglück, P. 1997. Nominalkomposita in Texten – Textinformation in Nominalkomposita. Einige Aspekte ihrer Semantik. *Grazer Linguistische Studien* 47, S. 21-40.

Henzen, W. 1957. *Deutsche Wortbildung*. 2. verb. Aufl. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Koeder, A. 1999. *Von Ferdinand de Saussure zu einer formalen diachronischen Semantik*. Diss. Konstanz.

Meyer, R. 1993. *Compound Comprehension in Isolation and Context. The contribution of conceptual and discourse knowledge to the comprehension of German novel noun-noun compounds*. Tübingen: Niemeyer.

Motsch, W. 1999. *Deutsche Wortbildung in Grundzügen*. Berlin; New York: de Gruyter.

Murphy, G. L. 1988. Comprehending complex concepts. *Cognitive Science* 12, pp. 529-562.

Springer, K., Murphy, G. L. 1992. Feature availability in conceptual combination. *Psychological Science* 3, pp. 111-117.

Tafreschi, A. 2006. *Zur Benennung und Kategorisierung alltäglicher Gegenstände: Onomasiologie, Semasiologie und kognitive Semantik*. Kassel: Kassel University Press.

Taylor, J. R. 2003. *Linguistic Categorization*. 3. ed. Oxford: Oxford Univ. Press.

Ungerer, F., Schmid, H.-J. 1996. *An Introduction to Cognitive Linguistics*. – London: Longman.

Vandermeeren, S. 1999. Semantische Analyse deutscher Substantiv-Komposita: Drei Untersuchungsmethoden im Vergleich. *leuvense bijdragen*. 88, S. 69-94.

УДК 811.112.2'342'37

Найдеш Ольга Василівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Olha Naidesh

Candidate of philological sciences, Associate Professor of German, General and Comparative Linguistics

Yuri Fedkovych Chernivtsi National University

naidesh.o.v@gmail.com

ФОНОСЕМАНТИЧНИЙ ПРОСТІР ПОЕЗІЇ РОЗИ АУСЛЕНДЕР PHONOSEMANTIC SPACE OF ROSA AUSLANDER'S POETRY

Фоносемантичні дослідження в лінгвістиці здійснюються на основі аналізу фонем, фонемних ознак та фонемних сполучень при вивченні взаємозв'язку між звуком і значенням, між «звуком–змістом». Предметом нашого дослідження є початкові сполучення приголосних у німецькій мові (типу: bl-, gr-, kl-, spr-, st- ..., всього 29 фонестем) відповідної фонестемної лексики та їхні символічні значення, які проявляються при функціонуванні їх у віршованих текстах різної мінорно-мажорної тональності [2].

При вивченні об'єктивного і суб'єктивного звукосимволізму досліджуваних сполучень початку слова здійснюється аналіз функціонування даних фонестем в художніх поетичних текстах Рози Ауслендер. Саме в поезії звуки мови, ніби «оживають» і разом з інтонацією, римуванням викликають

співзвучне зі значенням слова «негативне», «позитивне» (приємне, гарне, огидне, неприємне, величне, значне, незначне...) сприйняття у читача. При цьому значну роль відіграє також авторський стиль, авторський задум твору, його тематична ідея, бажання автора у віршованій формі передати почуття (чи любові, відданості, вірності чи ненависті та зради і т. д.), красу природи, людських стосунків тощо. Тому при аналізі поетичних творів важливо також врахувати думку критиків-експертів щодо творчості того чи іншого автора [3]. Критична література в той чи інший період в літературному процесі, а також критика стосовно авторської творчості в даний період допомагає краще зрозуміти загальну тенденцію в літературному розвитку та збагнути стиль, вміння, мету авторських пошуків в своїй творчості [6].

При розподілі текстів на мінорні та мажорні за своїм складом ми використовуємо методику З. Ертеля та частково методику О.П. Журавльова при поділі фонестем з негативним і позитивним відтінками символічного значення [4; 1].

Ми розподіляємо твори на «мінорні» та «мажорні» за своєю тональністю, використовуючи при цьому музичну термінологію. Мінорність чи мажорність, на наш погляд, обумовлюється задумом автора, сюжетною канвою твору, його тематикою, ідеєю та впливом на читача; змалюванням у творі «сумного, трагічного» чи «веселого, радісного». Щоб уникнути суб'єктивізму, ми спираємося на критичну літературу щодо характеристики обраних для аналізу творів Рози Ауслендер, отже, ми згрупували твори на «мінорні» і «мажорні», керуючись аналізом експертів – критиків [3; 5; 6]. Якщо фонетичне значення базується на ознакових характеристиках, то лексичне значення слова – на конотативно-ознаковому компоненті, який встановлюється за результатами методики «семантичного диференціалу» за трьома шкалами при суб'єктивному та об'єктивному вивченні нами фоносемантичних властивостей досліджуваних фонестем. Оскільки тексти згруповані нами як «мінорні» і «мажорні», будемо вважати, що ці характеристики збігаються з ознакою «семантичного диференціалу» «оцінка» («неприємний» – «приємний»).

Нашим завданням є: а) з'ясувати співвідношення між конотативними ознаками найбільш уживаних у зазначених творах сполучень та змістом текстів; б) порівняти частоту вживання досліджуваних фонестем в різномотивних творах; в) встановити певні фонестемно – лексико – семантичні зв'язки, закономірність існування яких підтверджується отриманими статистичними, результатами; г) виявити закономірності вживання відповідних фонестем (з негативною та позитивною «оцінкою») у

мінорних та мажорних текстах, які можуть сприяти мінорно-мажорним характеристикам творів.

У такий спосіб, нами розподіляються віршовані тексти Рози Ауслендер: рання лірика (поезія до- та післявоєнного періоду), як «мінорна» за своєю тональністю, а пізня лірика «мажорного» мотиву, згідно дослідженого критичного матеріалу [6].

Нами досліджуються поетичні твори мажорного мотиву та порівнюються з поезією мінорного мотиву, представленою ранньою та пізньою лірикою Р. Ауслендер з приблизно однаковим обсягом лексем внаслідок суцільної вибірки (відповідно 42700 і 41600 слововживань). З кожного твору різномотивного характеру були виписані досліджувані фонестеми, систематизовані, порівняні через критерій χ^2 -квадрат з метою отримання статистично значущих результатів.

З усіх можливих початкових фонемних сполучень німецької мови (всього 29 од.) в мінорно/мажорній поезії Р. Ауслендер трапляються 24 одиниці. При порівнянні вжитих у мінорі і в мажорі фонестем *bl-*, *gl-*, *gr-*, *kl-*, *pl-*, *òp-*, *òpr-*, *òtr-*, *tr-*, *òm-*, *òr-*, *òv-* одержуємо результативний χ^2 -квадрат, який більший за критичний мінімум ($\chi^2 \geq 3,84$), і підтвердження значної переваги одних фонестем в мінорі, інших – в мажорі. Слід зазначити при цьому, що фонемні сполучення *gl-*, *kl-*, *pl-* суттєво перевищують свою кількість у творах мажорного характеру, а фонестеми *gr-*, *òp-*, *òpr-*, *òtr-*, *tr-*, *òm-*, *òr-*, *òv-* мають значну перевагу в мінорній поезії. При порівнянні парного бінома *bl-br* між собою, вжитих у мінорі (відповідно 215 од.; 203 од.) та в мажорі (відповідно 195 од.; 134 од.) за допомогою критерію χ^2 та коефіцієнта спряженості ($\chi^2=5,29$; $K=0,08$) встановлюємо значну перевагу в мінорі лексем з фонестемою *br-*, а в мажорі *bl-*. Аналогічне порівняння біномів *fl-fr*, *kl-kr*, *pl-pr*, вжитих в мінорній і мажорній поезії (відповідно $\chi^2=22,86$; $K=0,06$; $\chi^2=12,62$; $K=0,17$; $\chi^2=31,38$; $K=0,47$), також демонструють суттєву перевагу фонестем *fr-*, *kr-*, *pr-* в мінорі, а у мажорі, навпаки, переважають фонестеми *fl-*, *kl-*, *pl-*.

Несуттєві результати стосовно фонестем *kn-*, *òt-*, *dr-*, *òn-* перевірити важко, оскільки вони – безпарні. Проте, якщо порівняти увесь фонемний масив, що містить фонемні [r] і [l] (у другій позиції фонестеми) в мінорі (відповідно 1911 од.; 1034 од.) і в мажорі (відповідно 840 од.; 877 од.), то підтверджується перевага «r > в мінорі, l > в мажорі», оскільки при цьому $\chi^2=114,95$; $K=0,157$. Порівнюючи вжиті в мінорі і в мажорі фонестеми з фонемою [r] з іншими фонемними сполученнями через χ^2 , встановлюємо знову суттєву перевагу в творах мінорного мотиву фонестем з фонемою [r],

оскільки $\chi^2=73,43$, $K=0,105$. Аналогічно констатуємо значну перевагу в творах мажорного мотиву вжитих лексем з фонестемами, що містять фонему [l], так як $\chi^2=102,07$, $K=0,124$. При порівнянні вживання в мінорі і в мажорі фонестем з початковою фонемою [ò], типу *òt-*, *òpr-*, *òl-*, *òr-*, *òv-*, *òn...* (відповідно 1817 од.; 906 од.) одержуємо показовий результат: $\chi^2=20,88$; $K=0,056$, що підтверджує суттєвість кількісної переваги їх у творах мінорного мотиву та, зокрема, «негативізм» ведучої фонемі [ò].

Проаналізувавши найчастіше вжиті слова з досліджуваними фонестемами та охарактеризувавши їх значення за негативним, позитивним, нейтральним показником за шкалою оцінки, виявлено, що фонестеми *fl-fr* вживаються в мінорі у наступних словах з негативним відтінком у значенні: *fliehen, Flamme, fremd, Friedhof, frieren*; з позитивним – *flüstern, fröhlich, Freund*; з нейтральним значенням – *fliegen, Flug, Fluss, frisch*. У мажорному мотиві ці фонестеми представлені у таких лексемах з позитивною конотацією: *Fleiß, Flocke, flink, Freude, freuen, friedlich, fröhlich*, а також лексемами з нейтральним значенням: *fliegen, fließen, fragen*. На семантичному рівні дилемний біном *òl-òr* та значення найчастіше вживаних слів з цими фонестемами у віршах Р. Ауслендер демонструють той факт, що «негативізм» мінорного мотиву твориться словами *schlagen, schlachten, schrecken, Schrei* з негативним відтінком значення, а у мажорному мотиві лексеми з фонестемами *òl-òr* мають нейтральне значення (*schließlich, schließen, schreiben, Schritt*), позитивне (*Schlummer*) та негативне (*Schlag, Schrei*). Однак кількість слів з негативним значенням значно менша в мажорі, ніж в мінорі ($\chi^2=9,45$, $K=0,38$). У такий спосіб, фонестеми з фонемами [r], [ò] з негативним символічним значенням (враховуючи увесь фонестемний склад) у ранній мінорній ліриці Р. Ауслендер «формують» мінорну тональність досліджених віршованих текстів, а мажорність пізньої поезії зумовлена фонестемами з фонемою [l] з символічним значенням позитивного сприйняття.

1. Журавлєв А.П. Звук и смысл. Москва: Просвещение, 1991. 160 с.
2. Найдеш О.В. Німецька фонестемна лексика та символічні значення її початкових фонестем (фонемних сполучень приголосних). *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки. Мовознавство*. 2019. Вип.12. С. 141–145.
http://ddpu-filolvisnyk.com.ua/uploads/arkhiv-nomerov/2019/NV_2019_12/30.pdf
3. Birkmeyer J. Blumenworte welkten. Identität und Fremdheit in Rose Ausländer Lyrik. Bielefeld: Aisthesis Verlag, 2008. 255 S.

4. Ertel S. Psychophonetik: Untersuchungen über Lautsymbolik und Motivation. Göttingen: Verlag für Psychologie C.J. Hogrefe, 1969. 230 S.
5. Firges J. Rose Ausländer. Gedichtinterpretationen. Annweiler: Sonnenberg Verlag, 2001. 72 S.
6. Martin A. Entgöttertes Leid zur Lyrik Rose Ausländer unter Berücksichtigung der Poetologien von Theodor W. Adorno, Peter Szondi und Jacques Derrida. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 2008. 468 S.
7. Ausländer Rose. Gedichte 1926–1946. In sieben Bänden. Frankfurt am Main: S. Fischer Verlag, 1969. 320 S.
8. Ausländer Rose. Ich höre das Herz des Oleanders. Gedichte 1977-1979. In sieben Bänden. Frankfurt am Main: S. Fischer Verlag, 1984. 336 S.
9. Ausländer Rose. Im Aschenregen. Die Spur deines Namens. Gedichte und Prosa 1976. In sieben Bänden. Frankfurt am Main: S. Fischer Verlag, 1984. 246 S.
10. Ausländer Rose. Die kühlende Liebe der Luft. Gedichte. 1983-1987. Frankfurt am Main: S. Fischer Verlag, 1984. 403 S.

УДК 811.111'42

Ницполь Вікторія Ігорівна

кандидат філологічних наук

Прикарпатський Національний університет імені Василя Стефаника

Victoria Nytspol

Doctor of Philosophy

Vasyl Stepanyk Precarpathional National University

Victoria.nytspol@pnu.edu.ua

ПРОБЛЕМА ТИПОЛОГІЇ МОВНИХ ОСОБИСТОСТЕЙ

THE PROBLEM OF LANGUAGE PERSONALITY TYPOLOGY

Термін «особистість» трактується по-різному в різних галузях знань. У філософії особистість розуміють як суб'єкт відносин та свідомої діяльності, у соціології особистість – це система соціально значущих ознак, які характеризують людину як члена того чи іншого суспільства. У психології досліджують особистість, враховуючи передусім її емоційні та вольові характеристики. Українська вчена І. Голубовська, використовуючи семантичні примітиви, визначає особистість так: «хтось, хто бажає, відчуває, думає, знає, говорить і діє» [1, с. 27], тобто особистість наділена почуттями, здатна осмислювати світ і вміє ці міркування висловлювати за допомогою мовних засобів. Поняття «мовна особистість» є різновидом загального

поняття «особистість», що містить у собі психологічний, соціальний, етичний та інші компоненти.

За словами Ю. Караулова, мовна особистість – це «особистість, виражена у мові (текстах) і через мову, особистість, реконструйована в основних своїх ознаках на базі мовних засобів» [3, с. 84]. Саме за допомогою мовних засобів мовна особистість проявляє свої основні риси характеру. До проблем теорії мовної особистості зверталось багато лінгвістів, серед яких І. Горелов, Г. Богін, М. Ляпон, Ю. Караулов, В. Красних, О. Сиротініна, С. Сухих, В. Карасик, Ю. Сорокін, А. Приходько, К. Сєдов, М. Полюжин, О. Селіванова, І. Голубовська, проте єдиного визначення поняття «мовна особистість» і досі не існує. Дослідження структури мовної особистості значною мірою залежить від типу особистості, тому для нашого дослідження є важливим урахування типологій мовних особистостей. Проблема типології мовних особистостей у лінгвістиці полягає у наявності широкого спектра різних характерів людей. Деякі дослідники беруть за основу типології гендерний аспект. У такому разі відбувається розробка характеристики узагальнених мовних особистостей жінки та чоловіка. Існують також спроби вікової типології, у яких узагальнюються типологічні особливості мовлення дітей, підлітків, дорослих та літніх людей. Типології мовних особистостей розроблені на основі соціального аспекту допомагають класифікувати людей за професійним або соціальним принципом.

О. Пушкін розробив типологію на основі розмежування жорсткої, м'якої та гнучкої дискурсивних стратегій [6, с. 50]. Жорстка дискурсивна стратегія характеризується свідомим порушенням правил спілкування заради досягнення поставленої мети. Особистість із м'якою дискурсивною стратегією, навпаки, намагається дотримуватися норм спілкування. Для вербальної поведінки носіїв гнучкої дискурсивної стратегії характерним є дотримання або порушення норм вербальної комунікації залежно від потреб комунікативної ситуації. Така типологія є важливою для нашого дослідження, оскільки необхідно з'ясувати, до якої дискурсивної стратегії найчастіше вдаються персонажі серійні вбивці.

Ще однією типологією є виокремлення інтровертних/екстравертних мовних особистостей через розбіжність у їхніх картинах світу. Оскільки інтроверт характеризується замкнутістю і захищеністю від оточуючого світу, а екстраверт, навпаки, відкритий до спілкування і до світу, то й способи сприйняття інформації в них різні. Екстраверти віддають перевагу розумовому підходу до обробки інформації, а інтроверти обирають почуттєвий [2, с. 25]. Ці відмінності відображаються й у їх мовленні. Екстравертна мовна особистість часто використовує сурядні сполучники,

лексику конкретної референції. У дискурсі такої мовної особистості спостерігаються синтаксичні порушення, більша зв'язність, але менша послідовність у розвитку теми [4, с. 295]. Мовлення інтровертних мовних особистостей вирізняється синтетичною цілісністю опису ситуацій, оперуванням абстрактною лексикою, встановленням причинно-наслідкових відношень при описі різних ситуацій, послідовністю розвитку теми.

У психології важливе місце займає також типологія акцентуйованих особистостей, яку запропонував К. Леонгард. Типологія акцентуйованих особистостей К. Леонгарда виокремлює такі типи: демонстративні (істеричні), педантичні, застрягаючі (паранояльні), збудливі, гіпертимні, дистимічні (субдепресивні), афективно-лабільні, афективно-екзальтовані, тривожні (боязкі), емотивні, а також інтровертні та екстравертні [5, с. 368]. Усі типи акцентуйованих особистостей характеризуються внутрішньою конфліктністю і незбалансованою Я-концепцією, що в результаті призводить до проблем із соціальною адаптацією і вираженою комунікативною девіантністю їхнього дискурсу. К. Леонгард також підтверджує свою типологію ілюстраціями персонажів відомих художніх творів, оскільки, на його думку, в художній літературі є багато чудових описів людської психології [5, с. 130]. Для нашого дослідження така типологія є важливою, адже більшість серійних убивць належать до певного типу акцентуйованої мовної особистості, оскільки їх мовлення часто характеризується наявністю ідіосинкратичних особистісних рис, завдяки яким вони опиняються на межі психологічної норми і патології.

Отже, проаналізувавши визначення терміна «мовна особистість» різними вченими, робимо висновок, що мовна особистість – це складне та багаторівневе поняття, що позначає індивіда, який володіє певними комунікативними здібностями і за допомогою вербальних та невербальних засобів виражає власний досвід та знання.

1. Голубовська І. О. Мовна особистість як лінгвокультурний феномен // *Studia Linguistica* : зб наук. пр. Київ, 2008. Вип. 1. С. 25–33.
2. Иванцова Е. В. О термине “языковая личность”: истоки, проблемы, перспективы использования // *Вестник Томского государственного университета. Филология*. 2010. № 4. С. 24–32.
3. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. Москва: Наука, 1987. 263 с.
4. Колтуцкая И. А. Структура языковой личности в современной антропоцентрической парадигме // *Вісник Дніпропетровського університету ім. А. Нобеля. Серія : Філологічні науки*. 2013. № 2 (6). С. 294–298.

5. Леонгард К. Акцентуированные личности / пер. с нем. Ростов-на-Дону : Изд-во “Феникс”, 2000. 544 с.

6. Пушкин А. А. Способ организации дискурса и типология языковых личностей // Язык, дискурс и личность. Тверь : Изд-во Тверск. гос. ун-та. 1990. С. 50–60.

УДК 811.112

Ріба-Гринишин Оксана Михайлівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології та перекладу,
Івано-франківський національний технічний університет нафти і газу

Oksana Riba-Hrynyshyn

PhD in Philological sciences, Associate Professor

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

oksanka-rom@ukr.net

ЗАГАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФАХОВОГО ТЕКСТУ GENERAL FEATURES OF THE PROFESSIONAL TEXT

Сучасний етап бурхливого розвитку наукової інформації потребує ґрунтовних досліджень мовних засобів, адекватних вимогам комунікації в тій чи іншій галузі науки і техніки. Головними компонентами фахової комунікації виступають продуцент (письмового чи усного) фахового тексту, фаховий текст та його реципієнт.

Існує понад 250 різних визначень тексту, пропонованих в лінгвістиці і суміжних з нею науках. Аналізуючи, які властивості або ознаки тексту фіксуються в цих визначеннях, слід враховувати і факт історичної зміни поняття тексту, і розширення його об'єму, і надзвичайне збільшення числа самих типів текстів, які демонструють вражаючу різноманітність. Тому цілком справедливим видається зауваження Е. С. Кубрякової про те, що у визначенні поняття тексту доводиться враховувати досить велике число різних чинників: як власне лінгвістичних (тип тексту, його одиниці, категорії), так і екстралінгвістичних (адресант і адресат, прагматичне призначення тексту), які автор зуміла узагальнити, вказавши при цьому, що саме їх аналіз значною мірою забезпечує адекватне розуміння тексту [1].

Текст – це завершене повідомлення певного змісту, зорганізоване за моделлю функціонального стилю, що характеризується своїми дистинктивними ознаками [3, с. 57]. Текст не автономний і не самодостатній – він основний, але не єдиний компонент текстової (мовленєво-розумової)

діяльності. Важливими складовими цієї структури, крім тексту, є автор (адресант тексту), читач (адресат), сама дійсність, що відображається, і мовна система, з якої автор вибирає мовні засоби, які дозволяють йому адекватно втілити свій творчий задум. Тобто текст створюється з метою передачі досвіду предметно-пізнавальної діяльності певному адресату, а тому “завжди співвідноситься з комунікативною ситуацією та її антропоцентрами: автором та адресатом, суб’єктом мовлення та його партнером з комунікації” [4, с. 12].

Текст – це мовна єдність, яка охоплює впорядковану кількість логічно, семантично і синтаксично когерентних речень (текстем) і служить відповідній меті в людській комунікації [5, с. 34]. Кожен текст можна розглядати як актуалізацію мови. Таким чином, якщо фахова мова є складовою природної мови, то можна стверджувати, що її актуалізацією виступають фахові тексти.

Проте неможливо простежити чітку межу між текстами загального вжитку та текстами, які відносимо до фахової комунікації. І. Гонголда вважає, що фаховий текст – це організований і співвіднесений з темою та адресатом текст фахового спрямування [6, с. 283].

Фаховий текст, на думку Л. Гофмана, – це інструмент та результат зв’язку спеціальної суспільно-продуктивної діяльності з вираженою мовно-комунікативною діяльністю [Цит. за: 7, с. 21]. Фахові тексти репрезентують результати мовної обробки інформації, яку людина отримує у процесі пізнання світу. Зміст тексту експлікується в мовних формах, які мають дискретний та лінійний характер [2, с. 217].

1) Фахові тексти певною мірою залежать від різноманітних умов комунікації і виступають як ситуативне середовище, в якому фахові висловлювання продукуються.

Отже, фаховий текст виступає засобом і результатом, який у зв’язку з фаховою діяльністю виконує мовно-комунікативну роль, складається із закінченої, логічно впорядкованої множини семантично та синтаксично зв’язаних речень (текстем) чи одиниць, валентних до речень, які як складні мовні одиниці відповідають складним вимогам у свідомості людини та складним обставинам об’єктивної реальності [7, с. 21].

Таким чином, розуміння фахової мови як засобу вираження текстової інформації, вимагає ґрунтовного визначення загальних особливостей фахового тексту в плані лексичного наповнення.

1. Кубрякова Е. С. О понятии дискурса и дискурсивного анализа в современной лингвистике (обзор) // Дискурс, речь, речевая деятельность. Функциональные и структурные аспекты. М. : ИНИОН РАН, 2000. С. 7 – 25.

2. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации. К. : ЦУЛ, Фитосоциоцентр, 2002. 336 с.
3. Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальне явище : методологія, архітектоніка, варіативність (на матеріалах сучасної газетної публіцистики). К., 2002. 391 с.
4. Чернявская В. Е. Интерпритация научного текста. М., 2006. 126 с.
5. Ejov D. Deutsche und russische Gesetztexte Vergleichende linguistische Analyse an Beispielen aus dem Familienrecht. Der Andere Verlag, 2003. 285 s.
6. Hohnhold I. Probleme und Methoden bei der Bestimmung der Fachgebietszugehörigkeit von Fachtexten // Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft. Berlin; New York, 1998. S. 283 – 289.
7. Roelcke T. Fachsprachen. Berlin : Erich Schmidt Verlag GmbH, 2010. 250 S.

УДК : 81

Смотрицька Марія Олександрівна
доктор філософії в галузі Міжнародної політики
Класичний Університет Центрального Китаю
Maria Smotrytska
PhD in International Politics
Central China Normal University, Wuhan, China
SmotrM_S@mail.ru

**ГЛОБАЛІЗАЦІЯ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ ЧЕРЕЗ ЗАПОЗИЧЕННЯ З
АНГЛІЙСЬКОЇ
GLOBALIZATION OF THE CHINESE LANGUAGE THROUGH
ENGLISH BORROWING**

Globalization has become the objective reality of our time. It can be characterized as a process of broadening, deepening and accelerating world cooperation involving all aspects of human life, from the economy to the arts, from the distribution of Chinese cuisine to Americans languages. Globalization is based, first and foremost, on the Anglo – American model of society, its economy, politics and culture. This model of society and culture is closely linked to the English language, which claims to be the world's first language in human history.

Recently, there has been a growing interest in the linguistic dimension of globalization. The term “linguistic globalization” has been introduced, meaning the

active processes of interpenetration of languages in a period of globalization, with an increase in the number of English words in the languages of the world.

The spread of the American business, the Hollywood products, the Internet and many others contribute to emergent of a new concepts and, as a consequence, the increasing of the amount of English words in speech. A number of areas are almost entirely full of English vocabulary, with most trade, marketing terms and computer terminology. There are many of them in the areas of sports, tourism, music, cooking, fashion. There are mainly two spheres filled with English words : high technology and prestigious consumption. It is here that globalization occurs fastest and affects the daily lives of people. In many countries, people cannot find in their native language the analog words of cell phone, modem, e-mail, computer, and many others.

Historically, the conditional isolation of Chinese culture explains the fact, that ,until recently, the number of common borrowing was very small. In recent years, however, there have been significant changes in all aspects of Chinese society. These changes have not bypassed the language, which, as a social phenomenon, is sensitive to all the precepts of society. The most significant manifestation of such linguistic changes is the borrowed vocabulary. Klenin Ed, referring to the data of Czech Professor Z. Novotnoj, writes that in Chinese there is more than 70% of borrowings from English sounds loans [1]. Some specialists in the field of Chinese lexicology explain the predominance of English borrowing by the brevity of the English words, which favours to transcript them to two or three syllables.

The borrowed words in Chinese are called 借词jie⁴ci² or 外来词wai⁴lai²ci². Traditionally, lexical borrowing is divided into three main varieties: phonetics, semantics and phoneticosemantics. In modern Chinese, phonetic borrowing is very often used to form hieroglyphs. In the Chinese market, the products of the most famous firms, whose trademarks are invented by a recognizable brand, are widely represented. In general, brands are prefaced with Latin letters, but Latin letters do not have much to say to the Chinese. Therefore, by entering the Chinese market, companies are developing a hieroglyphic logo for their products, using a method of phonetic borrowing [6]. These are paving the way for the consumer's heart on both sides: Chinese people are better remember Hieroglyphic brand, except that the merchandise with that logo seems to be their own, i.e. : Coca – Cola 可口可乐 ke³kou³ke³le⁴, Sprite 雪碧 xue³bi⁴, Fanta 芬达 fen¹da², etc.

To transmit sound better to select characters with neutral or positive emotions. The most successful examples are the Chinese version of Coka – Cola, which emphasizes the exceptional consumer qualities of the product and translates “every

sip delivers joy”. The brand of Opel, which hieroglyphs mean “European treasure”, looks good on the market as well.

However, Chinese writing could not be a perfect vehicle for the transmission of foreign sounds. The difference between the syllables of Chinese and European languages does not allow the borrowing of foreign words without significant distortion. Due to the fixed number of syllables and tightly constrained sounds, Chinese characters rarely give a distinct phonetic picture. Therefore, the number of phonetic borrowing is not large.

Semantic borrowing, which results from the translation into the Chinese language of foreign vocabulary, plays a major role in Chinese. This kind of borrowing is often referred to as a loan translation. Unlike the borrowing, phonetic loan translations are created from Chinese lexical elements and therefore, in their sound and graphic form, there is no difference from the traditional Chinese vocabulary. Semantic borrowing can display the outer form of the of Word (跳蚤市场 Tiao⁴zao³shi⁴chang³ Flea + Market – flea market; 不动产 Bu⁴dong⁴chan³ not + moving + Property – estate;) 软件儿 ruan³jian⁴er soft + product-software support, etc). It is noteworthy that Chinese linguists are taking steps to clear the language from sound borrowing and are generally encouraged to use loan translation as they are more in line with Chinese standards and are easy to understand and remember [1].

It should be noted that, in the Chinese language, the same concept can be transmitted in a phonetic and semantic way. For example, the word “microphone” exists in Chinese in two variants : 扩音器 kuo⁴yin¹qi¹ “device to boost sound”, 麦克风 mai⁴ke⁴feng¹ “Microphone” (English variant).

There are also phonetic-semantic borrowing, in which one of the components is a semantically significant lexical element while the other is transmitting the sound of the borrowed word: 吉普车 ji²pu³che¹. Jeep + 车 “vehicle”, 迷你裙 mi²ni³qun².

In addition to the loans , in the modern Chinese language, there are a few borrowings containing foreign letters, so-called alphabetic borrowing [3]. They can be divided into two groups.

The first group consists of two parts, the foreign and the Chinese. Such alpha abbreviations are a lexical units, which have a foreign language (mainly Latin letters) in their composition. Here are some examples: T恤 Txu⁴, from the English: “T-shirt”, Ok街 Okjie¹ from the English “OK”, 三b San¹ B-Letters – “Three B”, where “B” means three English words: baby, beauty, beast – the most popular characters in the advertising scene: A child, a beautiful girl and an animal.

The second group of alphabetic borrowing is foreign words-abbreviations that are recorded by the Latin. The main reasons for the emergence of such lexical units

were the spread of the Internet, the high rate of information technology, the electronic industry. In addition, the abbreviations are characterized by high language savings, brevity, attractiveness of expressions, and the retention of a high rate of speech that is inherent in Chinese [5].

Traditionally, due to the syllable nature of the language and hieroglyphic writing, there is no initial type of abbreviate in Chinese vocabulary. However, in the Chinese language this technique has now been actively used. The Chinese initial reductions occur as a result of the graphic reduction of words and phrases transmitted by pinyin. For example: HSK (Hanyu shuiping Kaoshi 汉语水平考试 – Chinese proficiency Test), GB (Guo Biao-Guojia Biaozhun 国家标准 – alphabet Pinyin), DD (Di⁴di⁴ 弟弟 – younger brother), JJ (Jie³jie³ 姐姐 – older sister).

There are also mixed Anglo – Chinese abbreviations [5]. The lexical units of this type contain a English abbreviation and character, refining values: bp机 (BPJ¹) – Pager, D盘 (dpan²) – Disk, Ip电话 (IRDIAN⁴HUA⁴) – Internet telephony, Ic卡 (ICKA³) – Electronic map, Sim卡 (SIMKA³) – SIM card for cellular phones.

Another unique type of abbreviation is phonetic – lexical abbreviations. Because of the length and cumbersomeness of the English words, the Chinese reduce them to a letter. The pronunciation of which replaces wholly or partly the pronunciation of the whole word: “U” (you), “CU” (see you), “IC” (I see), “URQ” (you are cool), such abbreviations may include the whole word “RUThere” (Are You there). This type of reduction is called onomatopoeic.

The emergence of new lexical entities using 37 Latin letters can be explained by the following factors:

1. the absence of this concept in Chinese;
2. the popularity of these new concepts in the borrowing language media;
3. their appearance is related to one of the features of the words formation in the Chinese language – the inclination to abbreviations [3].

Thus it can be concluded that the theme of borrowing has become more relevant in view of the increasing pace of globalization, which entails not only social change in the life of Chinese society, but also lexical changes in language. The new type of borrowing makes it possible to say that the Chinese language is changing. The attitude to English expansion is, of course, different. Someone likes the process of globalization, and someone sees it (certainly rightly) as a threat to national culture and traditions. But the intensity of the English borrowing process indicates that this process will be only intensified in the near future.

1. Кленин И.Д. Иноязычные заимствования в современном китайском языке. Сборник «Мир китайского языка» №2, М., ИД «Муравей», 1998
2. The Contemporary Chinese Dictionary (Chinese – English edition) Foreign Language Teaching and Research Press 2002.
3. Sapir, E. (2001). Language: An Introduction to the Study of Speech. Beijing: Foreign Language Teaching and Research Press.
4. Shen Yingying . Borrowed Words in English and Chinese Vocabulary [Electronic resource]. – Mode of access : <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1082278.pdf> – Screenshot.
5. V.Liu Xuan. On Chinese Loanwords in English [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.academypublication.com/issues/past/tpls/vol01/12/20.pdf> – Screenshot.
6. World brands : Chinese version [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.dao.chinasite./com/study/brand.shtml> – Screenshot.
7. 主题：外来词、外借词与文化交流 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.moon-soft.com/program/doc/readelite77846.htm> – Screenshot.
8. 新词语中外来词的“本土化”倾向初探 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.jwc.ytnc.edu.cn/jpk/kc/xiandaihanyu.htm> – Screenshot.

УДК 81'373.222'37[811.111+8811.133.1+811.161.2]

Сова Маргарита Сергіївна

аспірантка

Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова

Marharyta Sowa

Dragomanov National Pedagogical University

ЗАПОЗИЧЕННЯ У ЛЕКСИКО – СЕМАНТИЧНОМУ ПОЛІ «ІНСТРУМЕНТАЛЬНА МУЗИКА» В НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

LOAN WORDS IN THE SEMANTIC FIELD 'INSTRUMENTAL MUSIC' IN GERMAN AND UKRAINIAN LANGUAGES

Особливе місце серед спеціальної інструментально-музичної лексики займають запозичення. За походженням відібрану лексику ділять на: запозичення з італійської мови в українську і німецьку в якості мов-реципієнтів, а також запозичення з німецької мови в українську.

Серед відібраного матеріалу найбільшою групою запозичень виявилися іншомовні слова з італійської мови. Це не випадково, оскільки в той час, коли

складалася традиція, використовувати музичні терміни в якості виконавчих вказівок, в Європі панувала італійська музична школа [2, с. 207]. Таким чином, італійська стала головною мовою музичної спеціальної лексики, і жодній мові не вдалося її замінити. Головною особливістю італійської є її інтернаціональність, завдяки якій інструментальні музичні терміни, запозичені з цієї мови, можуть бути зрозумілими музикантові будь-якої національності. Таким чином, користуючись типологією Ю. С. Маслова, терміни, запозичені з італійської мови, можна зарахувати до інтернаціоналізмів [3, с. 136].

Запозичена лексика з італійської мови має в українсько- та німецькомовних текстах різний ступінь адаптації. У німецькомовних музичних критичних статтях запозичення з італійської мови зустрічаються досить часто. Деякі з них повністю або майже повністю повторюють написання, властиве італійській мові, при цьому іменники, за правилами німецької мови, пишуться з великої літери, наприклад: *das Libretto* (з іт. *Libretto* – лібретто) [4, с. 139]; *der Sopran* (з іт. *Soprano* – сопрано) [4, 251]; *der Alt* (з іт. *alto* – альт) [4, с. 11]; *контрабас* – (з іт. *contrabasso*, нім. *der Kontrabass*) [4, с. 124]; *мандоліна* – (іт. *mandolino*, нім. *die Mandoline*) [4, с. 147]; *фагот* – (з іт. *fagotto*, нім. *das Fagott*) [4, с. 285]; *анданте* – з іт. *andante*, нім. *das Andante* (позначення помірному темпу, що відповідає повільному кроку) [4, с. 12]; *адажіо* – з іт. *adagio*, нім. *das Adagio* (музична п'єса або частина її, яка виконується в розваженому, спокійному темпі та має характер зосередженої думки та глибокого роздуму) [4, с. 7]. Вони функціонують за правилами мови-реципієнта і вживаються в німецькій мові з артиклем: «mit dem Libretto». За типологією С. В. Гриньова-Гриневича такі запозичення з італійської в німецьку можна також вважати матеріальними запозиченнями [1, с. 243].

Що стосується української мови, то першим кроком на шляху до асиміляції запозичення є передача його за допомогою кириличного алфавіту. Зазначимо, що більшість відібраних термінів і професіоналізмів з німецької мови, що підходять під розряд запозичень, передають саме засобами кирилиці, наприклад: *блок-флейта* – (з нім. *die Blockflöte*) [4, с. 29]; *гриф* – (з нім. *der Griff*) [4, с. 58]; *гармоніка* – (з нім. *die Harmonika*) [4, с. 49]; *гобой* – (нім. *die Oboe*) [4, с. 54]; *інструмент* – (з нім. *das Instrument*) [4, с. 97]; *клавікорд* – (з нім. *das Clavichord*) [4, с. 116]; *клавір* – (з нім. *das Klavier*) [4, с. 116].

У музичній термінології української мови виявлено 56 термінів, запозичених з німецької мови. Вони представляють різні тематичні групи: назви музичних інструментів та їх деталей, найменування осіб та абстрактні номінації. Значна кількість термінів, запозичених з німецької мови, позначає деталі музичних інструментів: *гриф* – з нім. *der Griff* (у струнних інструментів – спеціальна пластинка з дерева або пластмаси, над якою натягнуті струни у таких

інструментів як баян, гармоніка, акордеон – деталь корпусу, до якої прикріплена клавіатура для гри правою рукою; у мідних духових мундштукових інструментів – вузол вентильного механізму; в електромузичних інструментів – контактна планка, на яку виконавець натискає пальцями і видобуває звуки різної висоти) [4, с. 38]; *алеманда* – нім. *die Allemande* (старовинний німецький танець помірною темпу, якому властива пластичність жестів, величавість характеру) [4, с. 10].

Під час запозичення музичних термінів відбуваються такі зміни: виникає звуження семантики, адже запозичується лише термінне значення; змінюється структура терміна; запозичені терміни узгоджуються з фонетичними та орфографічними нормами української мови; змінюється їх граматичне оформлення; німецькомовні терміни беруть участь в українському термінотворенні. Основними способами адаптації німецькомовних запозичень є, граматичне пристосування, орфографічне та фонетичне оформлення цих лексем.

1. Гринев-Гриневич С. В. *Терминоведение: учеб. пособие для студ. высших учеб. заведений. М.: Академия, 2008. – 243 с.*

2. Корихалова, Н. П. *Музично-виконавські терміни. Виникнення, розвиток значень і їх відтінки, використання в різних стилях, 2013. – 271 с.*

3. Маслов Ю. С. *Введение в языкознание. – М.: Высшая школа, 1987. – 136 с.*

4. Юцевич, Ю. Є. *Музыка. Словник-довідник, Київ, 2009. – 7, 10, 12, 29, 49, 54, 58, 97, 116, 124, 147, 285 с.*

Шаповал Ірина Анатоліївна

асистент кафедри іноземних мов і перекладу

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Shapoval Iryna

Assistant of Foreign Languages and Translation Department

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

iryna.shapoval@pnu.edu.ua

КОГНІТИВНІ ПАРАМЕТРИ ОПТАТИВНОСТІ

Традиційним питанням когнітивної лінгвістики є питання взаємовідношення мови і мислення. З позицій універсалізму, який наголошує на першочерговій ролі мислення, вважається, що воно є універсальним феноменом, властивим людям в усьому світі. Аналогічно вважаємо за доцільне розглядати оптативність саме з точки зору універсальності

феномена бажання як формувальної сутності. Філософи Б. Паскаль, Р. Декарт, Г. Ляйбніц називали такі універсальні концепти “простими ідеями” [3, с. 133]. Розглянемо їх трактування з позиції сучасної когнітивної лінгвістики та проаналізуємо когнітивні передумови категорії оптативності.

Антропоцентрична парадигма лінгвістичних студій розглядає людину як динамічну, діяльну істоту та враховує при аналізі мовних явищ як дії людини, так і її наміри та стани. Ю.Д. Апресян, реконструюючи образ людини за мовними даними, наголошує, що людині притаманні три типи різних дій – фізичні, інтелектуальні та мовленнєві. З іншого боку, їй властиві певні стани – сприйняття, бажання, знання, судження, емоції тощо. Крім того, людина реагує як на внутрішні, так і на зовнішні впливи. Науковець наголошує, що функціонуванням кожного виду діяльності опікується окрема система, яка і формує потрібну реакцію, а її діяльність переважно описують у термінах семантичних примітивів, що суголосне з думкою багатьох лінгвістів [1, с. 39-40; 3, с. 133; 4, с. 9-18]. Тобто вчені доходять думки про універсальність певних категорій мислення людини, про неможливість спілкування між представниками різних етносів без такого спільного когнітивного фундаменту.

А. Вежицька трактує семантичні примітиви/лексичні універсалії, або ж, за метафоричним висловлюванням авторки, “абетку людської думки”, як концепти, які лексикалізовані (на рівні слів чи морфем) в усіх мовах світу, та відносить до них слова *ти, хтось, щось, це, говорити, хотіти, не хотіти, відчувати, думати, знати, де, гарний, коли, могли, подобатись, той самий, подібний, після, робити, траплятися, поганий, всі, тому що, якщо, два* [4, с. 9].

Універсальні концепти, або “базові атоми значення”, які слугують основою для формування складних значень, на думку Р. Дірвена та М. Веспур, налічують близько 60 найменувань. Їх можна згрупувати в 11 груп, які позначають як фізіологічні, так і ментальні властивості людини, як номінації понять, так і види аксіологічної та темпорально-просторової модальності, серед яких є дієслова відчуттів (*знати, думати, хотіти, відчувати, бачити, чути*) [3, с. 133].

Ю.Д. Апресян визначає вісім основних систем людини, кожену з яких вербалізує певний семантичний примітив [1, с. 42]. Отже, науковець відокремлює бажання від сфери емоційних та ментальних понять, а також фізичних та фізіологічних процесів. Бажання потрібно трактувати як мотив діяльності людини, як вияв її суб’єктивно-емоційного стану, як спосіб існування в суспільстві.

Бажання можна розглядати і як комплексний феномен, і як елемент ланцюга дій. Так, науковці визначають “основний напрямок каузальності”: *дія – перцепція – думка (почуття) – бажання – інтенція – дія*. Почуття можна оминати, тому бажання можуть стати результатом думок [2, с. 273]. Окрім того, бажання є відправною точкою та засобом забезпечення комунікації загалом. Без бажання існування мовної комунікації було б неможливе.

Отже, лінгвісти відносять поняття *бажання* до переліку семантичних примітивів, які присутні в усіх мовах світу та є основою подальшого формулювання думок, суджень, умовиводів, конструювання власного бачення світу. Концептуальну основу категорії оптативності становить авторське співвіднесення бачення зовнішнього світу із внутрішнім образом світу, із власними уявленнями про реалізацію певних ситуацій.

1. Апресян Ю.Д. Образ человека по данным языка: попытка системного описания / Ю.Д. Апресян // Вопросы языкознания. – 1995. – № 1. – С. 37-67.
2. Cognitive Linguistics : Current Applications and Future Perspectives / Kristiansen et al., eds. – Berlin / New York : Mouton de Gruyter, 2006. – 496p.
3. Dirven R. Cognitive Exploration of Language and Linguistics / R. Dirven, M. Verspoor. – John Benjamins Publishing, 2004. – 277 p.
4. Wierzbicka A. Semantics, Culture, and Cognition : Universal Human Concepts in Culture-Specific Configurations. – New York : Oxford University Press, 1992. – 487 p.

УДК: 802.0:803.0:800.8

Штогрин Мар'яна Володимирівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології та перекладу
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Mariana Shtohryn

PhD (in Philology), Associate Professor of the Department of Philology,
Translation and Interpreting of the Ivano-Frankivsk National Technical University
of Oil and Gas

marianastohryn@ukr.net

**АНГЛІЙСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ
ЕКОНОМІКИ І БІЗНЕСУ**

ENGLISH BORROWINGS IN THE GERMAN LANGUAGE OF ECONOMICS AND BUSINESS

В даний час в німецькій мові спостерігається збільшення кількості запозичень і використання англійської лексики в сферах економіки і бізнесу, що, очевидно, відіграє важливу роль у високому рівні розвитку американського бізнесу. Запозичення – це один із способів збагачення словникового запасу кожної мови і саме лексика найчастіше стає об'єктом запозичень.

Згідно з Кислюк [1, с.236] причини появи лексичних запозичень у мовах світу пов'язані з:

1) появою і запозиченням нових речей і понять:

der Computer (англ. *комп'ютер*),

das Display (англ. *дисплей*),

das Incentive (англ. *стимул*),

das Merchandising (англ.-амер. *мерчендайзинг*) [2, с. 53 – 55].

2) дублюванням слів, вже наявних у мові для використання їх як міжнародної термінології: *die Kapitalanlage – das Investment* (англ. *investment* – "дія або процес вкладення грошей з метою отримання прибутку або матеріального результату"; *die Absatzfinanzierung – das Factoring* (англ. *factoring* – "спосіб фінансування продажів"; *die Handhabung, der Gebrauch – das Handling* (англ. *handling*) – "поводження з чим-небудь, використання"; *die Meinungsumfrage – der Poll* (англ. *poll*) – "опитування громадської думки"; *der Vertrag – zwischen verschiedenen Unteraehmungen) – der Pool* (англ. *pool*) – "контракт (між різними фірмами)" [3].

3) потребою підкреслити той чи інший відтінок значення:

das Topmanagement – англ. *Topmanagement – die Spitze der Unternehmensleitung* – вищий ешелон управління організацією (підприємствами, фірмами);

die Sales-promotion – англ. *sales-promotion – die Verkaufswerbung – sales promotion* – торгова реклама) [3].

В усній мові запозичення легше засвоюються, але вони часто піддаються впливу народної етимології.

Нові запозичення відрізняються від німецьких та запозичених раніше слів. Англіцизми, англо-американізми перебувають на різних стадіях процесу інтеграції до німецької мови. Написання деяких понять, термінів міжнародних умов доставки відповідає англійській орфографії – іменники пишуться маленькою літерою, адже в німецькій мові відсутні буквосполучення gh, cr, sh, ne: *cash-and-carry* – продаж готівкою без доставки товарів додому; *cash before delivery* – оплата до доставки; *cost and freight* –

Kosten und Fracht – *cost and freight* – дпродавець несе витрати за доставку до місця призначення; *cost and insurance* – *Kosten undicherung* – вартість та страхування; *free carrier* – *frei Frachtfuhrer* – франко-експедитор [Duden, URL].

Зазвичай англiцизми та американiзми стають синонiмами вже iснуючих у мовi слiв для позначення нових i не зовсiм понять у сферах економiки та бiзнесу: банкiвська справа: *das Cash* = *das Bargeld*, *der Stock* = *das Grundkapital* [3]; фондовий ринок: *der Fixer* = *der Börsenspekulant*, *die Exchange* = *der Tausch* [3]; маркетинг: *das Reseach* = *die Marktforschung*, *das Marketing-Reseach* = *Absatzforschung* тощо.

Масове запозичення англiйської лексики та її національно-американського варiанту характерне не лише для нiмецької, а й для iнших європейських мов, що, як ми вважаємо, демонструє силу культурних та iнтеграцiйних процесiв, характерних для нашого часу.

1. Кислюк Л. П. Новi англiйські запозичення i термiнологiя / Л. П. Кислюк // Українська термiнологiя. – Львiв, 1992. – С. 236–239.
2. Impressum: Ausgabe Sommer 2006. – Kärnten: Verkauf Incoming GmbH. – 55 S.
3. Duden-Deutsches Universalwörterbuch: Verlags des Bibliographischen Instituts GmbH (BI) in Mannheim, 2013. – 1900 S. URL: <https://www.duden.de/Shop/Duden-Deutsches-Universalworterbuch-3>
4. Duden Fremdwörterbuch. Band 2. Bibliographisches Institut Mannheim/Wien/Zürich. – Dudenverlag, 2009. – 1098 S.

СЕКЦІЯ 3

Фаховий та художній переклад: традиційні підходи та інноваційні методики

Гамуляк Ольга Орестівна

Асистент кафедри іноземних мов і перекладу
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Hamuliak Olha Orestivna

Assistant of Foreign Languages and Translation Department

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

olha.hamuliak@pnu.edu.ua

ПЕРЕКЛАД ПРОМОВИСТИХ ІМЕН, ЯКІ ПОЗНАЧАЮТЬ ХАРАКТЕРИСТИКУ ЛЮДИНИ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКО- НІМЕЦЬКИХ ПЕРЕКЛАДІВ КАЗОК)

Переклад художнього тексту – складний та багатогранний рід людської діяльності, адже у ньому стикаються різні культури, літератури, особистості, мислення, епохи, традиції та манери.

Художній переклад – це один з найкращих проявів міжлітературної, а значить, і міжкультурної взаємодії. Фактично він є основною частиною національно-літературного процесу. Художній переклад має справу не з комунікативною, а з естетичною функцією мови. У художньому творі відображаються не лише певні події, а й естетичні та філософські погляди автора, його світогляд. Перекладач є посередником між різними народностями, адже саме завдяки йому відбувається їхня міжкультурна комунікація. Саме художній переклад дає змогу кожному долучитися до надбань світової літератури, а також сприяє популяризації національної культури.

В контексті літературних творів особливе місце займають промовисті імена, адже вони закріплюються за персонажем в індивідуальному порядку і повинні служити для його позначення у всіх мовних і культурних середовищах одночасно. Таким чином промовисте ім'я також стає об'єктом міжмовної і міжкультурної комунікації, тому науковці наголошують на їх правильному перекладі з однієї мови на іншу.

Промовисте ім'я – назва, що формулює індивідуальні риси персонажа, а саме: зовнішність, або ж поведінку. Оціночна характеристика при цьому є вагомою складовою промовистого імені. Здебільшого промовисті імена застосовують у творах, які містять елементи сатири або гумору. Виноградов В.С. стверджує, що такі назви «вживаються автором, який переслідує певні

цілі та спирається в своїй словотворчості на існуючі в ономастиці традиції та моделі» [1, с. 160-161].

Позначення рис характеру за допомогою промовистих імен – одна із основних особливостей казок. Саме у дитячій літературі ми найчастіше зустрічаємо цей вид реалій. Саме завдяки їм читач може краще сприймати позитивних чи негативних героїв та концентрувати увагу на їхній діях.

При перекладі промовистих імен спостерігається калькування, уподібнення, транскрипція, однак іноді втрачається конотація.

Наділеним великою силою, є казковий герой *Вернивода*. «*Вернивода з водою грається — на той бік усом поверне — там сухо робиться, то на той — там сухо робиться*» [2]. У німецькому варіанті казки цей персонаж називається *Wasserbart*: «*Da spielte Wasserbart mit dem Wasser. Wenn er seinen Schnurrbart nach der einen Seite drehte, wurde es dort trocken, drehte er ihn nach der anderen, wurde es dort trocken*» [4, с. 275]. Автор поєднує основи слів *Wasser* (вода) і *Bart* (борода, вуса) [5]. Для відтворення промовистого імені перекладач використовує уподібнення, однак не передає головного вміння персонажа, а саме: вертити водою.

Наприклад, у казці «*Про сученка-богатуря*» («*Der Recke Hundesohn*») промовисте ім'я *Вернидуб* перекладено як *Eichenfäller* (той, що звалює дуби). Порівняймо: укр.: «*Вернидуб з дубами грається — то на сей бік поставить, то на той бік*») [2]. , що німецькою мовою відтворене наступним чином: «*Da spielte Eichenfäller mit Eichen. Er stellte sie bald auf die eine, bald auf die andere Seite*» [4, с. 275]. Автор використовує спосіб калькування та поєднує основи двох слів «*Eiche*» – «дуб», та «*fällen*» [5]. - валити, вирубувати, зрубувати, які в поєднанні повністю відтворюють головну характеристику персонажа.

Транскрипцію відтворене ім'я головного героя казки «*Івана-побивана*» (*Iwan-Pobywan*). При цьому втрачається особлива риса, якою наділив свого персонажа автор казки, тому перекладач додав примітку до заголовку: «*Ein Wortspiel. Pobywaty heißt im Ukrainischen «schlagen». Die Überschrift bedeutet also „Iwan der Schläger“*» [4, с. 77]. Переклад повністю відтворює оригінальний варіант імені. Однак назва «*Iwan der Schläger*» без коментаря могла б краще відтворити промовисте ім'я, аніж використання транскрипції та коментаря.

У казці «*Летючий корабель*» («*der fliegende Schiff*») зустрічаємо низку складних промовистих імен: «укр.: *А Слухало, той самий, що припав до землі вухом, підслухав, що цар казав, то й розказав дурневі.*» [3]. - «нім.: *Horchohr aber hatte mit dem Ohr an der Erde gehorcht und gehört, was der Zar gesagt hatte. Er erzählte es dem Dummen.*» [4, с. 172]. В цьому випадку автор

використав калькування. За допомогою поєднання основ слів *hорchen* (підслуховувати, прислухатися) та *das Ohr* (вухо) автор майстерно передав основну характеристику даного персонажа, тому вважаємо цей переклад адекватним.

Цікавим казковим персонажем є *Скориход*, основною рисою якого є швидко ходити, що закладено в промовистому імені: «укр.: *А Скориход відв'язав ногу від вуха та як махнув, — так в одну мить і набрав води живущої й цілющої.*» [3]. У німецькому варіанті знаходимо такий переклад цього речення: «*Eilebein aber band sich den einen Fuß vom Ohr, machte einen Schritt und hatte in einem Augenblick das Lebens- und Heilwasser geschöpft.*» [4, с. 173]. Автор вдало сполучив основи слів *die Eile* (носних) та *das Bein* (нога) [5], зберігаючи основну рису персонажа «поспішати».

Промовисте ім'я *Об'їдайло* відтворюється як *Freßling*. Порівняймо: «укр.: *Об'їдайло як зачав їсти — усе дочиста поїв, ще й просить*» [3]. - «нім.: *Der Freßling begann zu essen und aß alles bis auf die letzte Krume auf und bat sogar noch um mehr*» [4, с. 174]. Автор використовує прийом калькування та за допомогою додавання афікса влучно відтворює задум автора та емоційне забарвлення власного імені. Саме за таким принципом відтворене і наступне промовисте ім'я *Обпивайло*: «укр.: *Обпивайло як узяв пити, всі до каплі видув ще й підсміює*» [3]. - «нім.: *Der Säufling machte sich ans Trinken, trank alles aus bis zum letzten Tropfen und schmunzelte.*» [4, с. 174].

Використання транскрипції при перекладі промовистих імен не належить до вдалих перекладацьких рішень. Це стосується і перекладу промовистих імен *Прало* та *Пакінь* у казці «*Два товариша*» («*Zwei Kameraden*»). Порівняймо: укр.: «*Ото йде, коли зустрічає її Прало, такий кінь великий та дужий, що ніякого звіра не боїться...*» [3] – (нім.: «*Wie er einmal so ging, begegnete ihm Pralo, ein großes und starkes Pferd, das vor keinem Tier Angst hatte.*» [4, с. 48]. Автор казки надає своїм персонажам характерних особливостей за допомогою цих імен. Таким чином *Прало* – дужий та сильний кінь, в той час як *Пакінь* – слабкий. «*Скажи мені, як тебе звать? А худий відказав: «Пакінь»*» [3]. (нім.: «*Sag mir, wie du heißt. Das Magere antwortete: «Pakin»*» [4, с. 48]. Як бачимо, транскрипція цих імен не передає характерні особливості персонажів, якими наділив їх автор оригіналу.

Проаналізувавши відтворення промовистих імен німецькою мовою робимо висновок, що здебільшого промовисті імена відтворені за допомогою калькування, а також можна стверджувати, що дані лексичні одиниці завжди підлягають перекладу, незважаючи на будь-які перетворення, застосовувані перекладачем для збереження їх стилістичних функцій.

1. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (Общие и лексические вопросы) / В. С. Виноградов. – М. : ИОСО РАО, 2001. – 224 с.
2. Добра казка [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://dobra-kazka.in.ua/>
3. Українські народні казки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nashakazka.org.ua/>
4. Volksmärchen – Berlin: Akademie-Verlag, 1981. – 688 с.
5. Duden: Deutsches Universalwörterbuch. - 3., neu bearbeitete und erweiterte Auflage. -Mannheim; Leipzig; Wien; Zurich: Dudenverlag, 1996. - 1817 s.

УДК 811.111(73):81'42:81'25

Зозук Юлія Орестівна

магістрантка факультету іноземних мов,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Zozuk Yu.O.,

Master's student, English Philology department,

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

zozukyulia128@gmail.com

**СТРАТЕГІЇ І ТАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ СЛЕНГОВИХ ОДИНИЦЬ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ДЖОНА ГРІНА “PAPER TOWNS”)
STRATEGIES AND SOLUTIONS FOR SLANG TRANSLATION (BASED ON JOHN GREEN’S NOVEL “PAPER TOWNS”)**

Переклад художніх чи технічних (фахових) текстів є надзвичайно складним процесом та вимагає від перекладача застосування численних стратегій та підходів. Деякі підходи вважаються традиційними, адже їх використовує кожен перекладач, інші ж – інноваційні або модерністські, які дають можливість перекладачу застосувати свій власний підхід до перекладу. У таких випадках значно більше помітний вплив ідіостилю та ідіолекту перекладача.

При перекладі фахових текстів перекладачі переважно використовують стратегію доместикації – передача тексту із наближенням до культури мови, на яку здійснюється переклад, термін вперше застосований американським перекладачем – Лоуренсом Венуті [Венуті 2008: 251-252]. Вчений також вперше використав термін «форенізація», який розглядається як спосіб

збереження культурного компоненту тексту оригіналу в перекладі [Жіль 2009: 251-252].

Багато науковців ведуть дискусії щодо використання стратегій в сукупності: Л. Венуті протиставляє стратегії, як два окремі полюси та заперечує застосування їх одночасно [Венуті 2008: 252]. Проте сучасні лінгвісти та дослідники схиляються до думки, що використання стратегій в сукупності не тільки є можливим, але і невід’ємним складником перекладу, адже переклад тексту це вже своєрідна доместикація, а в свою чергу форенізації уникнути практично неможливо, наприклад більшість термінів є результатом форенізації [Лотман 2005: 653]. Традиційні стратегії використовуються і при перекладі такого явища як «сленгізм».

Дослідження базується на матеріалі тексту роману “Paper towns” і його перекладу українською мовою. Цей роман Джона Гріна набув популярності не тільки серед підлітків, але й дорослих, а також вміщує велику кількість сленгових одиниць. Це не є дивним, адже головними героями твору виступають американські підлітки, які, як і всі люди такого віку, найбільш схильні до використання сленгу.

Розглянемо використання стратегій перекладу на практиці, проаналізувавши оригінальні уривки тексту англомовного роману.

Найпоширенішою стратегією перекладу є доместикація. У творі головні герої твору, Марго та Квентін, використовують розмовну мову, насичену сленгами та жаргонами. Віра Назаренко, яка перекладала роман українською мовою, притримується переважно стратегії одомашнення при перекладі таких неоднозначних одиниць. Також Віра Назаренко експериментує із перекладом та адаптує його до української культури, часто використовуючи нестандартні фрази та демінутиви. Такий підхід називають стратегією визначення домінантної насиченості [Захарченко 2009: 65]. У творі домінантним є підлітковий/учнівський сленг, твір і справді насичений фразами, які відрізняються своєю структурою (фонетичними, граматичними та лексичними характеристиками) від мовного стандарту та вживаються обмеженим числом людей, у нашому випадку – учнями.

This morning some darling little ninth-grade <i>honeybunny</i> came up to me and asked me if I was Bloody Ben.	Сьогодні до мене підійшла якась <i>гарнюня киця</i> , на рік нас молодша, та й питає: “Ти той самий Кривавий Бен?”
--	--

“You know my big plan to ask a	Я тобі казав про свій грандіозний
--------------------------------	-----------------------------------

<i>freshbunny</i> to prom because they're the only girls who don't know the Bloody Ben story?"	план? Запросити когось із <i>першокурсниць</i> . З тих, хто не знає про "Кривавого Бена".
--	---

Наведені вище приклади демонструють те, що перекладачка вибрала стратегію доместикації та не використала дослівний переклад, наприклад: *honeybunny* не переклала як зайчик, зайка, адже це слово загальне, а *гарнюня киця* більше виражає симпатію до дівчини. При перекладі лексеми *freshbunny*, утвореної автором за аналогією із лексемою *freshman*, сленгова одиниця не збереглася, оскільки перекладачка, застосувавши тактику модуляції, замінила її на стилістично нейтральну *першокурсниця*, тим самим не відтворивши стилістично-емоційного забарвлення висловлення (фамільярності та поблажливості до дівчат-першокурсниць).

" <i>Bro</i> ", said Ben, standing across from me.	— <i>Бро</i> , — буркнув до мене Бен, що стояв навпроти.
--	--

У перекладі Віра Назаренко використовує і стратегію форенізації, однак слово *бро* як скорочене від англійського brother останнім часом стало звичним і в українському молодіжному сленгові.

" <i>Nuffing</i> ", he said. I was trying to think of another one when we all three simultaneously saw the human-shaped <i>container</i> of anabolic steroids known as Chuck Parson walking toward us with some intent.	— <i>Нісьо</i> , сказав він. Поки я намагався вигадати щось іще на цю тему, ми раптом помітили, що в наш бік цілеспрямовано рухається <i>діжечка</i> анаболічних стероїдів, тільки в людській подобі, відома під іменем Чак Парсон.
--	--

Часто сленги характеризуються фонетичними змінами: *Nuffing* – *нісьо*, а мова підлітків здебільшого вміщує демінутиви (фонетично змінена, пестлива форма) для передачі симпатії, близькості почуттів або, навпаки, для ефекту насмішки, іронії чи презирства. Вище продемонстровані приклади показують, що демінутиви можуть передавати як і позитивне, так і негативне ставлення: *Nuffing* – *нісьо* – пестлива, дитяча форма слова, переважно використовується у неформальній обстановці із близькими людьми, у творі – між однокласниками, Квентіном та Беном, які дружать між собою. Інша ж форма *container of anabolic steroids* – *діжечка анаболічних стероїдів* виражає негативний ефект, перше за все через метафоричний прийом – людину

описано, посилаючись на предмет, по-друге демінутивна форма слова *діжечка* не додає пестливого забарвлення, а, навпаки, показує неприязнь до особи. У цьому випадку перекладачка застосувала тактику конкретизації (*container – діжечка*).

Отже, здебільшого переклад сленгових одиниць базується на традиційних підходах, які є основою будь-якого перекладу. Проте сленгові одиниці є ідеальним продуктом для застосування креативності перекладача, для підбору різних стратегій та відтворення ідіостилю.

1. Венуті Л. *The Translator's Invisibility* / Lawrence Venuti. – [2nd ed.]. – London and New York : Routledge, 2008. – 319 p.
2. Грін Дж. «Паперові міста» / переклад Назаренко В., видавництво – КМ-БУКС, 2017. – 305 с.
3. Жіль Д. *Basic concepts and models for interpreter and translator training* / D.Gile. – Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Pub. Co, 2009. – vol. 15. – 283 p.
4. Захарченко Т. Е. *Англійський і американський сленг* /Т. Е. Захарченко – М.: Изд-во АСТ, 2009. – 133 с.
5. Лотман Ю. М. *Об искусстве*. СПб. : Искусство, 2005. 704 с
6. Green J. *Paper Towns (Second ed.)*. New York City, New York: Penguin Group, 2008

Кобута Катерина Степанівна

студентка 4 курсу факультету іноземних мов

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Kobuta Kateryna

4-year student of the Faculty of Foreign Languages

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

katerynkakobuta@gmail.com

Подвійного заперечення в українському перекладі –практичне застосування

Double Negation as a Translation Problem: Practical Aspect

На сучасному етапі існує чимало лінгвістичних спірних питань, котрі потребують докладного вивчення. Доволі цікавими мовними явищами є подвійне і множинне заперечення, які досліджувалися на матеріалі різних

мов (В. Бондаренко, І. Захарчук, Б. Мамедов, А. Паславська, О. Татаровська, Е. Шендельс). Втім окремі аспекти цієї лінгвістичної проблеми потребують глибшого аналізу і подальших узагальнень.

Подвійне заперечення – це синтаксична конструкція, у якій два негативні слова вживаються в одному реченні і виражають єдине заперечення або ж взаємоскасовуються і надають реченню стверджувальної форми. З точки зору правил стандартної англійської граматики, статус подвійного заперечення в літературній англійській мові визначено чітко: його вживання в одному реченні є неправильними, а дві заперечні частки утворюють ствердження. Це правило було згадане ще в «Short Introduction to English Grammar» (1762) Роберта Лаута[4].

Зрештою, існує багато підходів, як саме подвійне заперечення позиціонується у мові: за визначенням О. Єсперсена, «у всіх мовах діє універсальне правило, що два заперечення створюють ствердження у випадку якщо обидві спеціальні негативні частки прив'язані до одного слова. Зазвичай, це відбувається, коли частка *не-* (not) ставиться перед словом з заперечним вмістом або ж з негативним префіксом». [2]

З точки зору розмовної мови, подвійне заперечення далеко не рідкісне явище, зокрема у діалектах та сленгах. Соціолінгвісти підтримують точку зору, що нелітературна мова може бути рівною літературній. Також варто зазначити, що у не літературній мові подвійне заперечення часто вживається у середовищі малоосвічених людей. Речення на зразок: «I didn't do nothing»(приклад-наш) семантично дорівнює його літературному відповіднику «I didn't do anything».

Серед основних функцій конструкції подвійного заперечення виокремлюємо такі:

В літературній мові використання двох негативних елементів анулює їхню заперечну функцію і зберігає стверджувальний, хоча злегка пом'якшений сенс речення, наприклад, «I can't take no water with me». Таку думку висловлювали Девід Крістал та Жан Ейчісон, які не розглядали явище подвійного заперечення покликаючись на правила логіки, які застосовуються в більшості мов [3, 779].

Подвійне заперечення здатне не лише пом'якшити речення, а й також підсилити значення одного з його елементів. Наприклад, у фразях «It is not unlikely» або ж «It is not impossible» негативний елемент (слово з заперечним префіксом) інтенсифікується, акцент робиться на протилежному («Це навіть дуже реально»).

Подвійне заперечення також існує, як позначення соціального статусу і часто використовується для опису нижчих прошарків суспільства та

малоосвічених людей як у їхньому реальному житті, так і в фільмах чи літературі.

Щодо ролі подвійного заперечення в художній літературі, англomовні автори нерідко використовують подвійне заперечення задля досягнення конкретних комунікативних цілей. Ця конструкція знаходить своє втілення на лексичному, граматичному та стилістичному рівнях тексту. В художній літературі, зокрема у творах, котрі є матеріалом нашого дослідження, подвійне заперечення доволі часто трапляється у творах Джона Фаулза «Вежа з чорного дерева», «Загадка», «Жінка французького лейтенанта», «Еллідюк» і є важливим складником творення ідіостилю автора.

Так як подвійне заперечення виконує свою специфічну роль та додає особливого колориту художній мові, важливо підібрати найвідповідніший варіант його відтворення, щоб зберегти авторські інтенції і справити на читача те ж враження, що й в оригінальному тексті. Існує доволі багато методик перекладу висловлень із подвійним запереченням, хоча окремо вони ніде не висвітлені, проте І.В. Корунець розглядає це явище у контексті граматично та стилістично зумовлених трансформацій [1, с. 446] і пропонує такі варіанти:

1. Антонімічний переклад («It was not unfair» – «Це було чесно»).

2. Еквівалентний переклад («I never walk without her» – «Я ніколи не гуляю без неї»).

3. Контекстуальний переклад («I did not do nothing»).

Для достовірного відтворення конструкцій подвійного заперечення у творах Джона Фаулза також використовуються наступні способи та прийоми перекладу:

1. Буквальний переклад
2. Функціональна еквівалентність
3. Розширення значення та опущення
4. Трансформація

Дані способи та прийоми використовувались відповідно до ситуації, враховуючи не лише граничний аспект та інші чинники, які можуть впливати на значення висловлення, наприклад, контекст, стиль автора, культурний аспект, але й відмінності у тлумаченні подвійного заперечення в обох мовах.

Отже, з проведеного дослідження можна дійти висновків, що передусім не існує єдиного підходу до трактування подвійного заперечення та його ролі у мові, так само як і способу чи прийому його відтворення. Для досягнення природного та адекватного відтворення подвійного заперечення в художній мові використовуються різноманітні техніки вибір якої зумовлений лексичними, граматичними та стилістичними особливостями фрази.

1. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Theory and Practice of Translation: за ред. [O.I. Тереха](#). Вінниця: Нова книга, 2001. 446 с.
2. Jespersen, O. Negation in English and Other Languages. 1917. URL: <http://emilkirkegaard.dk/en/>
3. Quirk, R. et al. A Comprehensive Grammar of the English Language. London: Longman, 1985. 779 p.
4. Seright, O. Double Negatives in Standard Modern English. American Speech. 1966. Vol. 41(2). P. 123–126. doi:10.2307/453131

Ковалюк Руслана Дмитрівна

Асистент кафедри іноземних мов і перекладу

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Kovaliuk Ruslana Dmytrivna

Assistant of Foreign Languages and Translation Department

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

ruslana.kovaliuk@pnu.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ МАРІЇ МАТІОС «СОЛОДКА ДАРУСЯ»

Відтворення реалій у художньому тексті по сьогоднішній день залишається одним з контроверсійних питань перекладознавства. Цей тип лексики продовжують зараховувати до безеквівалентних, неперекладних одиниць, проте в той же ж час перекладачі розширюють базу способів відтворення реалій.

Найбільший внесок в дослідження функціонування реалій у художньому тексті в українському перекладознавстві зробила Роксолана Зорівчак, яка подає наступне визначення даного терміну: «Реалії – це моно- і полілексемні одиниці, основне лексичне значення яких вміщає (в плані бінарного зіставлення) традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача» [2, с. 58]. Не менш значущий внесок в цій сфері було зроблено науковцями Виноградовим В. С., Влаховим С., Флоріним С., Бархударовим Л. С.

Роман Марії Матіос «Солодка Даруся» характеризується тим, що містить величезну кількість описів життя в українських селах західної України, що і по цей день відзначаються колоритністю своїх звичаїв та міцністю своїх традицій. Всі ці особливості авторка намагалась відтворити і в

своєму творі, саме тому роман приваблює і українських мовознавців, які активно займаються дослідженням представленої там лексики, і також перекладознавців, адже твір здобув не лише загальноукраїнську славу, але й світову, і був перекладений багатьма мовами. Для нашого дослідження найбільший інтерес становить переклад роману німецькою мовою у виконанні Клаудії Дате.

Наявні у романі реалії можна поділити на декілька груп:

1. Побутові реалії, до яких зараховуємо житло, майно, одяг, убори, їжу, напої, види праці та занять, музичні інструменти, народні танці та пісні. Для перекладу цієї групи реалій Клаудія Дате використала різні способи відтворення, наприклад: транскрипцію («...чоловік у **кентарі**, вивернутому до верху **цегейкою**» [3, с. 78] – «...fragte der Mann im **Keptar**...» [6, с. 93]); комбіновану реномінацію («Двоє чоловіків, що зайшли в хату в чоботях, куфайках і **мазепинках** з обрізами почерез плечі...» [3, с.150-151] – «...die beiden Männer, die in Stiefeln, Wattejacken, **Masepa-Mützen** und die Wolfstöttern über der Schulter eintraten» [6, с. 190]); дескриптивну перифразу («...все рідше можна чути **троїсту музику**, а густіше — таки **трембіту**...» [3, с. 40] – «Immer seltener hörte man **Trios mit Geige, Zymbal und Trommel**, häufiger noch die **Trembita**...» [6, с.44]); ситуативний відповідник («**Замірку** без молока нести також не годиться» [3, с. 24] – «Und **Mehlknödelsuppe ohne Mulch** ging auch nicht» [6, с.24]).

2. Етнографічні та міфологічні реалії, до яких належать етнічні та соціальні спільноти і їх представники, а також казкові істоти. Такі реалії найчастіше відтворюються у творі за допомогою способів транскрипції («**Гуцулка** сяде собі в залиту сонцем траву на горбі чи десь під смерекою — і світ її не колише...» [3, с. 41] – «Die **Huzulin** setzt sich auf einen Hügel ins sonnendurchflutete Gras oder unter eine Fichte, und die Welt kann ihr nichts mehr anhaben» [6, с. 45]) і транспозиції на конотативному рівні («...вчинили у хаті погром, напудили зброєю, пограбували і щезли, як **щезники**» [3, с. 152] – «...haben das Haus verwüstet, uns mit Waffen bedroht, ausgeraubt und sind verschwunden wie die **Kobolde**» [6, с. 190]).

3. Реалії світу природи, зокрема рослинного світу, відтворено у тексті способом комбінованої реномінації: «**Іванна** з **Василем** доспівалися про **червону калину** такої, що у Сибір їх відвезли і донепер там тримають» [3, с.20] – «Iwanna und Wasyl hatten so lange von der **roten Kalyna, dem Schneeballstrauch**, gesungen, bis sie nach Sibirien kamen, wo man sie immer noch gefangen hielt» [6, с.18].

4. Реалії державно-адміністративного устрою та суспільного життя (актуальні та історичні). У тексті роману є велика кількість радянізмів, які

перекладачка відтворює за допомогою транскрипції («совіти» - «Sowjets, Pl»); «кооператив» - «Kooperative, m»; «більшовики» - «Bolschewiken»); калькування («Або дайте раду своїм учням, або вам буде давати раду райком партії...» [3, с. 53] - «Entweder Sie bringen Ihre Schüler zur Raison, oder das *Kreisparteikomitee* macht das» [6, с. 60]); дескриптивної перифрази («...кабінет директора місцевої *восьмирічки*...» [3, с. 52] - «...beim Direktor der *Achtklassenschule*...» [6, с. 60]).

5. Асоціативні реалії, а саме реалії з українських казок, наприклад: «...комірник *колгоспу*, якого в селі називали Член *Колобок*...» [3, с. 52] – «...Dmytro Odatnyj flog herein, der Lagerverwalter des *Kolchos*, den im Dorf alle *Palatschinkenglied* nannten...» [6, с. 60]. У даному випадку реалію було перекладено транспозицією на конотативному рівні.

Таким чином, все ж можна стверджувати про те, що реалії підлягають перекладу, і в руках вправного перекладача текст буде зрозумілий іноземному читачу.

1. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) [Електронний ресурс] / В. С. Виноградов // М.: Издательство института общего среднего образования РАО. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrsurt.com.ua/vvedenie-v-perevodovedenie-obshhie-i-le-3/>.

2. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози) / Р.П.Зорівчак. – Львів: Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. – 216 с.

3. Матіос М. В. Солодка Даруся / М. В. Матіос. – Львів: ЛА "ПРАМІДА", 2005. – 174 с. – (3).

4. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://sum.in.ua/>.

5. Duden: Deutsches Universalwörterbuch [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.duden.de/>.

6. Matios M. Darina, die Süße / Maria Matios. – Innsbruck-Wien: Nauntonverlag, 2013. – 231 с.

Коржук Єлизавета Любомирівна
студентка 2 курсу факультету міжнародних відносин,
Львівський національний університет імені І.Франка
Yelyzaveta Korzhuk
Department of Foreign Languages
Faculty of International Relations
Ivan Franko National University of Lviv

**MEANS TO ACHIEVE ADEQUATE TRANSLATION OF CONDITIONAL SENTENCES FROM ENGLISH INTO UKRAINIAN
(ON THE EXAMPLE OF J. AUSTIN'S NOVEL 'PRIDE AND PREJUDICE')**

Abstract — the research aims to prove theoretically and identify in practice the means which can be used to adequately translate conditional sentences from English into Ukrainian by the example of the British novel. The general sample method was applied to compile the list of 250 conditional sentences and their translations from J. Austin's novel 'Pride and Prejudice' and its Ukrainian translation by H. Leliv. Based on semantic-grammar and translation analyses the frequency of using different forms of conditional sentences is set. Some difficulties and means to adequately translate conditional sentences from English into Ukrainian are determined. The author suggests the own translations of some sentences.

Keywords — *novel; British novel; conditional sentence; literary translation; adequate translation.*

I. Introduction

The research topic is relevant due to several factors. To master English conditional sentences describing real and unreal events of the past, present, and future one should learn various grammatical forms, as opposed to a single Ukrainian form. As a result, some grammatical difficulties require a detailed consideration concerning the adequacy in literary translation, where not only facts but characters' state of mind, actions, emotions, and desires should be described in a different language. An increasing number of Ukrainian translations of British novels written in different periods provides a wealth of material for translation analysis.

The research aims to prove theoretically and identify in practice the means which can be used to adequately translate conditional sentences from English into Ukrainian by the example of the British novel. It is necessary to solve a number of tasks in order to achieve the goal: to clarify the basic concepts (novel; British novel; conditional sentences; literary translation; adequate translation) basing on the generalized theoretical information; to establish some features of the British novel as an artistic discovery of the 19th century and a valuable source of authentic language and types of conditional sentences; to generalize theoretical information about the conditional mood in English and Ukrainian languages and conditional sentences in particular; to characterize "Pride and Prejudice" by Jane Austen as a source of conditional sentences; to determine difficulties concerning adequate

translation of conditional sentences from English into Ukrainian; to establish means to achieve adequate Ukrainian translation of English conditional sentences in fiction (by the example of J. Austen's novel 'Pride and Prejudice').

II. Theoretical basis of study on adequate translation of conditional sentences in Ukrainian translation of British novel

2.1 Conditional mood in English and Ukrainian languages

Conditional mood in English is a complex grammatical category, which is difficult to master due to discrepancy between analogous categories in English and Ukrainian languages. In the Ukrainian language there is a single form for expressing a hypothetical action which comprises the past tense of the verb and the unfixed particle *б* (*бу*) [4]. In English, however, describing unrealistic action involves using a complex system of grammatical moods that imply various modal meanings (problems, wishes, regrets, hypothetical comparisons) and differ in their forms and ways of expression [1].

In this research conditional sentences are considered as complex sentences containing the hypothetical condition and the result caused by it. According to J. Dooley's classification, there are several types of conditionals: real condition (Types 0-1); unreal condition (Types 2-3) and sentences with 'wish' in the meaning of desire [6].

2.2 British novel as literary genre of XIX century

The novel can be defined as an epic narrative of considerable length and a certain complexity, which widely covers a consequence of historical events and depicts characters' personal experience in a specific setting. Hence the absence of normative limits results in the constant modification of form and content [3].

The British novel became a significant European literature genre in the 19th century. The first English social novels of that time (J. Austen, T. Peacock) dealt with a new aspect of reality (socioeconomic inequality conflict) so that it turned into genuine artistic discovery. Over time, the British novel improves and turns into a part of the world literature written in English in the UK and other English-speaking countries [7]. The British novel occupies a key place in the depiction of Western consciousness in the modern literature of Great Britain and the U.S.

2.3 Problems of achieving adequate translation of conditional sentences in fiction

The translation is the process of transforming a speech message from one language to another, provided that its meaning remains unchanged [2]. Literary translation as a special kind requires accurate reproduction of not only the content but also the author's thoughts and feelings, the images of characters. To convey the artistic

integrity to a reader, a translator must provide a relatively same perception of the original and the translation. The translation is adequate when the unity of content and form is reproduced as a result of a combination of accurately selected lexical, grammatical, stylistic and expressive shades of the original. Therefore, this concept is broader than the accuracy of the translation [5].

The difficulties in translation from English into Ukrainian are caused by the following factors: 1) different structural types of languages; 2) discrepancy of similar grammar forms and constructions in two languages; 3) functional characteristics of a specific grammatical category different from the Ukrainian language; 4) grammatical homonymy [2].

To resolve them, the translator must apply grammatical transformations: changing the grammatical characteristics of a word, phrase or sentence in a translation. The main types of grammatical transformations are 1) transposition (rearranging the order of words or phrases in the translation); 2) substitution (replacing some grammatical features with other: collocations with a sentence, simple sentences with complex ones, etc.); 3) omission; 4) addition; 5) complex transformation as a combination of the elements of several types [2].

The conditional mood is one of the most controversial categories of English grammar and requires detailed consideration in translation practice in order to identify means and ways to achieve the adequacy of translation.

III. Analysis of conditional sentences translation from English into Ukrainian (by the example of J. Austen's novel 'Pride and Prejudice')

3.1 'Pride and Prejudice' by J. Austen as source base of research

J. Austen's novel 'Pride and Prejudice' is a fine example of the British social novel. The marriage prospects of the five daughters create various situations, the reality or unreality of which depends on real or probable reasons. Due to the vividness of themes, the image of not only real events, but also characters' desires and conditions for their fulfillment, the novel contains a significant number of conditional sentences of various types, is a valuable source of authentic language and can serve as a source base for research.

3.2 Characterization of conditional sentences in J. Austen's novel 'Pride and Prejudice'

Based on the results of the analysis of J. Austen's novel 'Pride and Prejudice' we can conclude that conditional sentences of various types are widely used in works of fiction. The general sample method was applied to compile the list of 204 conditional sentences and their translations from J. Austin's novel 'Pride and Prejudice' and its Ukrainian translation by H. Leliv.

Then, based on semantic-grammar and translation analyses, the frequency of using different forms of conditional sentences was set. The grammatical analysis required differentiation of homonymous forms. The results have proved mixed-type conditionals to be the most rarely used. The 'pure' types of conditional sentences (CS) constitute the majority (191 CS or 93,6%). The most frequently used ones are Type 1 (67 CS or 33%) and Type 2 (65 CS or 32%). The third most frequent group is the Type 3 SD (53 CS or 26%). Ten *wish* sentences make up 5%. Subordinate, or if-clause, is 2.5 times more likely to precede principal, or main clause (137 CS or 71%) than to follow it. Moreover, the author uses inversion in 18% of selected cases. The subordinating conjunction *if* is typically used to link clauses in 82%.

3.3 *Ways to achieve adequate translation of conditional sentences in the novel*

The quality of conditional sentences translation depends on the translator's command of both languages. Difficulties are associated with a significant variety of forms expressing the conditional mood in English as compared to Ukrainian; with peculiarities and functional characteristics of conditional sentences in both languages and with the grammatical homonymy (using the present tense instead of the future one in subordinate clause is typical for English, but not for Ukrainian, and the Ukrainian translation using the past tense and particle *б/бу* tends to be similar for Types 2-3; English CS are identical in form with *Present Simple, Past Simple, Past Perfect, Future-in-the-Past*, etc., but it is a completely different grammatical notion); elliptical constructions. Thus, it is necessary to conduct a semantic-grammar analysis.

Translation by H. Leliv provides adequate reproduction of conditional sentences in Ukrainian language. The main means to achieve adequate translation are change of tenses and moods; rearrangement of main-clauses and if-clauses; taking into account the context and logical development. The original emotionality is kept in translation through the use of intensifying particles *навіть, ж, то*. However, their number is insignificant. We suggest the translator use emphatic particles *навіть, то ж, таки* more frequently in order to improve emotional scenes connected with love feelings of characters. The author also suggests own translations of some sentences.

The results of the research have proved the importance of translator's capability to understand the correlation of action with reality, to be able to identify unreality in the original text, to determine the difficulties of translation associated with differences in the structure of two languages, and to achieve adequate translation. The skills to translate conditional sentences of different types are the constituent component of any professional translator.

- [1] Верба Г. В. Довідник з граматики англійської мови (з вправами) / Г. В. Верба, Г. Г. Верба, Л. Г. Верба. – Вінниця : Нова. Книга, 2013. – 432 с.
- [2] Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова. Книга, 2004. – 576 с.
- [3] Костів М. І Довідник з теорії літератури. – Івано-Франківськ : К-72 Симфонія форте, 2010. – 172 с.
- [4] Плющ М. Я. Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія : підр. : у 2-х ч. – Ч. 1 / М. Я. Плющ. – К. : Вища школа, 2005. – 286 с.
- [5] Поліщук А. В. Особливості адекватного перекладу науково- технічних текстів. Види науково-технічного перекладу [Текст] / А. В. Поліщук // Актуальные проблемы перевода. Филологические науки : [сб. науч. тр.]. – 2009. – № 6. – С. 42–47.
- [6] Dooley, J. Round Up Grammar practice 6: New and Updated / Virginia Evans. – England, Essex : Pearson Education Limited – PearsonLongman, 2011. – 256 p.
- [7] Richetti, J. J. The Columbia history of the British novel / John J Richetti. - NewYork : Columbia University Press, 1994. – xix, 1064 p.

УДК 81`25: 811.112.2

Липка Світлана Іванівна

кандидат філологічних наук

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Lypka Svitlana Ivanivna

PhD in Philology

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

Lypka_Svitlana@ukr.net

**СЕМАНТИЧНІ ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКОЇ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ
ЛІТЕРАТУРИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ
SEMANTIC DIFFICULTIES IN TRANSLATING GERMAN SCIENTIFIC AND
TECHNICAL LITERATURE INTO UKRAINIAN**

Стрімкий науково-технічний прогрес зумовлює гостру потребу передачі значного обсягу фахової інформації з інших мов українською мовою. А отже, дослідження проблем перекладу наукової та технічної літератури набуває в наш час особливої актуальності.

Як відомо, мова науки та техніки насичена термінологічними одиницями та реаліями, які мають суттєві екстра- та інтралінгвальні особливості, й нерідко їх зараховують до безеквівалентної лексики. Також граматичні та стилістичні особливості науково-технічної літератури, її зміст, структура та функції суттєво відрізняються від інших типів текстів. Як наслідок, якість перекладу літератури цього жанру тісно пов'язана не тільки з філологічними компетентностями перекладача, які передбачають систематизоване комплексне застосування специфічних способів і правил перекладу, але й вимагає від нього загальної науково-технічної компетентності.

Проблемам у царині перекладу науково-технічних текстів присвятили свої праці В. Карабан, Т. Кияк, В. Комісаров, В. Манакин, І. Носенко, Е. Скороходько, О. Суперанська, А. Циркаль, К. Шипіло та багато інших науковців. Проте постійний науковий та технічний розвиток приносить з собою неодмінні зміни в мові, що зумовлює необхідність подальших досліджень та створення науково-довідкових джерел у галузі науково-технічного перекладу.

Серед основних вимог до науково-технічного перекладу є адекватна передача інформації. Тобто, «переклад повинен точно передавати зміст оригіналу, містити загальноприйнятую в мові перекладу термінологію й відповідати нормам науково-технічної літератури» [1, с. 56]. Також, згідно з Шміттом, до технічного перекладу насамперед потрібно застосовувати теорію скопосу, відповідно до якої переклад завжди повинен описувати технічний чи науковий факт із тексту оригіналу у цільовому тексті таким чином, щоб він був зрозумілим для реципієнта. Науковець вважає, що «поганим є той технічний переклад, який не відповідає своєму призначенню» [5, с. 22].

Тож, ми цілком підтримуємо позицію науковців щодо необхідності комплексного аналізу семантичних труднощів перекладу текстів науково-технічного характеру на лексичному, граматичному та синтаксичному рівнях із врахуванням лінгвокультурних аспектів обох мов. У нашій розвідці розглянемо деякі з них.

Серед проблем, що найчастіше виникають при перекладі на лексичному рівні [2], дослідники виділяють *відсутність прямих відповідників*, що зобов'язує перекладача шукати тлумачення невідомого слова (часто це можуть бути неологізми, реалії) у різних контекстах і таким чином самому виводити його значення, пропонуючи якесь конкретне слово, чи описуючи це поняття. Всі такі випадки перекладачам слід фіксувати у своїх словниках для подальшого доповнення наявних лексикографічних

джерел. Так, наприклад, терміни *Hauptwörterseuche/Hauptwörterkrankheit*, що означає *надмірне застосування іменників*, не мають відповідного іменника в українській мові, і перекласти їх одним словом неможливо. Лексема *Singularisierung* не зафіксована в більшості як тлумачних, так і перекладних словників, тільки в деяких перекладається як *сингуляризація* та ототожнюється з *персоніфікацією, індивідуалізацією, ідентифікацією*. Але в німецьких публікаціях знаходимо пояснення про принципову важливість розмежування цих визначень в юридичній термінології: „*Identifizierung bedeutet, dass man weiss, welche Person gemeint ist. Singularisierung bedeutet, dass man weiss, was für eine Person gemeint ist.*“ [3]. У тлумачному словнику суспільнознавчих термінів Н. Яценка *сингуляризація* – це «концепція, яка зводить процес та розвиток нових наукових та філософських систем винятково до ролі великих особистостей, недооцінюючи соціальної обумовленості та історичної визначеності змін, що відбуваються у розвитку різних ідей, вчень». В україномовному медійному просторі це запозичення вживається здебільшого в цьому значенні, або як філологічний термін, що стосується зміни числа іменників при перекладі. Проте аналіз німецького медійного дискурсу показує, що цей термін зараз особливо актуальний у кількох сферах. У наукових працях з медицини та психології, присвячених дослідженню проблем людей похилого віку, під *Singularisierung* найчастіше мають на увазі тенденцію до проживання та ведення господарства однією особою, без дітей чи подружніх партнерів. При цьому дослідники наголошують, що це аж ніяк не *Einsamkeit – самотність, усамітнення*. Також популярним є цей термін у німецьких публікаціях науково-популярного характеру про вплив оцифрування на людство: „*Dieser Prozess führt zur sogenannten Singularisierung: Jede und jeder strebt danach, als einzigartig wahrgenommen zu werden – allen voran über digitale Plattformen wie Facebook oder Instagram, die wir als Bühne zur persönlichen Inszenierung nutzen*“ [4]. Отже, тут *Singularisierung* позначає прагнення людини привертати до себе увагу, виділятися, щоб її сприймали, як єдину і неповторну, презентуючи постійно себе в соціальних мережах. Тож, на наш погляд, цю лексему важко перекласти одним словом і використання запозичення *сингуляризація* не завжди зможе точно передати суть цього поняття та бути зрозумілим для реципієнта. Тому для точної передачі змісту оригіналу при застосуванні цього запозичення потрібно завжди його тлумачити у виносках до тексту, або ж перекладати описово.

Іншою важливою лексичною проблемою при перекладі є випадки, коли різним лексико-семантичним варіантам багатозначного іншомовного слова відповідають різні слова в мові перекладу, проте їхні значення відрізняються

у відповідності до їх відношення до денотату. Наприклад, іменник *Schreiber* за словниковими визначеннями має наступні значення (Duden, Мультитран): *друкарський прилад* (авіа.); *прилад-самописець/бортовий самописець*; *реєстратор* (аеродин., військ., морськ.); *друкарський блок, принтер*; *рекордер, програвач*; *телеграфний апарат*. Позначаючи людину *Schreiber* перекладають як: *автор* (*листа, книги тощо*); *письменник*; *писар*; *автор рукопису*; *творець*; *оповідач*; *писака* (зневажливо); *секретарка* (заст.). Проте дослідження контекстів засвідчує, що цей словниковий ряд можна ще продовжити іменниками *учень* та *студент*, маючи на увазі осіб, які пишуть на заняттях творчі письмові роботи: „*Das heißt, dass der **Schreiber** neben der Kenntnis von geeigneten Sprachmitteln und grammatischen Strukturen auch funktional-kommunikative Merkmale der jeweiligen Textsorte kennen lernen muss...*“ – укр. «А отже, **учні** / **студенти** повинні не тільки засвоїти відповідні мовні засоби та граматичні структури, але й ознайомитися з функціонально-комунікативними особливостями відповідних типів текстів». Лексема *Leistungsnachweis* має наступні значення: *довідка про доходи*; *свідоцтво про успішність*; *табель*; *перелік виконаних робіт чи послуг*; *відомість про випуск продукту*; *кваліфікаційна посвідка* (військ.); *підтвердження гарантійних показників* (мет.); *звіт про підсумки виконання сільськогосподарських робіт*; *відрядження водіям*; *залік*; *залікова відомість*; *свідоцтво/сертифікат про проходження навчального курсу / дисципліни*; *курсова робота* (універ.). Слово *die Fallstudie* можна перекладати як: *кейсова методика*; *вирішення ситуативних завдань* (заг.); *вивчення на конкретному прикладі*; *практичний/навчальний приклад*; *цільове дослідження* (МВФ); *аналіз конкретних прикладів із виробничої практики* (мендж.); *вивчення окремого індивіда чи окремої проблеми протягом довгого періоду часу*; *відображення певної проблематики на прикладі характерного для неї випадку* (псих.). Термін *Abfassung* у різних контекстах перекладаємо як: *складання*, *оформлення*, *формулювання*; *редагування*; *текст*; *редакція*. Іменник *Vorgabe* теж варіюється у значеннях: *визначений для виконання роботи час*; *розпорядження*, *інструкція*; *критерій*; *план*; *завдання*; *преамбула* (договору), *передумова*; *попереднє завдання*; *план продажу*; *норма* (фін.); *призначення* (юр.); *фора*, *гандикап* (спорт); *об'єм породи, яка відбивається/відривається шпуром* (гірн.); *номінальні дані*; *подача*; *зрушення/просування забою за допомогою одного підривання*; *довжина заходки/розпірки*; *товщина стружки*; *лінія найменшого спротиву* (при підривних відбоях) (гірн.); *сигнал датчика* (техн.). Часто вживаний прикметник/прислівник *weitgehend* теж має свої особливості перекладу: *значний*, *широкий* (повноваження); *значною мірою*; *більшою мірою*;

переважно; здебільшого; багато в чому; в широких межах; обширний, різноманітний; тривалий (мед.); перспективний; з призначенням на подолання далеких відстаней (кораблебудування).

Отже, семантичні труднощі перекладу наукових і технічних текстів варто розглядати комплексно. Для здійснення адекватного перекладу автор повинен відтворювати текст оригіналу, а не копіювати його, точно визначаючи при цьому значення проблемних слів, використовуючи контекст, уникаючи вільності, та влучно підбираючи еквівалентні відповідники.

1. Бабченко О. М. Навчання технічного перекладу та реферування у школі. Іноземні мови. 1999. №2. С. 11-13.
2. Федоров А.В. Введение в теорию перевода. М.: Высшая школа, 1970. 334 с.
3. Lerch S. Trend zur Singularisierung. Heute steht das Ich ganz oben. URL: <https://www.srf.ch/kultur/gesellschaft-religion/trend-zur-singularisierung-heute-steht-das-ich-ganz-oben>.
4. Glass Ph. Singularisierung und Identifizierung. URL: <https://www.datalaw.ch/singularisierung-und-identifizierung>.
5. Schmitt, Peter A. Translation und Technik. Stauffenburg Verlag, Tübingen. 1999.

УДК: 802.0:803.0:800.8

Мучка Мирослава Зіновіївна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології та перекладу
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Myroslava Muchka

PhD (in Philology), Associate Professor of the Department of Philology,

Translation and Interpreting

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

miramuchka@gmail.com

**КАЛЬКУВАННЯ ЯК СПОСІБ ЗАСВОЄННЯ
АМЕРИКАНІЗМІВ ТА АНГЛІЦИЗМІВ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ
CALQUING AS A WAY OF MASTERING AMERICANISMS AND
ENGLISHISMS IN GERMAN**

Німецькі лінгвісти визначають сучасну німецьку мову як “Denglisch” («денгліш»), “Engleutsch”, “Germisch”, оскільки насправді це суміш німецької

та англійської мов. З метою вивчення «американізації» німецької мови з 2002 року Німецька Мовна Спілка (Verein Deutsche Sprache e.V.) розпочала підрахунок англо-американізмів. До вересня 2012 р. [1, с. 43] загальна кількість цих запозичень становила 7000 одиниць.

Англо-американізми в німецькій мові є результатом економії, вони є яскравим свідченням нинішньої тенденції замінити багато слів одним.

Калькування/калька в англійському мовознавстві, як *calque* або *loan translation*, в німецькому *Lehnübersetzung* або *Lehnübertragung*, використовують, щоб позначити значення шляхом буквального перекладу іноземної мовної одиниці за допомогою слів та морфем рідної.

Наприклад, слово “середньовіччя” – нім. *Mittelalter*, англ. *The Middle Age* – виникло під впливом латинського терміну *medium aevum* [3].

Кальки розподіляють на три основні групи залежно від того, що запозичують. З однієї мови в іншу можуть переносити морфологічну будову (словотворчі кальки), наприклад: лат. *conscientia* послужило словом-прототипом для утворення нім. *Gewissen*.

Під час семантичного калькування запозичують значення. Так від лат. *praesidens* утворено нім. *Vorsitzender*. Через фразеологічне калькування запозичуються синтаксичні структурні компоненти, наприклад, “Завжди є можливості для вдосконалення” було утворено за участю німецького фразеологічного звороту “*da ist der Hund begraben!*”. Різновидом лексико-словотвірних кальок є напівкальки, в яких частина слова або вислову перекладається, а інша залишається іншомовною. Наприклад:

Reisescheck (англ. *Travellerscheck*) – *check* запозичена частина, *Reise* (подорож) скалькована;

frei Waggon (англ. *free on Waggon*) тощо [3].

Правила калькування (*Verdeutschungen* – “Germanisation”) слів запропонував І. Г. Кампе [5, с. 65] ще у XVIII столітті, і наполягав, що складові частини слова мають бути німецькими, переклад має відповідати структурі німецької мови і що не кожен образ оригіналу повинні переносити в мову запозичення.

Аналіз процесів калькування та лінгвістичних матеріалів свідчить про те, що під час калькування запозичуються два важливі елементи – структура та значення слова. У той же час слова, що походять від елементів мови-запозичника, частіше використовують нові афікси та набувають нових значень, ніж іноземні слова, а значення словотвірної кальки ширше, ніж значення відповідного іноземного слова. Таким чином, калькування є своєрідною проміжною ланкою між запозиченою та корінною лексикою. Для

утворення калькування використовують внутрішні засоби словотворення, що полегшують входження та міграцію понять [2, с. 237].

Варто зазначити, що калькування – це не лише переклад певного значення, а й результат перетину мовних систем, культур та своєрідний інструмент для передавання поняття, що належить іншій культурі, з урахуванням позамовних факторів. Як і всі запозичення, калькування в будь-якій мові є наслідком мовного та культурного впливу.

1. Никитина Е.А. Коллоквиальные наречия-англоамериканизмы в современном немецком языке // Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании 2011. Сборник научных трудов SWorld. – Одесса, 2011. – С. 40-45
2. Кислюк Л. П. Нові англійські запозичення і термінологія / Л. П. Кислюк // Українська термінологія. – Львів, 1992. – С. 236–239.
3. Duden-Deutsches Universalwörterbuch: Verlags des Bibliographischen Instituts GmbH (BI) in Mannheim, 2013. – 1900 S. URL: <https://www.duden.de/Shop/Duden-Deutsches-Universalworterbuch-3>
4. Duden Fremdwörterbuch. Band 2. Bibliographisches Institut Mannheim/Wien/ Zürich. – Dudenverlag, 2009. – 1098 S.
5. Campe J. H. Wörterbuch zur Erklärung und Verdeutschung der unserer Sprache aufgedrungenen fremden Ausdrücke. – В.: Academie-Verlag, 2005. – 1125 S.

УДК 81'25: 112.2'38(043.3)

Павлик Володимир Іванович

Кандидат філологічних наук, доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Pavlyk Volodymyr Ivanovych

Doctor of Philological Sciences (Ph.D), Associate Professor

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

kpavlyk@gmx.de

ПОЛІТИЧНИЙ ФІЛЬМ: СТИЛІСТИКА ТА ПЕРЕКЛАД **POLITICAL FILM: STYLISTICS AND TRANSLATION**

Сучасне суспільство створило багато засобів масової комунікації, які є невід'ємною частиною життя кожної людини. Протягом останніх ста років художні фільми стрімко перетворилися на один із провідних засобів міжкультурного спілкування та творення наративів. Кінематограф став

«масовим мистецтвом», постачальником моделі поведінки для пересічного носія сучасної культури. Мистецтво кіно і телебачення, як його пізніша галузь, є джерелами більшості текстових ремінісценцій (цитат, натяків, згадок), які функціонують у повсякденному спілкуванні [3, с. 8].

Під художнім або ігровим кіно ми розуміємо „твір, що

має в своїй основі сюжет, що втілений в сценарії та інтерпретується режисером, який створюється за допомогою акторської гри, операторського та інших мистецтв” [8, с. 7].

Політика – це невід’ємна частина суспільного життя, можна сказати, що практично будь-який фільм є свого роду політичним документом, в якому фіксується поточна державна і світова політика, домінуючі ідеологічні установки, політичні послання, які хоче донести до глядача автор чи замовник (держава, суспільство, тощо) фільму. Відповідно, сам фільм стає інструментом поширення політичних ідей. Сучасні дослідники кінотексту, як у галузі мистецтвознавства, так і філології відзначають проблему політичної ангажованості кінематографу, а також відзначають брак міждисциплінарного підходу до дослідження проблем кінематографу, як чинника формування політичної свідомості.

Політика в кіно існуватиме до тих пір, допоки кіно, кінофільм існуватиме як медіум. Його завдання – це спостереження та відображення світу разом із висловленням думки та спонуканням до роздумів глядача. Саме ці ознаки вирізняють політичний фільм серед інших.

Звичайно не кожен фільм, як елемент мистецтва, може і хоче бути використаним з політичною метою. Все ж вже через його технічні можливості (наприклад вибір певних кадрів / зображень / образів, або їх випущення) та мотивацію автора, фільм не може не висловлювати ставлення до певного явища. З огляду на цей факт існує багато фільмів, які характеризуються як політичні. Складним тут залишається власне момент збалансованого поєднання змістового компоненту фільму (політичний аспект) та естетичної складової. Такий жанр кіномистецтва як політичний фільм повинен супроводжувати галузь політичної освіти, яка повинна використовувати політичне кіно як доречний та важливий медіум у процесі дослідження різних тем та спонукання дискусії навколо складних питань.

В цьому плані кіно має величезну перевагу: тут немає потреби приховувати емоційну складову впливу. Фільм дає змогу безпосередньо, засобами характерів та подій створювати чисто емоційні картинки: героїв і зрадників, своїх і чужих, добрих і поганих. Так само, в кіно відбувається і маніпуляція культурними переконаннями, стереотипами, поширеними в

масовій свідомості. Емоційна складова виступає активним компонентом пізнавального процесу на будь-якому рівні. Емоції підвищують чуттєвість до специфічних, пов'язаних з ними подразників, і прямо впливає на результат мисленнєвого процесу, так що людина скоріше порушить закони логіки, ніж прийде до висновку, що суперечить її загальним оцінкам і перевагам” [3, с. 163]. З іншого боку чітке визначення та розуміння емоційної складової фільму скеровує дослідників кінотексту та його перекладачів у сферу стилістики тексту.

У зв'язку з появою та розвитком кінематографу та підвищенням його популярності виникла потреба у відтворенні та адаптації іноземною мовою фільмів для глядачів, до складу яких входять представники іншої культури. Проблема перекладу кінотекстів та розвитку художнього кіноперекладу є дуже актуальною в нашій країні.

Можна сміливо сказати, що від його перекладу залежить успіх художнього фільму. Досвід показує, що хороший переклад здатний створити шедевр із «середнього» фільму, або навіть шедевр перетвориться на посередній продукт через неадекватний поганий переклад.

У політичному фільмі зображені певні історичні епохи та особистості минулого або сучасності. Найчастіше предметом такого фільму стають драматичні та доленосні події в житті певних країн і суспільств.

Автор перекладу політичного фільму передусім займається концепцією стилістичного ключа або тональності. М. Брандес встановлює визначення терміна «головний ключ або ключова тональність» і окреслює загальну емоційну атмосферу вираження або «загальну емоційну обстановку та ставлення» [5, с. 211].

На відміну від фонетичної тональності, стилістична тональність втілюється у експресивних засобах кінотексту фільму, які автор використовує у своїй мовній діяльності з метою відображення сутності предмета викладу та особистого ставлення до нього [2, с. 77]. Головною стилістичною тональністю політичного фільму, драматично-епічна стилістична тональність. Складовими драматично-епічної тональності є трагічні та патетичні стилістичні тональності.

Одним із найважливіших завдань перекладача політичного фільму є виявлення виразних стилістичних засобів драматично-епічної тональності та їх відповідний переклад [2 с. 243-244]. При перекладі політичного фільму пріоритетним є прагматичний намір авторів політичного фільму, тобто чітке визначення перекладачем його екстралінгвальної складової. Створення еквівалентного, а головне адекватного тексту перекладу кінотексту політичного фільму не завжди можливе після адаптації оригінального тексту.

Незважаючи на всі труднощі, що виникають при передачі засобів драматично-епічної стилістичної тональності кінотексту політичного фільму, екстралінгвальні та лінгвістичні компоненти оригінального кінотексту повинні бути максимально збережені перекладачем.

1. Брандес М.П. Стилистика немецкого языка. – М.: Высш. школа, 1990, 320 с.
2. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования : научное издание / Илья Романович Гальперин. – Изд. 4-е, стереотип. – М. : КомКнига, 2006. – (Лингвистическое Наследие XX века). – 138 с.
3. Гнезділова Я.В. Емоційність та емотивність сучасного англomовного дискурсу: структурний, семантичний і прагматичний аспекти: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Гнезділова Ярослава Володимирівна. – К., 2007. – 291 с.
4. Иванова Е.Б. К вопросу о языке кино // Языковая личность: проблемы коммуникативной деятельности: Сб. 126 науч. тр. / ВГПУ – Волгоград: Перемена, 2001. С. 151 – 161.
5. Іваненко С. М. Поліфонія тексту: монографія / С.М. Іваненко. – К.: Видавничий центр КДЛУ, 1999. – 318 с.
6. Кінофільм – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Кінофільм>
7. Мельник М.Є. Кінотекст як особливий вид дискурсу / М. Є. Мельник // [Сучасні дослідження з іноземної філології](#). – 2014. – Вип. 12. – С. 123-127. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sdzif_2014_12_22
8. Слышкин Г. Г. Кинотекст (опыт лингвокультурологического анализа) / Слышкин Г. Г., Ефремова М.А. – М. : Водолей Publishers, 2004. – 153 с.

УДК 82-1:81'25'373.613

Савчак Ірина Василівна

кандидат педагогічних наук, доцент

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Iryna Savchak

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

iryna.savchak@pnu.edu.ua

МИСТЕЦТВО ПОЕТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Поетична форма відображення дійсності є особливою формою сприйняття світу. Віршована форма організації поезії, її ліричність та

інтимність проявляються у її мовній будові, що відрізняються ритмом і римою. А тому для неї характерне використання різноманітних мовних засобів, створення неповторних символів та образів, тобто нових асоціативних і семантичних зв'язків між мовними одиницями. У кожного народу вони свої. Завдання перекладача створити новий поетичний текст, еквівалентний оригіналу з його концептуальною та естетичною інформацією, але використовуючи в разі потреби зовсім інші мовні, а часом і віршовані форми [2].

Переклад поезії є одним із найскладніших видів перекладацької діяльності, основним завданням якого є відображення думок і почуттів автора поетичного першотвору за допомогою іншої мови, що породжує певні труднощі, які постають перед перекладачем.

Мистецтво поетичного перекладу стало об'єктом широкого наукового зацікавлення в другій половині 20 століття. Проблемою перекладу поетичних текстів займалися такі відомі вчені як В. М. Жирмунський, Л. С. Бархударов, В. Комісаров, І. Корунець, А. Потебня, М. Перцов, Ю. Лотман, Я. Рецкер.

Мінімальною одиницею поетичного перекладу є слово. Але сам процес перекладу не здійснюється послівно, тому перекладачеві необхідно знати особливості будови максимальної одиниці поетичного перекладу, тобто вірша. Структура вірша постає як ланцюжок слів, лінійний зв'язок, який поєднує в одному слові ознаки різних планів: 1) образного; 2) логічного; 3) оцінного; 4) емоційного; 5) функціонально-стилістичного; 6) ритмічного (у звучанні і значеннях); 7) музичного [1, 389]. Слово, що не відірване від інших слів, не словникове, а зв'язане з іншими словами ідеєю, живе складним внутрішнім життям, взаємодією елементів. Оскільки структура кожної поезії міцно прив'язана до своєї мови, зміна мови тягне за собою асоціативні зрушення і внутрішній перерозподіл художніх цінностей. Переклад розриває певні зв'язки між елементами і утворює нові, підсилює й увиразнює одні елементи за рахунок послаблення і приглушення інших [5]

Перекладачі (В. Брюсов, Ю. Савченко, М. Зеров) наголошують, що зовнішність ліричного вірша, його форма утворюється із цілої низки складових елементів, поєднання яких і втілює більш або менш повно почуття й поетичну ідею художника. Але відтворити при перекладі вірша всі ці елементи повно й точно – неможливо. Перекладач зазвичай намагається передати лише один чи у кращому разі два елементи (здебільшого образи й розмір), змінюючи інші (стиль, плин вірша, римування, звуки слів) [5].

М. Рильський дотримувався такої ж думки, що «неможливо повно відтворити все сказане в оригіналі з його короткими, часто-густо односкладовими словами... Доводиться жертвувати дечим другорядним в

ім'я головного. ...Перекладів без жертв не буває. Але в той самий час М. Рильський вбачав небезпеку у буквальності чи буквалізмі, і наголошував на вірності духові оригіналу, нагадуючи думку М. Гоголя про те, що іноді треба умисно відходити від оригіналу для того, щоб до нього наблизитися [6, 67].

Аналогічно мислив і М. Лозинський, який підкреслював, що неминуче у віршованому перекладі частина матеріалу не відтворюється зовсім, відкидається, приноситься в жертву; частина матеріалу дається не у властивому вигляді, а у вигляді різного роду замін та еквівалентів; а також додається такий матеріал, якого немає в оригіналі. Всіх елементів форми і змісту відтворити неможливо. Тому пост-перекладач повинен заздалегідь визначити, які з цих елементів найбільш істотні у тім творі, який він перекладає, і через те повинні бути передані за будь яку ціну [4, 165]

Отже, поезія має чітку структуру, всі її елементи взаємопов'язані і формують композиційну основу вірша. При перекладі в кожному конкретному випадку перекладачу потрібно навчитися диференціювати елементи твору: тобто визначати, що є найважливішим, і що можна опустити. Але в будь-якому випадку переклад повинен сприйматися носієм мови перекладу так само, як оригінал - носієм мови оригіналу, тобто бути адекватним.

Адекватність є першорядною вимогою до перекладу. Метою адекватного перекладу є точна передача змісту й форми оригіналу при відтворенні особливостей останньої, якщо це дозволяють мовні засоби, або створення їх адекватних відповідностей на матеріалі іншої мови [3]. До основних вимог, які повинні задовольняти адекватний переклад поетичного тексту, належать:

1. **Точність.** Перекладач зобов'язаний донести до читача повністю всі думки, висловлені автором. При цьому повинні бути збережені не тільки основні положення, а також нюанси й відтінки висловлювання;
2. **Стислість.** Перекладач не повинен бути багатослівним, думки мають бути одягнені в максимально стисло й лаконічну форму;
3. **Ясність.** Лаконічність і стислість мови перекладу, однак, не повинні зашкоджувати ясності викладу думки, легкості її розуміння. Слід уникати складних і двозначних оборотів, що ускладнюють сприйняття. Думка повинна бути викладена простою і зрозумілою мовою;
4. **Літературність.** Переклад повинен повністю відповідати загальноприйнятим нормам української літературної мови. Кожна фраза повинна звучати жваво й природно, не зберігаючи жодних натяків на чужі синтаксичні конструкції оригіналу.

Неточності або помилки в перекладах можна поділити на семантичні, лексичні, граматичні та стилістичні. До семантичних вад належать слова, в яких відбито не той відтінок значення, що потрібний у даному контексті або вимагається відповідним словом оригіналу. До лексичних вад можуть належати русизми та кальки, які іноді настільки асимільовані, що сприймаються читачем як синонімічні варіанти. До граматичних хиб належать слова та фрази, які не відповідають граматичним правилам української мови. До стилістичних вад належать невдалі вислови, синоніми.

Поезії характеризуються широким використанням стилістичних засобів – метафор, епітетів, архаїзмів, синтаксичних та звукових повторів, які додають особливої образності та емоційності поезії. Завдання перекладача – відтворити усю повноту форми та змісту поезій, правильно інтерпретувати міжкультурні розбіжності, які будуть перешкоджати його розумінню. Перенесення поезій з одного культурного середовища в інше може відбуватись за такою схемою: екзотизм - калька - культурне запозичення - комунікативний переклад - культурне заміщення [7]. Ця схема не тільки демонструє способи перекладу, але й показує на стільки змінюється зміст твору в залежності від використаної техніки. Тому перед перекладачем постає питання – показати специфіку й екзотику вихідної культури чи зберегти звичність і втратити колорит.

Екзотизми – слова і вислови, які відображають поняття «чужої етнокультури» й не мають точних відповідників у мові, до якої вони потрапляють. Екзотизми вживаються для надання мові особливого колориту. З утратою етнічної ізольованості екзотизм стає іншомовним запозиченням. Рівень адаптації екзотизмів у цільовій мові дуже низький. Вони транскодуються перекладачем, наприклад *lord* – лорд, *Wall Street* - Волл Стріт, *the tamarind tree* (індійський фінік) – тамариндовий гай, *ale* – ель (густе, міцне, світле англійське пиво, що виготовляється з ячменю).

Кальки – слова та словосполучення, їх окремі значення, звороти, запозичені з інших мов шляхом буквального перекладу - *lion ambition* – левина мрія, *unthought-like thoughts* – нездумний, *grand jury* – велике журі.

Культурні запозичення – іншомовні слова, цілком засвоєні мовою, що їх запозичила. Вони не сприймаються як чужорідний елемент і не потребують пояснень щодо форми й значення: *a bank note* - банкнот, *serenade* - серенада, *pilgrim* - пілігрим.

Комунікативний переклад відбувається тоді, коли перекладач знаходить відповідники в цільовій мові. Ця заміна не дослівна, але має такий же вплив на читача цільового тексту як і на читача оригіналу. Так перекладаються ідіоми, прислів'я, сталі вирази: *Titan woods* – велет-ліс, *Soft*

may the worms about her creep! – Хай пухом їй земля лежить!, childhood's hour – дитячі літа, do not strive to rob my heart - не відбирай надій, ill angels – демон, as plain as the light of the day – хіба не ясно?, beyond the utterance of the human tongue – людському слову невіддільна, deep-buried faith - загублена віра, with the snows of the lolling lily –сніжно-білі лики лілій.

Культурне заміщення відбувається тоді, коли перекладач заміщає слово вихідної культури словом цільової. Таке слово не є дослівним еквівалентом, але має схожі культурні конотації. Наприклад: *diadem* – вінець, *cottager* – пастух, *chamber* – хороми, *miss* – панна.

Варто пам'ятати, що перекладач це тільки посередник між автором і читачем твору, тому він повинен підібрати адекватні засоби для передачі змісту твору, не загубивши його колорит і самобутність.

Отже, поетичний переклад – це один з найскладніших видів перекладацької діяльності, адже перекладачу потрібно не просто інтерпретувати зміст твору, але й передати емоції, почуття автора, його внутрішній світ і навколишнє середовище. Але з іншої сторони – це захоплююча подорож екзотичними місцями, а перекладач є тим медіатором, який допомагає іншим пізнати нові відчуття.

1. Арутюнова И. Д. Прагматика // Лингвистический энциклопедический словарь [Глав. ред. В. Н. Ярцева] / И. Д. Арутюнова. – Москва, 1990.
2. Брандес М. П. Предпереводческий анализ текста / М. П. Брандес, В. И. Провоторов. – М.: НВИ-ТЕЗАУРУС, 2003. – 224 с.
3. Виноградов В. С. Введение в переводоведение / В. С. Виноградов. - М. : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. - 224 с.
4. Лозинский М. Искусство стихотворного перевода / Михаил Лозинский // Дружба народов. – 1955. – № 7.
5. Радчук О. Структурна концепція віршованого перекладу / О. Радчук // Мовні і концептуальні картини світу. – 2013. – Вип. 2. – С. 276-284. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2013_2_33.
6. Рильський М. Мистецтво перекладу : Статті, виступи, нотатки. / Максим Рильський. – Київ, 1975
7. Bassnett S. Translation Studies / S. Bassnett. - London : Routledge, 1991. - 168

УДК 81`25

Солюк Мар'яна Миколаївна

асистент кафедри іноземних мов і перекладу, аспірант
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ВИКОРИСТАННЯ АРТИКЛІВ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ВКАЗІВНИХ ЗАЙМЕННИКІВ / ПЕРЕКЛАД ВКАЗІВНИХ ЗАЙМЕННИКІВ ЗА ДОПОМОГОЮ АРТИКЛІВ

Класик українського перекладознавства В. Коптілов розглядає переклад як «міжмовну комунікацію, а сам процес перекладу як такий, що складається з двох основних етапів – аналізу (розуміння повідомлення) і синтезу (творення повідомлення)» (Коптілов, 2003: 7). Особливо непростим такий процес творення стає, якщо засоби вираження певних категорій у мові-оригіналі й мові-реципієнті не є ідентичними. При цьому перекладач має докласти всіх зусиль, щоб відбувся «своєрідний діалог двох культур» (Кияк, 2006: 22), саме так характеризують переклад інші відомі науковці Т. Кияк, О. Огуй і А. Науменко.

Метою нашого дослідження є аналіз відтворення категорії означеності / неозначеності (її ще називають категорією детермінації) при українсько-німецькому перекладі. Вищезгадана категорія характерна для германських мов, в яких вона виражається за допомогою артиклів. Артикль, за Д. Штелінгом, (від лат. *articulus* – «елемент з'єднання») – умовна назва показника детермінації, одна із найбільш складних і своєрідних граматичних категорій іменника (Штелінг, 1978: 26).

Отже, у німецькій мові категорія означеності / неозначеності є граматичною категорією, категорією відкритою і ми можемо регулярно виражати її за допомогою вибору означеного або неозначеного артикля. Наявність артикля можна вважати як свідчення того, що уявлення про означеність є важливим елементом для носіїв даної мови (Служинська, 2014: 443, 444).

Проблема артикля як засобу вираження категорії означеності / неозначеності в німецькій / англійській мові досліджувалась рядом науковців: Б. В. Кашкін, Д. А. Штелінг, С. Г. Ахметова, Л. І. Гуренко, І. К. Крамський, Л. Б. Служинська, І. М. Гумовська та ін.

Оскільки категорія детермінації в українській мові не є граматичною, на відміну від німецької мови, то ключовим її ідентифікатором є контекст. Саме контекст допомагає нам визначити, чи предмет описаний автором належить до певного класу однорідних йому предметів чи навпаки автор виділяє його.

Одним зі способів вираження категорія означеності / неозначеності в українській мові можуть виступати займенники. Вказівні займенники *той*,

цей, такий тощо виділяють предмет, особу явище з-поміж інших споріднених (Гуренко, 1978: 203).

При аналізі зафіксованих прикладів у німецькомовних перекладах опрацьованих нами текстів було прослідковано велику частотність вживання означеного артикля при відтворенні вказівних займенників. Вказівні займенники *цей, той* перекладачі відтворюють за допомогою означеного артикля. Наведемо приклади: ці стіни (Андрухович, 2009: 190) – die Wände (Andruchowytsch, 2003: 45), той солдат (Андрухович, 2007: 235) – der Soldat (Andruchowytsch, 2007: 17). Таке відтворення має право вважатися правильним, адже, означений артикль в німецькій мові, використовуємо, коли говоримо про відомий із контексту, єдиний у своєму роді предмет або явище, або ж предмет, який раніше вже згадувався.

В наступному прикладі простежуємо відтворення займенника *ця* означеним артиклем *die*: ця велика українська родина (Андрухович, 2007: 251) – die große ukrainische Familie (Andruchowytsch, 2003: 150) При такому відтворенні означеність зберігається й німецькомовний реципієнт без сумніву зрозуміє, яку саме родину автор описує у своєму художньому творі. Оскільки за правилами німецької граматики артикль може бути замінений займенником *der, die, das – dieser, diese, dieses*, що є еквівалентним за значенням, порівняймо: *die große ukrainische Familie = diese große ukrainische Familie*. Таке відтворення не порушує семантичної адекватності перекладу.

Фіксуємо передачу вказівного займенника *цей* за допомогою неозначеного артикля *ein*: ...вони могли б стати цим благословенням... (Андрухович, 2007: 200) – Sie könnten ein Segen werden... (Andruchowytsch, 2007: 55) В даному випадку означеність не відтворено.

У ході нашого дослідження натрапляємо на випадки, коли при перекладі на німецьку вказівний займенник взагалі упущено: ці сенсаційні вілли (Андрухович, 2007: 190) – in Jugendstilvinnen (Andruchowytsch, 2003: 45) Тут можемо говорити про вживання так званого нульового артикля. Означеність в таких випадках відтворено, якщо предмет, що описується в тексті, згадувався раніше і з контексту читачеві зрозуміло, про який конкретно предмет йде мова.

Після здійсненого аналізу опрацьованих німецькомовних перекладів текстів сучасної української художньої літератури нами були виявлені наступні способи відтворення вказівних займенників німецькою мовою: за допомогою означеного, неозначеного або нульового артиклів. Оскільки вказівні займенники є одним з видів вираження категорії означеності / неозначеності в українській мові, то на нашу думку, кожен зі способів відтворення можна вважати доцільним лише в тому випадку, якщо всі

граматичні, лексичні, синтаксичні нюанси мови тексту-оригіналу, а також контекст були враховані перекладачем.

1. Андрухович Ю. Диявол ховається сирі. Вибрані спроби 1999-2005 років. Видання друге, виправлене. Київ: Видавництво «Часопис «Критика»», 2007. 320 с.
2. Андрухович Ю. Моя остання територія. Вибрані твори: Проза, поезія, есеїстика. Львів: ЛА «Піраміда», 2009. 308 с.
3. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (Общие и лексические вопросы). М.: ИОСО РАО, 2001. 224 с.
4. Гуренко Л. И. Неопределенный артикль – маркер единичной расчлененности значения существительного под влиянием контекста. АКД. Одесса, 1978. 203 с.
5. Кияк Т. Р., Огуй О. Д., Науменко А. М. Теорія та практика перекладу (німецька мова). Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця: Нова книга, 2006. 592 с.
6. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу: Навчальний посібник. Київ: Юніверс, 2003. 280 с.
7. Служинська Л. Б. Засоби вираження категорії означеності / неозначеності в німецькій мові за допомогою артикля. *Studia linguistica: збірник наукових праць / Київський національний університет ім. Т. Шевченка; відп. ред. О.І. Голубовська*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго. 2014. Вип. 8. С. 443 – 446.
8. Штелинг, Д. А. Английский артикль и его роль в грамматике текста. *Вопросы языкознания*. 1978. № 6. С. 26 – 50.
9. Andruchowysch Juri. *Das letzte Territorium*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 2003. 192 s.
10. Andruchowysch Juri. *Engel und Dämonen der Peripherie*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 2007. 224 s.

УДК 811.161.2: 811.112.2

Ткачівська Марія Романівна

Кандидат філологічних наук, доцент

Прикарпатський національний університет ім. Василя
Стефаника

Mariya Tkachivska

Candidate of Philology Sciences, Associate Professor

Precarpathian Vasyl Stefanyk National University

ПЕРЕКЛАД ДІАЛЕКТИЗМІВ У НОВЕЛАХ В. СТЕФАНІКА

Творчість Василя Стефаника – непересічне явище в історії української літератури. Письменник є великим майстром короткої соціально-психологічної прози, яка в кінці ХІХ ст. посіла важливе місце в літературі.

Використання автором покутського говору увиразнює мовлення героїв, моделюючи їхні образи, побут, реальні картини життя у тодішньому селі. Збереження фонетичної канви діалекту додає творам емоційного забарвлення та національного колориту, але утруднює розуміння тексту. Особливі труднощі виникають при перекладі таких творів іноземними мовами. Незважаючи на насичення текстів діалектизмами, твори Василя Стефаника перекладені багатьма мовами: польською, німецькою, англійською, іспанською, російською, китайською та іншими.

Діалектизми як особливий пласт лексики мають обмежені трансляторні можливості. Так, для їхнього відтворення перекладачі вдаються до стилістичних текстових маркерів, які акцентують увагу на існуванні певних відхилень від літературної мови тексту оригіналу. Дослідники виокремлюють такі основні способи перекладу діалектизмів: діалектизм → розмовна мова, діалектизм → літературна мова, діалектизм → діалектизм, діалектизм → компіляція. Проте, дослідження демонструють, що перекладачі здебільшого надають перевагу значеннєвій відповідності лексичних одиниць і менше стилістичним маркерам.

Таким чином, до потенційних можливостей відтворення діалектизмів іноземною мовою відносимо: використання літературної та розмовної мови, просторіччя, лексичної та фонетичної стилізації. Відтворення діалектизму за допомогою діалектної одиниці іншої мови вважаємо найменш вдалим: це сприяє підміні діалектів і може заплутати читача. Позаяк не кожен автор вдається до стилізації, а, передусім, плекає використання рівноцінної заміни на значеннєвому рівні, це означає, що відбувається втрата національного колориту у перекладному тексті.

Ще на початку минулого століття перекладами Стефаникових творів німецькою мовою займалися В. Горошовський, О. Роздольський, І. Попович, О. Кобилянська. Цікавим, на нашу думку, є дослідження перекладів творів В. Стефаника німецькою мовою Е. Залевські, здійсненого через використання проміжного російського перекладу, авторство якого належить А. Деєву, Г. Шипову і Н. Ляшку: українська мова → російська мова → німецька мова.

Це означає, що при такому відтворенні текстів можливі більші втрати, ніж при прямому перекладі, і в такому випадку важко говорити про вірність перекладу [5, 55].

Коли йдеться про фонетичну канву мовлення героїв новел, важливо зауважити, що до відомих фонетичних особливостей покутського говору належить перехід після м'яких приголосних і шиплячих [a] в голосні переднього ряду [e], [и], [i] – у ненаголошеній і наголошеній позиціях. Розглядаючи переклади, бачимо, що у німецьких перекладах не збереглися натяки на ці особливості. Наприклад: «*Ой дитинко, ми тобі з мамов весіле лагодили та музики наймали, а ти собі геть від нас пішов...*» [1, 33] -- «*Ой, дитятко, мы с мамой свадьбу тебе готовили, музыкантов нанимали, а ты ушел от нас навсегда*» [2, 31] – «*Ach, Kindchen, Mutter und ich haben dir die Hochzeit gerüstet und die Musikanten bestellt, und du bist von uns gegangen auf immer...*» [4, 28]. «*Аді, є хліб, та й начинєйтесу!*» [1, 67] -- «*Есть вот хлеб, ну и наедайтесь*» [2, 70] - «*Hier habt ihr Brot, schlagt euch den Bauch voll!* [4, 89]. Переклад засвідчує, що як у російській, так і в німецькій мові відсутні маркери про наявність діалектизмів у тексті оригіналу. В останньому прикладі використання розмовної фразеологічної одиниці «*sich den Bauch vollschlagen*», певною мірою зберігає стилістичну тональність тексту.

Подібну ситуацію спостерігаємо і на лексичному рівні. Наприклад, діалектизми відтворюються нейтральними відповідниками без натяку на діалектизм у мові-оригіналі: «*...та й коло стола мені їда не йде до трунка*» [1, 74] -- «*...за столом мне и еда не по нутру*» [2, 79] – «*Am Tisch schmeckt mir das Essen nicht*» [4, 104]. Такий переклад відтворює висловлювання на конотативному рівні, однак не передає стилістичну функцію.

При перекладі спостерігаються втрати і при відтворенні морфологічних особливостей діалекту: «*Я на нім вік свій спендив і окалічів-єм*» [1, 77] – «*Я на нем жизнь свою положил, на нем и покалечился* 20, 83] – «*Mein ganzes Leben steckt darin, auf ihm bin ich auch zum Krümpel geworden*» [4, 83]. Таке відтворення діалектизмів за допомогою нейтральної лексики уможливило розуміння тексту, але нейтралізує його стилістичне забарвлення.

Отже, дослідження засвідчує, що у більшості випадків при відтворенні діалектизмів у новелах Василя Стефаника перевага надається значеннєвим еквівалентам без збереження стилістичного забарвлення, що результує втрату національного колориту. Такий спосіб перекладу діалектизмів є найбільш уживаним. Відмова від трансляторної техніки «діалектизм мови оригіналу → діалектизм мови перекладу», що запобігає підміні діалектів та культурної специфіки української лінгвокультури німецькою. Насамкінець, варто зауважити, що незважаючи на трансляторні труднощі, донесення до

німецькомовного читача творів геніального письменника-новеліста є важливим явищем, що заслуговує на вдячність перекладачам.

1. Стефаник В. Моє слово. Новели, оповідання, автобіографічні та критичні матеріали, витяги з листів / В. Стефаник. – К.: Веселка, 2000. – 2-ге вид., доп. – 319 с.
2. Стефаник В. Избранные произведения / В. Стефаник; [пер.: Н. Ляшко, Г. Шипов, А. Деев; предисл. С. Крижановского]. – К.: Гослитиздат УССР, 1951. – 208 с.
3. Ткачівська М. Трансляторна еквівалентність фразеологізмів (на матеріалі перекладів Ю. Прохаська). Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство. – Луцьк, 2013. – № 17. – С. 153-157.
4. Stefanik W. Ahornblätter. Novellen / W. Stefanik; [aus dem Ruischen übersetzt von Erich Salewski]. – Berlin: Aufbau-Verlag, 1952 – 257 S.
5. Tkachivska M. Zehn Gebote für Übersetzer (Zu gutem Zwecke liebevoll nach dem Dekalog geschrieben) // DaFiU. Zeitschrift des UDG. – Heft 26, 2013. – С. 55.

УДК 821.161.2'282=161.1

Ткачівський Василь Васильович

Кандидат філологічних наук, доцент

Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника

Vasyl Tkachivskiy

Candidate of Philology Sciences, Associate Professor

Precarpathian Vasyl Stefanyk National University

vasyl.tkachivskiy@pnu.edu.ua

**З ІСТОРІЇ ПЕРЕКЛАДУ НОВЕЛ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА
НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ
FROM THE HISTORY OF TRANSLATION OF VASYL STEFANYK'S
NOVELS INTO GERMAN**

Творча спадщина Василя Стефаника, 150-річчя від дня народження якого відзначаємо в цьому році, є в центрі уваги вітчизняних мовознавців та літературознавців. Наприкінці минулого року у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника вийшло в світ «Зібрання творів Василя Стефаника» у трьох томах (чотирьох книгах), до якого ввійшли твори письменника, його листи та виступи, переклади текстів

багатьма іноземними мовами (редактор С. Хороб). У другому томі видання опубліковано новели в перекладі багатьма слов'янськими, романогерманськими та китайською мовами. Тут зібрано найбільше перекладів, які колись видавалися.

Переклад творів Василя Стефаника, наповнених діалектизмами, – непроста справа. Коли вперше вийшли друком переклади В. Стефаника польською мовою, автор висловив думку, що їх, очевидно, нікому не вдасться добре перекласти. Він зазначає, що «Жице» помістило польські переклади новел «Катрусі» і «Новини». «На перекладах у «Жицю» переконався, що моїх новел, відай, не можна перекладати на жодну мову. Виходить зле» [цит. за: 5, с. 356]. Знавець польської мови дуже добре розумів, що відтворити його ідіостиль надзвичайно важко.

Проблемами відтворення словесних образів займалися відомі теоретики та практики перекладу П. Куліш, М. Зеров, І. Франко, М. Рильський, О. Фінкель, А. Федоров, С. Ковганюк, В. Коптілов, М. Лукаш, О. Кундзіч, Д. Швейцер, О. Чередниченко, Т. Кияк, Р. Зорівчак, О. Огуй. Окремі конструкції в перекладознавчому аспекті досліджували Я. Баран, Я. Погребенник, О. Грабовецька, М. Ткачівська, М. Стецик, О. Білоус та багато інших.

Однією з перших популяризаторок творів В. Стефаника була О. Кобилянська. Вона переклала новелу «Лист» і опублікувала її 1898 р. у празькій щоденній газеті “Die Politik” (1900, № 46) [2, с.226]. В 1903-1904 рр. на сторінках часопису Ruthenische Revue були опубліковані німецькомовні переклади новел «Лист» („Ein Brief“), «Сама-саміська», („Ganz allein“), «Катруся» („Katrussja“) О. Кобилянської, а „Ukrainische Rundschau“ опублікувало переклади О. Роздольського «Голуба книжечка» („Das blaue Büchlein“) та «Камінний хрест» („Das steinerne Kreuz“) та В. Горошовського «Мамин синок» („Muttersöhnchen“).

Найповніше видання німецькомовних перекладів В. Стефаника побачило світ 1952 р. у берлінському видавництві Aufbau-Verlag (засноване 1945 р.). Це видавництво спочатку спеціалізувалося на виданні творів письменників в екзилі та антифашистської літератури. У наступні десятиліття програма розширилась перекладами латиноамериканських та східноєвропейських письменників. Переклад новел В. Стефаника німецькою мовою здійснив працівник цього видавництва Еріх Залевський. До цього він переклав твори російських письменників, промови Моріса Тореза, твори Маркса. У 1953 р. він переклав новелу С. Макаренка «Прапори на баштах». Української мови він не знав, тому здійснював непрямий переклад з російської мови на основі «Избранных произведений» 1951 р. Відповідно,

переклад на російську мову здійснили Г. Шипов, А. Дєєв та Н. Ляшко. На жаль, не обійшлося без недоглядів. Уже на перших сторінках неправильно передано прізвища перекладачів „Aus dem Ukrainischen ins Russische übersetzt von Georgija Schipowa und Arkadija Dejew“. Власні назви було транслітеровано німецькою мовою в родовому відмінку. А про Н. Ляшка, автора перекладу новели «Синя книжечка» взагалі забули.

Слід зауважити, що перекладену Е. Залевським новелу «Камінний хрест» з дозволу видавництва Aufbau-Verlag німецькою мовою було видано в 1980 році. Тоді у видавництві Volk und Welt з'явилася збірка перекладів 30 оповідань 30 українських письменників «Eine beispiellose Hochzeit. Ukrainische Erzählungen aus neun Jahrzehnten».

Поява німецькомовних перекладів новел В. Стефаника у виконанні Еріха Залевського була особливою подією для пропаганди творчості великого майстра новелістики. Незважаючи на втрати, яких важко уникнути в непрямому перекладі, творчість В. Стефаника стала доступною для багатьох німецькомовних читачів. Тому поява щойно виданого тому перекладів його новел різними мовами сприятиме подальшому розвитку вітчизняних перекладознавчих порівняльних досліджень.

1. Баран Я. Відтворення прагматичної функції фразеологізмів у німецькому перекладі новели В. Стефаника „Палій“ / Я. А. Баран // Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. Т. ІХ. – М., 2004. – С. 159-161.

2. Білоус О. Творчість Василя Стефаника – як ланка причинного зв'язку між рецепцією та перекладом /Ольга Білоус // Наукові записки. – Випуск 104 (1). – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 2 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. – 482 с. – С.224-228.

3. Погребенник Я. Творчість Василя Стефаника в контексті українсько-німецьких літературних зв'язків /Я. Погребенник //Сівач духовності: зб. спогадів, ст. і матеріалів, присвяч. проф. В. Полеку. – Івано-Франківськ, 2003. – С. 237-265.

4. Стефаник Василь. Избранные произведения /Василь Стефаник // Перевод с украинского. Государственное издательство художественной литературы УССР: Киев, 1951. – 208 с.

5. Стецик М. С. «Прикрі несподіванки» мовної спорідненості і художній переклад /М. С. Стецик // Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького національного університету : зб. наук. праць. – Вип. 13. / [редкол.: Ж. В. Колоїз (відп. ред.), П. І. Білоусенко, А. З. Брацкі та ін.]. – Кривий Ріг: НПП Астерікс, 2015. – 470 с. – С.355-364.

6. Eine beispiellose Hochzeit. Ukrainische Erzählungen aus neun Jahrzehnten». –Verlag Volk und Welt, Berlin 1980. – 416 S.
7. Stefanyk W. Das blaue Büchlein / W. Stefanyk [aus dem Ukrainischen übersetzt von Ossyp Rosdolskyj] // Ukrainische Rundschau. – 1908. – Jg. 6. – № 1. – S. 19-21.
8. Stefanyk W. Das steinerne Kreuz / W. Stefanyk [aus dem Ukrainischen übersetzt von Ossyp Rosdolskyj] // Ukrainische Rundschau. – 1908. – Jg. 6. – № 2. – S. 21-33.
9. Stefanyk W. Ein Brief / [aus dem Ukrainischen übersetzt von O. Kobylanska]// Ruthenische Revue. – 1903. – Jg. 1. – № 5. – S. 123-125.
10. Stefanyk W. Ganz allein / [aus dem Ukrainischen übersetzt von O. Kobylanska] // Ruthenische Revue. – 1903. – Jg. 1. – № 2. – S. 55-56.
11. Stefanyk W. Katrussja / [aus dem Ukrainischen übersetzt von O. Kobylanska] // Ruthenische Revue. – 1904. – Jg. 2. – № 18. – S. 529-532.
12. Stefanyk W. Muttersöhnchen / W. Stefanyk [aus dem Ukrainischen übersetzt von Wilhelm Horoschowski] // Ukrainische Rundschau. – 1906. – Jg. 4. – № 6. – S. 227-230.
13. Tkachivska M. Zehn Gebote für Übersetzer (Zu gutem Zwecke liebevoll nach dem Dekalog geschrieben) // DaFiU. Zeitschrift des UGDV.– Heft 26, 2013. – C. 55.
14. Wassil Stefanik. Ahornblätter. Novellen. Aufbau-Verlag Berlin, 1952. – 260 S.

СЕКЦІЯ 4

Особливості педагогіки вищої школи і методики викладання: сучасні виклики та інтерпретації

Богачевська Лілія Орестівна

кандидат філологічних наук, доцент

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Liliya Bogachevska

Ph.D., Associate Professor

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

ORIENTATION IN DIVERSITY OF INTERNATIONAL LANGUAGE EXAMS FOR YOUNG PEOPLE SEEKING TO STUDY ABROAD

Employability has become a primary educational aim and the value of higher learning is an important goal in itself. Studying abroad gives a wonderful chance for a great career prospective at home country as employers will prefer an employee with language skills, cultural awareness, and new vision of life acquired by a young personality in a new environment. "Economic shifts, labor market changes, changes in the ways people choose to learn, and a rise in non-traditional students are just some of the market trends influencing the future of higher education" [3]. So, a foreign student immerses oneself to a new educational system of a host country with its rules and traditions and acquires a great professional and personal experience.

To reach their goal young people need not only present their specialized knowledge of a certain subject but also to pass English Language Exam. Such a demand of a specialist in a certain sphere with the knowledge of foreign language is dictated by the economic and social necessities. "There is a need to search such universal technique of the foreign language education, which will fit Bologna context greatly and guarantee language and universal professional education integration, encouragement of student's activities on this basis, and the development of their professional-languages and personal-professional competencies" [3, p.326]. So, university education tries hard to develop foreign language proficiency for its students and in order not to get lost in a complex system of diverse tests a student needs to be aware of their variety and to choose what is most suitable for them.

For studying abroad young people need to take some international exams such as TOEFL (Test of English as a Foreign Language); IELTS (International English Language Testing System) which evaluate English language proficiency and the ability of non-native speakers of English to use the language and are the requirement for admission into colleges and universities where instruction is in English.

TOEFL represents the English knowledge of an exam holder in complex: in reading, listening, speaking and writing. American and Canadian colleges and Universities will ask a foreign student to present TOEFL scores.

IELTS is aimed at those seeking to study or work mostly in Australia and Great Britain. This exam is also composed of similar four parts as TOEFL but speaking (it will be in person only) can be taken before or after the main section consisting of three reading, listening and writing.

The Cambridge English exams are very popular for those seeking to show the qualification in linguistic proficiency. They have a good reputation and are suitable for admission to many Higher Educational establishments.

"B2 First Certificate" is one of the best acknowledged in many countries and can be applied for both academic and professional sphere. The next step in English language skills proficiency is "C1 Advanced Certificate". So, it is recognized for University study in UK and shows a profound knowledge of the subject. "C2 Proficiency Certificate"

presents not only language skills but also cultural awareness. It is recognized not only by Universities but also by businesses and official establishments.

"BEC (Business English Certificate)" is the exam which should be taken for those who want to get a good position in business sector (it has three levels: preliminary, vantage, higher). "Linguaskill" is online assessment by artificial intelligence and opens the door for some organizations and companies. "ICFE (Cambridge International Certificate in Financial English)" test is created for financial and accounting industries. It is performed to prove B2 level and A1 level for those seeking positions in this domain.

Other tests are designed for some special purposes, for example, "GRE (the Graduate Record Examination)" is mostly specialized in Psychology; "GMAT (Graduate Management Admission Test)" is created for management; "TOEIC (Test of English for International Communication)" is to measure the everyday English skills of people working in an international environment; "APIEL (Advanced Placement International English Language Test)" is developed by the College Entrance Examination Board in New York; "CPE (Certificate of Proficiency in English)" and "CAE (Certificate in Advanced English)" award certificates of University of Cambridge ESOL Examinations.

The time spent overseas gaining knowledge is attractive for a young personality in different ways. Exploring a new culture, visiting historical places of interest, museums and art galleries gives a lot for the development of a personality. During such a stay people got acquainted with longtime friends, business partners and what not. So, the process of educational globalization is of a paramount importance nowadays but in reaching one's aim it is necessary to pass through some steps and one of them is choosing a proper international exam and passing it successfully to prove a high level of foreign language knowledge.

1. Biguch O. Methodology of formation of foreign language competencies in listening in the students of language specialties. K. Lenvit, 2011. – p.175-187.
2. Ivanchenko T. Foreign Language as Means of Person's Adaptation in Professional Field / T. Ivanchenko // VII International Scientific Practical Conference «Strategic Questions of World Science –2011». Poland, 2011. V. 9. Pedagogical Sciences, p.20.
3. What Are the Global Market Trends in Higher Education | DMI
<https://digitalmarketinginstitute.com/blog/what-is-the-global-market-trends-in-higher-education>

Бойчук Алла Петрівна
кандидат педагогічних наук, доцент
Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника
Кандидат педагогічних наук
Boichuk Alla
Candidate of Pedagogical Science

**ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК
ІНОЗЕМНОЇ
INNOVATIVE METHODS OF TEACHING ENGLISH AS A FOREIGN
LANGUAGE**

У зв'язку з швидкими і радикальними змінами, що відбуваються в сучасному українському суспільстві, вища освіта потребує оновлення змісту та методів застосування педагогічних інноваційних технологій у викладанні іноземних мов, що створюють умови для нового якісного іншомовного професійного навчання у відповідності сучасним потребам ринку.

Проблемі застосування інноваційних підходів у навчанні іноземних мов присвячені праці багатьох вітчизняних та іноземних науковців, серед яких В. Гузкев, В. Кумарин, С. Логачевська, В. Сластьонін, О. Тарнопольський, О. Кузнєцова, Б. Лапідус та інші.

У процесі підготовки майбутніх фахівців засобами іноземної мови за професійним спрямуванням навчальні технології за своїми цілями, змістом, формами, методами та засобами навчання є подібними і класифікуються за певними ознаками та властивостями. Вони сприяють професійній мобільності й адаптованості до соціально-економічних змін та індивідуальних особливостей майбутніх фахівців. Усі вони застосовуються на заняттях іноземної мови відповідно до тематики, мети та вимог, які зазначені в державному стандарті вищої освіти та програмах з іноземної мови за професійним спрямуванням. Розвиток іншомовної комунікативної компетенції засобами навчальних технологій передбачає розвиток мовленнєвої, мовної, соціокультурної, навчально-пізнавальної компетенцій.

Для досягнення комунікативної компетенції — комунікативних вмінь, сформованих на основі мовних знань, навичок і вмінь — викладач іноземної мови використовує новітні методи навчання, що поєднують комунікативні та пізнавальні цілі. Інноваційні методи навчання іноземних мов, які базуються на гуманістичному підході, спрямовані на розвиток і самовдосконалення особистості, на розкриття її резервних можливостей і творчого потенціалу, створюють передумови для ефективного поліпшення навчального процесу у

вищих навчальних закладах. Основними принципами сучасних методів є: рух від цілого до окремого, орієнтація занять на студента (learner-centered lessons), цілеспрямованість та змістовність занять, їх спрямованість на досягнення соціальної взаємодії при наявності віри у викладача в успіх своїх учнів, інтеграція мови та засвоєння її за допомогою знань з інших галузей наук. Існують різні варіанти цього напрямку в сучасній методиці, які мають різні назви — «Whole Language Content Approach», «Cognitive Approach», «Content-Based ESL Program», «Cognitive Academic Language Approach», «Co-operative Learning», «Interactive training».

Сьогодні, в епоху цифрових технологій, стає все важче і важче зацікавити студентів, використовуючи звичайні засоби навчання. Ось чому існує гостра необхідність перетворювати комп'ютери, ноутбуки і смартфони в помічників педагогів. У часі COVID-19 пандемії, навчальний процес став Інтернет залежним. Постала нагальна потреба у використанні різного програмного забезпечення та залучати студентів до електронного навчання. Таким чином, ми мотивуємо студентів використовувати ІКТ під час занять з іноземної мови. Це трудомісткий, але захоплюючий процес, заснований на підході CLIL. Відповідно, ми користуємося різноманітними освітніми Інтернет платформами, навчальними додатками, цифровими підручниками.

Таким чином, використання інноваційних компетентнісно орієнтованих технологій навчання на заняттях з іноземної мови веде до розвитку комунікативних компетентностей та має мету створення мотивації до вивчення іноземних мов.

1. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти / О. Коваленко // Іноземні мови в навчальних закладах. — Педагогічна преса, 2003.
2. Короткий словник актуальних педагогічних термінів / упор. Н. Флегонтова. Київ : КНУТД, 2013. 55 с.
3. Ортинський В. Педагогіка вищої школи. Види педагогічних технологій. URL: http://pidruchniki.com/17190512/pedagogika/vidi_pedagogichnih_tehnologiy.
4. Педагогічна майстерність : підручник / І. Зязюн та ін. ; за ред. І. Зязюна. 2-ге вид. допов. і переробл. Київ : Вища школа, 2004. 422 с.

УДК 37.047: 331.54

Жумбей Маріанна Михайлівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов і
країнознавства
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Marianna Zhumbei
PhD, Assistant Professor,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
marianna.zhumbei@pnu.edu.ua

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ

THEORITIC ANALYSIS OF COMMUNICATIVE COMPETENCE FORMATION OF FUTURE TOURISM EXPERTS

За сучасних умов розвитку освітнього простору невід'ємною частиною фахової підготовки студентів постає питання навчання іноземної мови, оскільки, з огляду на перспективу інтеграції в європейське співтовариство, тільки той фахівець, який володіє принаймні однією іноземною мовою, має сформовані навички міжкультурного спілкування, визнає й поважає розбіжності в рідній та чужій культурах, зможе адаптуватися до полікультурного середовища й реалізувати свій професійний та особистісний потенціал.

У процесі підготовки майбутніх фахівців сфери туризму особливу увагу необхідно приділити вивченню проблеми розвитку професійно-мовленнєвої компетенції, оскільки уміння спілкуватися мовою професії підвищує ефективність праці, допомагає краще орієнтуватися не тільки на виробництві, а й у ділових контактах із колегами.

У сучасній науці виокремлюють такі компетенції в галузі спілкування:

- мовленнєва компетенція – оволодіння усіма видами мовленнєвої діяльності й основами культури усного та писемного мовлення, базовими вміннями та навиками використання мови в життєво важливих для даної особистості ситуаціях спілкування;

- мовна компетенція – оволодіння основами науки про мову, основними вміннями та навиками аналізу явищ і фактів мови, формування й удосконалення здібностей до використання слів, їх форм і синтаксичних структур відповідно до норм літературної мови, використання синонімічних ресурсів мови. Мовна компетентність означає сформованість фонетичних, граматичних, лексичних знань та навичок оперування ними;

- соціокультурна компетенція – оволодіння одиницями мови з національно-культурним компонентом значення й відповідним мовним етикетом.

Зазначені компетенції забезпечують людську здатність до використання мови як засобу спілкування у різних сферах та ситуаціях.

Професійна діяльність менеджерів туризму здійснюється не лише рідною, а й іноземними мовами. Застосовуючи термін *компетенція* до вивчення іноземної мови, що характеризує певний рівень володіння мовою, лінгводидакти до мовної та мовленнєвої компетенцій додають ще й комунікативну. Компетентний з іноземної мови (за Н. Хомським: той, що розмовляє / той, що слухає) повинен: а) створювати речення / розуміти мову; б) мати судження про сказане, тобто вбачати формальний збіг / різницю у значеннях двох речень [2].

Вітчизняна лінгводидактика оперує такими поняттями, як мовленнєва і комунікативна компетенції, часто не розмежовуючи їх, оскільки мовленнєва компетенція включає чотири види комунікації: аудіювання, говоріння, читання й письмо. Отже, мовленнєва компетенція входить до складу комунікативної й означає володіння способами формування і формулювання думок за допомогою мови і вміння користуватися такими способами у процесі сприйняття та породження мовлення [3].

Успішне виконання роботи фахівця сфери туризму потребує ефективного обміну інформацією, який здійснюється у процесі *комунікацій*. Комунікації – це складні процеси, що охоплюють кілька взаємозалежних етапів, кожен з яких є важливим для розуміння адресатом суті надісланого йому повідомлення [1]. Існують правила передавання інформації, без дотримання яких зміст її може бути спотворено чи утрачено. Метою комунікації виступає розуміння та осмислення переданої інформації. Для успішної реалізації даної мети у процесі комунікації повинні бути задіяні комунікативно компетентні учасники.

Відтак, *комунікативна компетенція* – здатність вирішувати засобами мови актуальні при її вивченні задачі спілкування у побуті, навчанні, виробничій сфері, культурному житті тощо; вміння користуватися фактами мови та мовлення для реалізації цілей спілкування. Володіти комунікативною компетенцією означає успішно вирішувати задачі взаєморозуміння і взаємодії з носіями іноземної мови, якої навчають відповідно до норм та традицій культури цієї мови [3].

В основі формування комунікативної компетенції майбутніх менеджерів туризму лежить мовленнєва діяльність, що постає одночасно метою, змістом, формою і засобом навчання. Вона має певну структуру, до якої входять

наступні категорії усномовленнєвого спілкування: ситуація, роль, позиція, спільнота, вид і сфера комунікації. Дані категорії залежать одна від одної і лише ситуація являється такою категорією, від якої залежать характер ролей, позицій, спільноти, виду і сфери комунікації.

В комунікативній ситуації постає проблема, що відображається в комунікативному завданні, яке дає змогу ефективно скерувати мовленнєву поведінку студентів для досягнення мети спілкування. Тому актуальними залишаються створення на заняттях іноземної мови таких умов та комунікативних завдань, які б заохочували студентів до свідомого засвоєння знань і творчого застосування набутих умінь та навичок, що є можливим лише при моделюванні проблемних ситуацій у навчанні.

1. Стадник В.В., Йохна М.А. Менеджмент: підручник. Вид. 2-ге. Київ: Академвидав, 2007. 472 с.
2. Хомский Н. Язык и мышление. Москва, 1972. 315 с.
3. Щукин А.Н. Лингводидактический энциклопедический словарь: более 2000 ед. Москва: Астрель: АСТ: Хранитель, 2007. 746 с.

УДК 372.8

Котик Тетяна Миколаївна

доктор педагогічних наук, професор кафедри
фахових методик і технологій початкової освіти

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Kotyk Tetiana Mykolayivna

Doctor of Pedagogics, Professor,

Department of Professional Methods and Techniques for Primary Education

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

tetiana.kotyk@pnu.edu.ua

Шкледа Леся Іванівна

старший викладач кафедри іноземних мов

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Shkleda Lesia Ivanivna

Senior Lecturer, Department of Foreign Languages

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

lesia.shkleda@pnu.edu.ua

НАУКОВІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МЕТАЛІНГВАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

SCIENTIFIC FUNDAMENTALS OF THE METALINGUAL CONSCIOUSNESS DEVELOPMENT OF THE LANGUAGE PERSONALITY

Мовлення кожної людини індивідуальне й неповторне, як і мова кожного народу. Людина може володіти декількома мовами, але найдосконаліше знає, безперечно, рідну. Стверджують, що рідна мова генетично передається від матері і що комплекс рідномовних вібрацій через молитви допомагає людині отримувати наснагу до життя. Мова є важливим чинником національної ідентифікації особистості. У багатонаціональному світі особливої гостроти набуває проблема мовних контактів і збереження національного мовного багатства.

У незалежній Україні національна система освіти будується на засадах багатомовного навчання й виховання. Починаючи з дошкільного закладу чи школи діти, навчаючись рідною мовою, паралельно опановують державну та іноземні мови, а за межами навчальних закладів і сім'ї – ще й мову середовища. У закладах вищої освіти студенти, зважаючи на євроінтеграційні процеси, вивчають по дві-три іноземні мови. Відтак особливої актуальності набуває теоретичне й практичне обґрунтування змісту, методів і форм організації багатомовного навчання.

В останні роки серед практиків та науковців точаться розмови про необхідність фіналізованої, цілеорієнтованої двомовності, котру ще можна назвати функціональною. Вже йдеться не про повне оволодіння другою мовою, а про знання та навички, необхідні для певної мети спілкування, що, вважають, сприятиме мовній толерантності.

Таке різноманіття поглядів на явище свідчить про його багатоаспектність.

Для того щоб уточнити, які саме сутнісні ознаки розглядають під час характеристики білінгвізму, А. Табуре-Келлер запропонувала диференціювати білінгвізм природний і штучний. Природний білінгвізм характеризується вільним володінням мовами, частим їх застосуванням, а штучний – це вміння спілкуватися засобами декількох мов, особливий психічний стан особистості, що вирізняє її від монолінгва. Так само і Є.Верещагін визначав двомовність як “психічний механізм (знання, вміння, навички), що дає змогу людині відтворювати та породжувати мовленнєві витвори, які послідовно належать двом мовним системам ” [1, с. 134].

А.Щепілова назвала такий психічний стан металінгвальною свідомістю, що є результатом опанування декількома мовними системами. За критерій сформованості багатомовного стану особистості науковець визнала практичне застосування мови в ситуаціях реальної комунікації [2].

Такий психічний стан особистості називають ще мультилінгвізмом. Вирізняють декілька стадій у послідовному розвитку мультилінгвізму:

1) потенційний неконтактний мультилінгвізм, коли отримані результати навчання виключають можливість використання мови для усного спілкування, але за певних умов можуть бути удосконалені й трансформуватися в наступну стадію;

2) реальний неконтактний мультилінгвізм, тобто епізодичне використання декількох лінгвістичних кодів для вирішення завдань практичного спілкування;

3) реальний контактний білінгвізм – регулярне використання мов у практиці спілкування. За шкільних умов формування багатомовного стану особистості відбувається поступово й передбачає послідовну зміну стадій багатомовності, але повернутися до стану монолінгвізму вже не можна буде [3].

Основною характеристикою мультилінгвального стану особистості є наявність металінгвальної свідомості, складовими якої є мотивація до спілкування різними мовами, мовні здібності, воля, почуття, увага до особливостей мовних систем, мовна пам'ять (вербальна, асоціативна), мислення тощо.

Металінгвальна свідомість природних і штучних білінгвів розвивається неоднаково. За дослідженням А.Мартіна, на початку опанування дитиною рідної мови провідну роль відіграє права півкуля кори головного мозку, з віком, в міру засвоєння мови, провідною стає ліва півкуля, хоча права ще деякий час зберігає здатність приймати й обробляти мовну інформацію. Раннє вивчення декількох мов сприяє встановленню взаємодії між двома півкулями кори головного мозку. Мовні навички не закріплюються лише за однією півкулею, тому в старшому віці, завдячуючи такій мозковій організації, білінгви вирізняються своїм вербальним розвитком, здатністю до нестандартного вирішення комунікативних та пізнавальних проблем. У білінгвальних і багатомовних дітей більш розвинені абстрактне мислення, слухові асоціації, здатність до символізації, імітації звуків, що пояснюється існуванням сформованої металінгвальної свідомості.

На думку, А.Щепілової, у шкільних білінгвів також може сформуватися металінгвальна свідомість, хоча й буде відрізнятися від

подібної в природних білінгвів. Уже за два роки багатомовного навчання стають помітними зміни у вербальній поведінці, мисленні, особистісному розвитку: швидше здійснюються граматичні операції, спрацьовує мовна здогадка, відчуття мови, посилюється увага до фактів мови [3].

Білінгви випереджують монолінгвів у когнітивному розвитку. Це пояснюється тим, що процеси породження мовлення й мислення тісно переплітаються. Мислення багатомовного учня більш динамічне, оскільки натреноване через виконання різнопланових мовленнєвих та пізнавальних дій, а мислення монолінгва фіксує базові пізнавальні структури, на яких ґрунтується мовленнєва та пізнавальна звичка, що з часом може створювати опір для набуття нових мовленнєвих та мисленнєвих навиків.

Вивчення декількох мов підносить на вищий ступінь володіння рідною мовою, сприяє узагальненню мовних явищ, більш свідомому застосуванню слова як знаряддя мислення. Різні мовні системи по-різному відображають колективну свідомість народів, відтак понятійна система білінгва збагачується новими формами вираження й новими семантичними категоріями, тобто створюється нове мислення, що якісно відрізняється від мислення монолінгва. Завдячуючи цьому, вивчення кожної нової мови здійснюється швидше, ніж попередніх.

Отже, за наявності відповідної особистісної потреби знання другої мови постійно вдосконалюється, завдяки чому формується металінгвальна свідомість як особливий, якісно вищий стан мовної свідомості індивіда, що створює передумови для ефективного навчання третьої мови.

1. Верещагин Е.М. Психологическая и методическая характеристика двуязычия (билингвизма). М.: Изд-во Москов. ун-та.1969. 160с.
2. Щепилова А.В. Коммуникативно-когнитивный подход к обучению французскому языку как второму иностранному. Теоретические основы.М.: Владос. 2003. С. 21-142.
3. Щепилова А.В. Теория и методика обучения французскому языку как второму иностранному. М.: Владос, 2005. 245с.

УДК 37.016:81'243]-027.31:004.738.5.057.2

Нич Оксана Богданівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

IMPLEMENTATION AND USE OF LATEST TECHNOLOGIES IN THE TEACHING OF FOREIGN LANGUAGES

Всі ми щодня користуємося мобільними телефонами, гаджетами, смартфонами, планшетами, ноутбуками та іншою цифровою технікою. Зараз навіть важко уявити, а як це люди раніше жили? Тепер інші часи, і нам треба вчитися користуватися всіма можливостями новітньої техніки.

Інтенсивний розвиток інтернет-технологій і різноманітних інформаційно-комунікативних мереж призвів до появи нових засобів спілкування. Різнманітні блоги і форуми на сьогоднішній день стали невід'ємною частиною повсякденного життя і об'єднали у всесвітню мережу більшу частину населення планети. Зараз достатньо комп'ютера, планшета або смартфона з доступом до мережі, щоб слідкувати за всім, що відбувається у світі, проте і постають нові комунікативні завдання, пов'язані з вмінням усно і письмово взаємодіяти на англійській мові в режимі реального часу.

За даних умов велику актуальність набувають пошуки нових способів і методів викладання англійської мови, як іноземної, які б мали інтерактивний характер і задовольняли лексичні і комунікативні запити викладачів та студентів, а також відповідали б сучасному рівню розвитку англійської мови.

Глобальна мережа пропонує як викладачам, так і студентам, які вивчають англійську мову безліч корисних ресурсів, використання яких в навчальному процесі змінює не лише освітнє середовище, а також дозволяє ефективно впливати на процеси формування та розвитку комунікативної культури студентів, навчаючи їх практичному оволодінню англійською мовою.

На сьогоднішній день одним з лідерів використання інтернет-ресурсу став сервіс YouTube. На його сервери щохвилино завантажуються сотні відеороликів, більша частина яких англійською мовою.

Сучасні технології дозволяють вивчати іноземні мови, використовуючи відеоматеріали, онлайн-канали, перегляд фільмів, кліпів в режимі «онлайн». Найбільш популярною є інтернет-платформа YouTube.

YouTube заснований 14 лютого 2005 року Чадом Герлі, Стівеном Чені, Джаведом Керімом. Є підрозділом компанії [Google](#). Станом на серпень 2019 року YouTube є другим за відвідуваністю сайтом в Інтернеті (за даними компанії [Alexa Internet](#)) [5].

Користувачі можуть додавати, продивлятися і коментувати ті чи інші відеозаписи. Завдяки простоті та зручності використання, YouTube став одним із найпопулярніших місць для розміщення відеофайлів. Служба містить як професійні, так і аматорські відеозаписи, включаючи відеоблоги. Користувачі можуть показати свої відео всьому світу. На YouTube можна легко знайти потрібне відео і порекомендувати його іншим.

Станом на 2019 рік на YouTube завантажують близько 300 годин відео щохвилини, а кількість щоденних переглядів відео сягнула 5 млрд.

Перший відеоролик тривалістю 19 секунд під назвою «Я в зоопарку» з'явився на сайті 23 квітня 2005 року. Його розмістив один з засновників компанії, Явед Карим. Спочатку сервіс не користувався популярністю, проте вже в липні 2005 року після введення ряду нововведень, включно з можливістю залишати коментарі до роликів і вставляти відеоролики з YouTube в записи на інших сайтах, блогах, число відвідувачів сайту почало стрімко зростати. У грудні 2005 року число щоденних переглядів вже становило 8 мільйонів, а до липня 2006 року їхня кількість зросла до 100 мільйонів, що, за даними YouTube, становило 60 відсотків усіх переглядів онлайн-відео в інтернеті.

Згідно з результатами маркетингового дослідження у 2014 році відеосервіс YouTube перевершив за популярністю традиційне телебачення в США [2].

Використання сервісу YouTube для вивчення англійської мови має перевагу перед паперовими джерелами, оскільки дозволяє відчувати безліч нюансів використання англійської мови.

Перегляд необхідно градувати за рівнем складності відео:

- фільми з субтитрами - можливість сприймати вирази на слух, одночасно читаючи англійський текст. Граматика освоюється поступово;
- перегляд фільмів спочатку рідною мовою, потім англійською;
- регулярне переглядання англійськомовних серіалів, звертаючи увагу на сюжетну лінію, враховуючи мовні ситуації сцен;
- використання навчальних каналів на ресурсах, що містять відео.

В результаті регулярних занять навички володіння англійською мовою вагомо удосконалюються, що дозволяє використовувати навички володіння іноземною в повсякденному житті.

Штурба Я.Ю., Лалова Т.І. зазначають, що вивчення англійської мови за допомогою сервісу YouTube дозволяє:

- включати автентичні матеріали (текстові, звукові) в навчальну програму;
- здійснювати самостійний пошук інформації учнями в межах роботи над яким-небудь проектом;
- самостійно вивчати англійську мову, ліквідувати прогалини в знаннях, вміннях, навичках [3].

Таким чином сервіс YouTube є не лише платформою розважального характеру, але й дає реальні можливості використання його ресурсів в навчальному процесі.

Важливо звернути увагу на особливу роль викладача – від відбору змісту контенту та завдань до організації творчої і продуктивної діяльності студентів, що позитивно впливає не лише на підвищення ефективності процесу навчання, але і на рівень мотивації до вивчення англійської мови.

1. Діти і геймери. Forbes склав топ-10 найбагатших YouTube-блогерів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://thebabel.com.ua/news/39865-diti-i-geymeri-forbes-sklav-top-10-naybagatshih-youtube-blogeriv>
2. Поняття методу. Класифікація методів наукового пізнання та їх характеристика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/1/09H2R9_2.htm
3. Різновиди блогів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%BE%D0%B3>
4. Arslan R.Ş., Şahin-Kızıl A. How can the use of blog software facilitate the writing process of English language learners? // Computer Assisted Language Learning. 23 (3), 2010. P. 183-197
5. Verma R., Verma P., Verma M. Technological Innovations and Teaching English Language at School Level // International Journal of Engineering Inventions. Volume 1. Issue 1(August 2012). P. 42-46.
6. Цатурова И.А. Компьютерные технологии в обучении иностранным языкам/ учебное пособие для вузов. М.: Высшая школа, 2004, 96 с.
7. Титова С.В. Сокровища интернета для преподавателей иностранных языков. 2003.

УДК378.016:811.161.2(075.9)

Огринчук Олександра Петрівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри мовознавства,
Івано-Франківський національний медичний університет

Ogrynychuk Oleksandra Petrivna

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of
Linguistics

Ivano-Frankivsk National Medical University

Olesis1374@ukr.net

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ У ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

THE INNOVATIVE METHODS ARE USED IN TEACHING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Гуманізація освіти сьогодні вимагає якісно нового підходу до потреб людини, формування стійких мотивацій щодо вивчення предметів гуманітарного циклу, позитивної соціальної поведінки.

Основним завданням реформування освіти в Україні є підготовка освіченої, креативної особистості та формування її фізичного й морального здоров'я. Задля вирішення цієї проблеми передбачається психолого-педагогічне обґрунтування змісту й методів навчально-виховного процесу.

Саме використання новітніх технологій (Інтернет, веб-сторінка, мультимедійні засоби (лазерний проектор, ноутбук) дає можливість та робить доступним навчання з використанням інтерактивних методів, а саме: презентація, мозковий штурм, кейс-метод, метод критичного мислення, вікторина, бліц-опитування, мепінг-технології тощо.

Зараз стає неможливим навчати студентів іноземної мови старими (традиційними) методами. Інформативних джерел дуже багато, професійні навички стали настільки різноманітними, що їх неможливо передати в повному обсязі в межах традиційних методів, шляхом ретрансляції, позбавленої емоційності. Варто зазначити, що розвиток високих технологій відкриває перед нами широкі перспективи для використання інноваційних особистісно-орієнтованих методик у навчанні, покращує сприймання, розуміння, активізувати пізнавальний інтерес, а також сприяє розвитку дослідницьких, комунікативних та творчих навичок студентів під час вивчення української мови як іноземної.

Безумовно, сучасний іноземний студент спроможний придбати різноманітні технічні засоби для того, щоб використовувати їх для більш ефективного навчання. Тому викладач на заняттях має можливість використовувати ті технічні засоби, наприклад смартфони, які наявні у студентів, для вивчення деяких тем; використання мобільних пристроїв під час навчання допомагає зекономити час та правильно розподілити аудиторну роботу серед іноземних студентів, що забезпечує творчий підхід, співробітництво та налагодження міжособистісних зв'язків, які є невід'ємними складовими особистісно-орієнтованих методик навчання. Не менш важливим є те, що мобільні пристрої допомагають у вивченні української мови як іноземної, бо якщо зазвичай викладач більше зорієнтований на аудіоканали сприйняття, то мобільні пристрої допомагають створити візуальний ряд, що значно полегшує запам'ятовування нових іноземних слів (у нашому випадку – українських), а також впливає на міцність запам'ятовування.

Тут треба зазначити, що мобільні та інтернет-технології навчання допомагають:

- забезпечити підготовку до практичних занять: дошка, мультимедійні презентації в програмі Power Point за темами, запропонованими типовою програмою з української мови для іноземних студентів-медиків;
- навчати: навчальні відеофільми, мультимедійні презентації, які також допомагають у формуванні комунікативних навичок іноземних студентів незалежно від того, яка саме мова є для них рідною;
- дискутувати: блоги, веб-дискусії (такий вид роботи є доступним для студентів старших курсів, коли уже сформована лексична, граматична та артикуляційна база студента);
- допомагати в доборі технологічних засобів для презентацій та лекцій.

Останнім часом найпопулярнішими стали мультимедійні презентації серед викладачів вищих навчальних закладів. Вони допомагають задіяти одразу декілька каналів сприйняття, що впливає на міцність запам'ятовування мовного матеріалу будь-якого рівня складності.

Водночас актуальним є використання на заняттях з української мови для іноземних студентів здоров'язберігаючих технологій навчання, оскільки навчальне навантаження студентів вищих навчальних закладів досить значне за обсягом, а іноземні студенти, крім того, мають труднощі кліматичної та соціальної адаптації, що не може не відбиватися на стані їх здоров'я. До того ж, використання подібних методів навчання досить часто не потребує значних високотехнологічних витрат.

Доведено, що ефективність формування здорового способу життя прямо пов'язана з активним залученням студентів до здоров'язберігаючого навчального процесу, формування у них активної позиції щодо зміцнення і збереження власного здоров'я, а також здоров'я майбутніх пацієнтів.

Під здоров'язберігаючими освітніми технологіями розуміють усі ті технології, використання яких в освітньому процесі йде на користь здоров'ю студентів; це педагогічні прийоми, методи, які не завдають прямої або опосередкованої шкоди здоров'ю студентів і педагогів, створюють для них безпечні умови перебування, навчання та роботи в освітньому закладі.

Таким чином, даючи іноземним студентам завдання, які потребують використання мобільних та інтернет-технологій, а також здоров'язберігаючих методів навчання, ми надаємо їм більшу можливість поділитися своїми знаннями, досвідом і уявленнями, тобто навчитися не тільки у викладача, а й один у одного. Такі технології навчання підвищують впевненість іноземних студентів у собі, у своїх здібностях, допомагають їм якнайшвидше пристосуватися до нових умов навчання та уникнути ситуацій, які можуть негативно позначитися на їх здоров'ї. Студенти активно навчаються слухати один одного, творчо мислити і чіткіше висловлювати свої думки чужою для них мовою.

Отже, застосовуючи у процесі вивчення української мови як іноземної традиційні та новітні особистісно-орієнтовні методики, викладач забезпечує якісне й ефективне навчання, досягає мети – іноземний студент навчається чужою мовою сприймати будь-яку наочну, вербальну інформацію, самостійно переосмислювати, аналізувати ту чи іншу інформацію.

1. Оржеховська В.М. Методологічні засади діяльності освітнього закладу, спрямованої на здоров'я. Педагогіка і психологія: *Вісник АПН України*, 2009. № 4. С. 5 – 17.
2. Newman A. Using Visuals to Support a Presentation: PowerPoint *CyberTower study room*, 2011. С. 42 – 58.

УДК 341.76

Поглод Ганна Якимівна

асистент кафедри іноземних мов і перекладу

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Pohlod A.Ya.

Lecturer of the department of foreign languages and translation

Vasyl Stefanyk Precarpathian national university

**ОНЛАЙН-ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ:ЯК ЗБУДИТИ ТА
ВДОСКОНАЛИТИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТА
ONLINE EDUCATIONAL INNOVATIONS: HOW TO AWAKEN AND
IMPROVE STUDENT LEARNING**

El presente artículo versa sobre la importancia de las emociones en el aprendizaje en la educación en línea desde una perspectiva innovadora a partir de propuestas metodológicas vanguardistas. En este caso, el profesor debe estar en continuo proceso de formación y actualización para emocionar al alumnado con expectativas positivas. Todo ello a través de un clima de confianza y respeto, generando curiosidad y asombro, con empatía e interacción social, siendo un ejemplo de comportamiento.

La importancia del clima de aprendizaje en la formación online así como la evaluación como un instrumento autotélico de aprendizaje, enunciando los principios y las propuestas metodológicas innovadoras con numerosos ejemplos prácticos. Finalmente, se exponen las consideraciones finales sobre la relevancia de emocionarse aprendiendo con un papel activo y protagonista del alumno; respecto a la prospectiva de futuro en educación, se destaca la relevancia de crear sinergias y conexiones entre la investigación y la acción pedagógica innovadora.

Abstract

The article shows the importance of emotions in learning process through online education from an innovative point of view on several methodological approaches. In this case, the teacher must be involved in a continuous process of self development and training in order to engage pupils with positive expectations. This can be attained with an element of trust and respect, generating curiosity, through empathy and social interaction. Such education is based on motivational stimuli for the brain, expectations, causal attributions. The author also speaks about the importance of the online learning and training environment as well as the evaluation as a self motivating learning tool, listing the learning principles and the innovative methodological proposals with numerous practical examples. Finally, it takes into consideration how the pupils perceive their prospective future in education, and the impact that the active learning role has on self efficacy.

Palabras clave: Educación en línea, emociones, aprendizaje, innovación.

Keywords: Online education, emotions, learning, innovation.

El siglo XXI se caracteriza por ser una época de continuos cambios (o un cambio de época) que influyen en el contexto educativo y, además, resulta muy difícil de aceptar por parte del profesorado que dichos cambios han superado su capacidad [1], ignorando su propia ignorancia [2] forma que el aprendizaje

exitoso [3] y profundo [4] de los estudiantes. En este caso, el objetivo es favorecer, desarrollar y alcanzar un aprendizaje emocionalmente significativo en el alumno mediante la diversión, el interés, la utilidad, la novedad, la cooperación, la sorpresa, la personalización, las Tics, las aplicaciones prácticas y las experiencias positivas, entre otras [5]. Uno de los conceptos más discutidos y reformulados en los últimos años ha sido la motivación. Cuando nos queremos motivar a nosotros mismos o a una persona debemos activar deseos fundamentales como el bienestar personal, relacionarse o ser aceptado por un grupo, ampliando las posibilidades de acción para sentirse competente o eficaz. Así, los estudiantes con motivación intrínseca consideran los errores como una oportunidad de aprender, al profesor como guía, se comparan consigo mismos, prefieren tareas que supongan un reto y los éxitos los atribuyen al esfuerzo; mientras que los estudiantes con motivación extrínseca prefieren tareas fáciles, se comparan con otros, los errores son fracasos y consideran al profesor como un sancionador. El humor constructivo es la vía de acercamiento y reducción de tensiones por lo que a través del humor se establecen relaciones positivas entre profesores y alumnos, favoreciendo la comunicación y los resultados académicos.[5]

También es importante conocer cuáles son las expectativas del alumno hacia el profesor y hacia la asignatura que imparte el mismo. En efecto, sirve de guía y orientación sobre cuáles son los intereses, motivaciones y necesidades de aprendizaje y personales del alumnado². Además, el profesor también debería fomentar el fracaso de las expectativas en el alumno [6] para salir de la zona de confort, creando situaciones de disonancia cognitiva. Entonces se trataría de dar oportunidades de equivocarse, concebir el fracaso como fuente de aprendizaje, ya que el alumno espera un resultado concreto y el profesor genera preguntas o plantea situaciones novedosas e inesperadas que contribuyen a que el alumno tenga que reconstruir su comprensión a través de un pensamiento crítico y reflexivo, lo que conduce a la innovación y la creatividad. Por tanto, el profesor propone desafíos y oportunidades que facilitan el gozo intelectual [7] y el estado de flow [8]. Así, los alumnos optimistas perciben las causas de los fracasos como algo transitorio y temporal, específico y externo de una circunstancia mientras los éxitos son permanentes debido a su capacidad y esfuerzo, globales y generalizables para otras situaciones y personales que elevan la autoestima; para las personas pesimistas se invierten las atribuciones expuestas de los optimistas. [9]

En definitiva, el alumno debe percibir que es competente y, para ello, el refuerzo positivo, centrado en el proceso y en el esfuerzo, favorece la confianza. El humor es la vía de acercamiento y reducción de tensiones por lo que a través

del humor se establecen relaciones positivas entre profesores y alumnos, favoreciendo la comunicación y los resultados académicos [10].

Hay que generar un alumnado competente y comprometido, desarrollando puntos de encuentro entre sus aptitudes naturales, sus en la educación, que consiste en conectar las dotes naturales e invertir toda la pasión y esfuerzo para llegar a conseguir un desempeño excepcional, en definitiva, una buena vida para conseguir felicidad basada en las fortalezas para desarrollar, a través de las emociones positivas, el conocimiento y la bondad [11] Por su parte, las innovaciones metodológicas ayudan y facilitan la consecución de los objetivos a través de un aprendizaje emocionante y potencialmente significativo para el alumno a medio y largo plazo. En la educación en línea se obtienen muy buenos resultados combinando el aprendizaje cooperativo con la clase invertida (flipped classroom) y el aprendizaje basado en proyectos. De hecho, se implica activamente al alumno tanto en la preparación de las clases y las actividades (visionado de vídeos, lectura de artículos, búsqueda de información y recursos, etc.) como durante las clases.

En definitiva, la innovación educativa y metodológica propuesta respeta los intereses, necesidades y motivaciones de todos y cada uno de los alumnos: unos tienen un fin instrumental para conseguir el título y otros tienen un fin autotélico orientado al aprendizaje. No obstante, el profesor debe facilitar todas las herramientas, recursos y posibilidades para que los alumnos consigan las competencias básicas profesionales y formativas en los estudios que están cursando, induciendo y educando el talento de todos los alumnos.

Los mejores estudiantes universitarios tienen una singularidad basada en la búsqueda y persistencia hacia sus principios, propósitos y significados, con vidas equilibradas y flexibles para adaptarse a todos los desafíos de la vida, personas intrínsecamente motivadas y perseverantes [12]. De forma que el talento no está antes (biología) sino después de la educación, siendo la creatividad una cualidad de la inteligencia triunfante.

Por tanto, el profesor tiene una responsabilidad profesional y moral de fomentar y consolidar un aprendizaje profundo y significativo para toda la vida a través de la curiosidad y la emoción. Así, existe una gran relación entre la novedad como piedra angular de la creatividad, a la vez que emociones positivas mejoran el humor e incrementan la flexibilidad mental.

En conclusión se verifica la importancia de incluir y potenciar la motivación y la emoción, para atender a la diversidad de la clase y potenciar el talento de todos y cada uno de los alumnos, por tanto, los cambios en las estrategias pedagógicas del profesor que consideran la relevancia de las emociones.

1. Acaso, M. (2014). Reduvolution (2^a Ed.).
2. Kahneman, D. (2013). Pensar rápido, pensar despacio. Barcelona: D. Debolsillo.
3. Berry, B., Byr lead but don't d, A. y Wieder, A. (2013). Teacherpreneurs. Innovative teachers.
4. Collado, J.Á. (2014). La evaluación personalizada: propuestas prácticas educativas en la era digital.
5. García. (2012). Crear hoy la escuela del mañana. La educación y el futuro de nuestros hijos. Madrid: Ediciones SM.
6. Bain, K. (2014). Lo que hacen los mejores estudiantes de universidad. Valencia: Universitat de València.
7. Wagensberg, J. (2007). El gozo intelectual. Barcelona: Tusquets Editores.
8. Csikszentmihalyi, M. (2011). Fluir (flow): una psicología de la felicidad. Barcelona.
9. Seligman, M.E.P. (2015). La auténtica felicidad (4° Ed.). Barcelona: Ediciones B. Seligman, M.E.P.

УДК 378.011.3-57:17.022.1:37.018.43

Серман Леся Ігорівна

кандидат педагогічних наук

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Serman Lesia

Candidate of pedagogical sciences

Vasyl Stefanyk Precarpathian national university

sermanlesia@ukr.net

**ПРОФЕЧІЙНИЙ ІМІДЖ ВИКЛАДАЧА В КОНТЕКСТІ
ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ (АСИНХРОННА ВЗАЄМОДІЯ)
TEACHER'S PROFESSIONAL IMAGE IN THE CONTEXT OF
REMOTE LEARNING (ASYNCHRONOUS INTERACTION)**

Однією з основних тактик побудови професійного іміджу викладача є щоденна професійна діяльність через міжособистісне спілкування на заняттях, зустрічах в колективі, участі у засіданнях, стажуваннях, професійних об'єднаннях тощо. Однак, після того, як нашу звичну дійсність змінила пандемія, основним місцем, де викладач може проявити себе стала всесвітня мережа.

Студент отримує іміджформуючу інформація про викладача через взаємодію викладач-студент, що в умовах дистанційної освіти набула двох основних форм: синхронної та асинхронної комунікації. Синхронна

комунікація передбачає взаємодію між викладачем та студентом в реальному часі (відео-, чи аудіо-зв'язок, інтернет-конференція), асинхронна комунікація – не в реальному часі (чати, форуми, платформи дистанційного навчання, персональні сторінки та веб-сайти, соціальні мережі, блоги).

Метою даного дослідження є розгляд професійного іміджу викладача в умовах асинхронної взаємодії. Дослідженнями професійного іміджу займалися Н.Барна, Н.Гузій, А.Калюжний, Г.Почепцов, В.Шепель; особливості взаємодії викладач-студент в умовах дистанційної освіти досліджували Т.Андерсон, А.Бейц, Дж.Пул та ін.

Джерелом іміджформуючої інформації є вербальне (усне (зміст, фонація, голос, тембр) та письмове) та невербальне (кінесика, зовнішній вигляд, волосся, одяг, габітус) спілкування. Незважаючи на те, що асинхронна взаємодія суттєво обмежує іміджформуючу інформацію про викладача, асинхронна комунікація надає викладачу широкий інструментарій для формування свого професійного іміджу.

Асинхронна взаємодія в контексті дистанційної освіти здійснюється через персональні сторінки викладача у соціальних мережах (Facebook, Instagram, Twitter, Printinterest), веб-сайтах ЗВО, платформах дистанційного навчання (Google Classroom, Moodle, Edmodo, Мій клас, Classdojo), де можна позиціонувати свій професійний образ. На власній сторінці викладач може публікувати дидактичні матеріали, цікаві статті, обговорювати їх з колегами та студентами за допомогою коментарів, чатів та форумів, ділитися враженнями, світлинами, відео. Як стверджує Росс Моррісон Макгіл, автор одного з найпопулярніших блогів на допомогу вчителям у Великій Британії, профіль педагога у соціальних мережах може за мить зруйнувати професійну репутацію, що вибудовувалася роками, проте з іншого боку є важливим елементом для зацікавлення учнів та мотивації до навчання. На думку автора, соцмережі дозволяють організувати й виховну роботу (спільні заходи, конкурси тощо). При цьому автор наголошує, що для ефективної взаємодії сторінка викладача у соцмережах має постійно оновлюватися якісним змістом, щоб не втратити зацікавленість вихованців. [2]

Дослідники виділяють такі етапи формування інформаційного образу викладача ЗВО в соціальних середовищах інтернету:

1. – планування створення інформаційного образу викладача (прийняття рішення про створення свого образу як професіонала: педагога, науковця).

2. – аналіз професійної діяльності викладача (визначення мети та цілі формування інформаційного образу, здійснення аналізу соціальних сторінок

успішних викладачів ЗВО та своєї діяльності та інформації, яку слід висвітлювати).

3. – вибір платформ для висвітлення особистих (наприклад, Facebook) та наукової досягнень (наприклад, ResearchGate).

4. – дані про викладача, змістове наповнення сторінки (дописи, особисті досягнення, наукові діяльність).

5 етап – управління інформаційним образом викладача (ведення сторінок, взаємодія з іншими користувачами, постійне оновлення змісту). [1]

Отже соціальні мережі – це відкритий канал іміджформуючої інформації як для студентів, так і для колег, керівництва, суспільства загалом, що надає викладачеві можливість якнайкраще продемонструвати свої професійні, комунікативні, цифрові компетентності, а також робити це сплановано та цілеспрямовано, наголошуючи на тій чи іншій професійній чи особистісній якості (професіонал, відкритий до спілкування, експерт з новітніх методик викладання, готовий вчитися впродовж життя, вихователь, цікавий, креативний, веселий тощо).

Стосовно безпосереднього спілкування offline в умовах дистанційної освіти, то варто відзначити роль мобільних застосунків для обміну текстовими, мультимедійними, аудіо-повідомленнями, так звані „месенджери” (Viber, Telegram, WhatsApp, Messenger тощо), а також електронна пошта. Групи в програмах для обміну повідомленнями допомагають миттєво донести необхідну інформацію до великої групи людей. В контексті побудови професійного іміджу на них варто звернути особливу увагу, адже вони теж представляють іміджформуючу інформацію про викладача. Такий формат комунікації дозволяє проявити комунікативну компетентність: лінгвістична грамотність, професійна лексика, чіткість, професійний етикет, емотивність викладу (тут у пригоді може стати стиль іконок „емої”), комунікабельність, приязність тощо. Оуклі Б., у статті про фактори успіху онлайн-курсу зазначає, що гумор доречний скрізь, його можна додати у тексти повідомлень, привітання, тести, завдання, відповіді на форумі курсу тощо [3]. Проте, варто пам’ятати, що електронні повідомлення, на відміну від усних, зберігаються в Інтернеті, тому вимагають від автора особливого контролю та продуманості.

Висновки. Канали асинхронної комунікації надають викладачеві нові, ефективні іміджформуючі інструменти. Іміджформуюча інформація надходить не в реальному часі, як це відбувається при синхронній взаємодії, а отже, у викладача є час та можливість ретельно продумати кожне повідомлення, допис, і тактику поведінки загалом, щоб виглядати у „якісному світлі” і отримати оптимальний результат у формуванні власного

професійного іміджу. Слід пам'ятати, що асинхронна взаємодія через соціальні мережі, блоги, програми та застосунки для обміну повідомленнями – це уже не віртуальний, паралельний світ, а один із основних каналів професійної комунікації, через призму якого формується професійний імідж викладача. Тому стратегія поведінки в соціальних мережах повинна відповідати тому рівню професіоналізму та свободи, якого викладач дотримується у закладі вищої освіти.

1. Korzh R., Peleshchyshyn A., Syerov Yu., Fedushko S. University's Information Image as a Result of University Web Communities' Activities. *Advances in Intelligent Systems and Computing : Selected Papers from the International Conference on Computer Science and Information Technologies, CSIT 2016, September 6-10 Lviv, Ukraine*, Shakhovska N. (Ed.). Springer International Publishing: 2017. Series Volume 512. P. 115–127.
2. McGill R.M. Managing Your Social Media Profile. <https://www.teachertoolkit.co.uk/2016/11/11/social-media-protection/> (дата звернення: 22.01.2021)
3. Oakley B., Poole D., Nestor M-A. Creating a Sticky MOOC. *Online Learning - Volume 20 Issue 1, 2016* <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1096382.pdf/> (дата звернення: 29.01.2021)

УДК 82-34

Титунь Оксана Леонідівна,
кандидат педагогічних наук, Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника

Tytun Oksana,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
oksana.tytun@pnu.edu.ua

Сівкович Галина Миронівна,
кандидат педагогічних наук, Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника

Sivkovych Halyna,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
halyna.sivkovych@pnu.edu.ua

ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКИХ КОМІКСІВ EDUCATIONAL POTENTIAL OF UKRAINIAN COMICS

Мальюписи стають популярними серед українських читачів. Українські графічні історії складають достойну конкуренцію перекладеним. Історія становлення українських коміксів пишеться щодня, переживає великі зміни, формує основні гасла та ідеї, в яких функціонує і розвивається. Український комікс міцно закріпився як окремий літературний та художній жанр. Принципи Нової української школи передбачають використання новітніх способів передачі інформації у формуванні компетентностей молодших школярів. Потенціал коміксів може допомогти дитині стати більш свідомою, обізнаною та відповідальною, в цьому і є сенс сучасного світу.

В останні роки з'явилось чимало українських коміксів. Серед них серія «Кіборги», «Укрмен. Початок», «Воля», «Даогопак». Особливості використання коміксів як дидактичного матеріалу розглядають Онкович Г., Даниленко Є. Ґрунтовно досліджено культуру коміксів у працях закордонних науковців, МакКлауд С., Лі С., Айснер В., Еко У. та інші. Специфіку графічної літератури вивчають такі українські дослідники: Колесник О., Космацька Н., Підпригора С., Вороніна Р., Філоненко Б., Почепцов Г.

Комікси – поняття узагальнене і включає комік-буки, комік-стрипи, графічні романи. «За своєю формою комік-буки – це видання, в яких дієгезис представлений через мальовані чи текстові зображення в межах послідовних панелей і сторінок» [1, с. 18]. Іноді мальюписи називають графічними романами. Хоча останні можуть містити самодостатню історію, на відміну від традиційних мальюписів, які передбачають продовження. У 1960 році Джон Апдайк під час публічної лекції сказав: «Я не бачу жодних істотних причин, чому б талановитий митець не міг створити справжній шедевр у вигляді коміксу» [1, с. 102].

На жаль, в Україні видання коміксів не розвинене, але перспективи в цього напрямку є. Арт-критик Філоненко Б. стверджує, що «коміксу в Україні як такого немає». Дослідник вважає, що графічну літературу в нашій країні не можна віднести до масової культури, а українські комікси називає «окремими експериментами окремих людей» [3].

Слід зазначити, що в історії художнього мистецтва України простежується певна причетність до графічної літератури. Це, наприклад, історії в картинках у журналах «Крокодил» і «Перець», а дитячі видання «Веселые картинки», «Мурзилка», «Барвінок» публікували комікси в кожному випуску. Сучасного вигляду комікс набув на початку ХХ ст., а

найбільш різнобарвним та плідним став у 1960–1980-х роках. В Україні поки що існує один-єдиний журнал коміксів – К 9, про нього знають поціновувачі літературних новинок у жанрі коміксу історія якого продовжується: її пишуть, малюють, видають численними тиражами. Відрадно, що на сьогоднішній день набуває поширення науковий погляд на природу функціонування коміксу - шлях від прадавніх піктограм до самостійного й повноцінного виду мистецтва.

З появою інтернету, гік-культура поширювалася, з'являлися фанати та спільнота художників-аматорів, які перемальовували супергероїв й малювали свої пригодницькі комікси. Приблизно по версії веб-архіву у 2003-2004 році з'явився сайт comics.com.ua. Як стверджує інтернет-ресурс, «можливо, існували й інші місцеві спільноти, оскільки у той час були поширені локальні сітки у більшості міст України, але про це не має інформації» [2]. Спільнота мала змогу обговорювати комікси, обмінюватись книжковими виданнями та публікувати свої. Пізніше з'явилися автори й ілюстратори, вони передавали досвід, шукали однодумців і колег для спільної роботи.

«Основа коміксової комунікації – історія чи наратив, тобто те, що відбувається. Структура простого наративу така: конфлікт чи серія конфліктів підштовхує сюжет до кульмінації, під час якої конфлікти вирішуються. Історія при цьому не уривається, а підкріплюється розв'язкою, яка може показати наслідки вирішення конфлікту, увиразнити тему чи просто підкреслити тон і настрій оповіді» [1, с. 151]. Щоправда, у більшості сучасних коміксах переважають комплексні наративи, в яких головна сюжетна лінія доповнюється побічними, передісторією персонажів тощо.

Читання коміксів – цікавий та захопливий процес. Ми рухаємося послідовністю всіх панелей і складаємо історію, вибудовуємо зміст, «прямо пов'язуючи кожну наступну панель із попередньою і вписуючи в контекст уже прочитаного» [1, с. 168]. Читання та робота з коміксами повинна відбуватися у двох напрямках. Один із них – традиційний для інтерпретації мальовисів: дієгезис, наратив, взаємозв'язок візуальних і текстових компонентів, розмір та кількість панелей, композиція кожної з них, фонові деталі, візуалізація рухів та звуків тощо. Усе разом впливає на переживання історії реципієнтом.

Наступний напрям роботи з коміксом спрямований на формування культури читачів. Зокрема, варто звернути увагу на супергероїв аналізованих історій. Ця супергероїка відрізнятиметься від традиційної, де головними героями виступають Залізна людина, Бетмен чи Супермен. Як відомо, маркерами традиційних героїв виступають просоціальні місії, сила,

ідентичність. «Супергерої наділені фантастичними здібностями чи вміннями, що значно перевершують уміння звичайних людей» [1, с. 260].

Читання коміксів не лише розширює коло читацьких інтересів, а й може стати частиною, наприклад, громадянського, національно-патріотичного виховання чи сприятиме формуванню певних позитивних особистісних рис, толерантного ставлення до інших, розуміння особистого різноманіття. Вони – одна зі сходинок у вихованні толерантного суспільства та створення відкритого та дружнього простору, в якому для всіх є місце і де кожен є важливим.

1. Dankan R., Smit M., Levits P. *Syla komiksiv. Istoriia, forma u kultura*. ArtHuss, Kyiv: 2020. (in Ukrainian)
2. Ukrainski komiksy. Istoriia ukrainskykh komiksiv. URL: <https://uncomics.com/ukrainian-comics/> (in Ukrainian)
3. Filonenko B. *Robyty komiksy z natsionalnymy heroiami zaraz na chasi. Chytomo*. 2014. URL: <http://www.chytomo.com/book-art/boris-filonenko-robiti-komiksi-znacionalnimi-geroyami-zaraz-na-chasi> (in Ukrainian)

УДК:378.147:811.161.2

Соловій Уляна Василівна,
кандидат філологічних наук, доцент
Івано-Франківський національний медичний університет
Solovii Uliana Vasylivna
PhD in Philological Sciences, Associate professor
Ivano-Frankivsk National Medical University
solowij_ulja@ukr.net

Іванишин Галина Ярославівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
Івано-Франківський національний медичний університет
Ivanyshyn Galyna Jaroslavivna
PhD in Pedagogical Sciences, Associate professor
Ivano-Frankivsk National Medical University
G-ivanyshyn@ukr.net

ЗМІСТОВА МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНО ЗОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН У ЗВО УКРАЇНИ

CONTENT MODEL OF PROFESSIONALLY ORIENTED LEARNING OF UKRAINIAN LANGUAGE FOR FOREIGN CITIZENS AT HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF UKRAINE

Оновлення основних аспектів життєдіяльності суспільства й реалізація законів України про вищу освіту викликає підвищення уваги до рівня професійної підготовки іноземних студентів, що визначається сформованістю в них комунікативної компетенції.

Пріоритетним компонентом у мовно-професійній підготовці інофонів українською мовою є комунікативна компетентність, в основі якої лежать мовно-комунікативні уміння як найважливіші для спілкування в соціокультурній і навчально-професійній сферах. Надзвичайно загострюється проблема навчання і виховання іноземних студентів, виникнення якої передусім пояснюється зростаючими вимогами рівня комунікації до фахівців різних галузей сучасного виробництва. Означена проблематика насамперед стосується системи вищої освіти для іноземців у ЗВО України, завданням якої є формування мовної і мовленнєвої компетенції та професійного мовлення.

Як свідчить аналіз останніх досліджень із проблем мовленнєвої підготовки іноземних студентів нефілологічних факультетів, професійно зорієнтоване навчання передбачає професійну спрямованість не тільки змісту навчального матеріалу, але й діяльності, до якої належать прийоми та операції, що формують професійні вміння. Професійно-спрямована діяльність вимагає, по-перше, інтеграції дисципліни “Українська мова як іноземна” з профільюючими дисциплінами; по-друге, українська мова є засобом систематичного поповнення професійних знань студента, а також засобом формування професійних умінь і навичок, по-третє, передбачає використання форм і методів навчання, здатних забезпечити формування необхідних професійних мовно-комунікативних компетенцій майбутнього спеціаліста.

Згідно з думкою вчених-лінгводидактів, мова є базовим змістовим компонентом професійної діяльності спеціалістів. Суть професійно зорієнтованого навчання полягає в його інтеграції зі спеціальними дисциплінами, а мета – формування професійної мовленнєвої компетенції іноземною мовою. Головним, на нашу думку, у навчанні професійно зорієнтованого мовлення є не тільки оволодіння навичками професійного спілкування, а й формування знань зі спеціальності засобами мови. Уважаємо, що саме для студентів-іноземців комунікативна компетентність є важливим компонентом професійної компетентності.

До моделі навчання української мови як іноземної у ЗВО, що має на меті формувати у студентів високий рівень комунікативної компетентності, віднесемо, слідом за вченими Т. Ганніченко, Н. Гальсковою, О. Ісаєвою, структурні елементи змістового компонента професійно зорієнтованого навчання мови:

1. Мовні знання і навички, до яких належать знання фонетичних явищ; граматичних форм, правил словотвору, лексичних одиниць, термінології, характерної для певної професії.

2. Комунікативні вміння у всіх видах мовленнєвої діяльності (читання, мовлення, аудіювання, письмо, переклад) на основі загальної та професійної лексики. Кінцевою метою, зокрема, професійно зорієнтованого навчання спілкування є розвиток умінь вести бесіду, цілеспрямовано обмінюватися інформацією професійного характеру на конкретні теми.

3. Соціокультурні знання, що мають на меті залучити студентів не тільки до нового способу комунікації, але й до культури народу, мова якого вивчається.

4. Освітні вміння, раціональні прийоми розумової праці, що забезпечують культуру засвоєння мови в навчальних умовах і культуру спілкування з його носіями [1].

У результаті професійно-спрямованого навчання української мови як іноземної формується професійно зорієнтована іншомовна компетенція, що складається з таких основних видів: інформаційно-тематична (предметний план) компетенція; понятійна, концептуальна, мовленнєва (уміння будувати зв'язне висловлювання в усній і писемній формі для передачі своїх думок у процесі спілкування); соціолінгвістична та країнознавчо-культурознавча компетенції.

Отже, професійно зорієнтоване навчання передбачає професійне спрямування не тільки змісту навчального матеріалу, але й діяльності, до якої належать прийоми та операції, що формують професійні вміння.

Іншомовна професійна мовленнєва діяльність включає мовленнєву поведінку комунікантів певної сфери. Тому оволодіння професійним мовленням можна розглядати як “формування у студентів комплексу мовно-поведінкових моделей [2, с. 30]”. Ці моделі включають вербальні (мовленнєві формули, кліше, лексико-граматичні структури, інтонаційні та фонетичні характеристики мовлення) та кінетичний компонент, до якого належить все, що відноситься до невербальної поведінки при взаємодії та спілкуванні людей (міміка, жестикуляція тощо).

Отже, професійно-мовленнєва підготовка спрямована на формування мовної особистості студента. Модель професійно зорієнтованого навчання

української мови у ЗВО України передбачає такі змістові компоненти, які сприяють реалізації основної мети викладання та покликані сформувати високий рівень комунікативної компетенції у майбутнього спеціаліста, здатного використовувати мовно-мовленнєву поведінкову модель у соціокультурній, освітній та професійній сферах

1. Ганніченко Т. А. Модель формування комунікативної компетенції майбутніх економістів на заняттях з мови за професійним спрямуванням. *Педагогічні науки* : зб. наук. праць ХДУ. Херсон: Вид-во ХДУ, 2008. Вип. 49. С. 212–216.
2. Ананьєва Л. В. Моделювання змісту навчання професійно-педагогічного діалогу та його реалізація на початковому ступені навчання у мовному вузі. *Іноземні мови*, 2000. № 4. С. 22–26.
3. Стандартизовані вимоги: рівні володіння українською мовою як іноземною А1–С2. Зразки сертифікаційних завдань: посібник. Київ: Фірма «ІНКОС», 2020. 186 с.

159.925:378.147:81'243

Турчин Оксана Володимирівна

Кандидат психологічних наук

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Turchyn Oksana

PhD in Psychology

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

oksana.turchyn@pnu.edu.ua

ОПТИМІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ НЕВЕРБАЛЬНИМИ ЗАСОБАМИ СПІЛКУВАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

OPTIMIZATION OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE WITH THE HELP OF NONVERBAL MEANS OF COMMUNICATION AT HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Реалії сучасного суспільства вимагають від викладача іноземної мови пошуку інноваційних підходів та методів навчання. Для реалізації цієї мети пріоритет віддається комунікативності, інтерактивності, автентичності спілкування, вивченню мови в культурному контексті, автономності і гуманізації навчання. Проте методи і форми організації занять, спрямовані на комунікативність та інтерактивність, активізують розумову діяльність студентів у процесі вивчення іноземної мови і лише «за замовчуванням»

припускають тілесний експресивний супровід, який є невід'ємною частиною успішного вивчення іноземної мови.

В плані використання невербальних засобів в процесі навчання іноземної мови слід приділити увагу таким методам як: метод повної фізичної реакції, драматико-педагогічний метод, «мовчазний» метод та груповий метод.

Метод повної фізичної реакції (TPR – «Total Physical Response») – це метод навчання іноземної мови через використання фізичних рухів як реакції на усні стимули, команди, інструкції, який можна застосовувати у вигляді виконання команд, рухливих ігор, ілюстрації жестами й мімікою певних дій і ситуацій тощо. Даний метод базується на узгодженні мовлення і дії: навчання мовлення здійснюється через фізичну (моторну) активність і у найбільш загальному своєму вигляді використовується для навчання мови через команди, змушуючи показувати своє розуміння вивченого фізичними рухами. Поєднання вербальної і моторної активності підвищує ефект відтворення [3, р. 293].

Великий інтерес викликає також і драматико-педагогічна організація навчання іноземних мов, яка повністю орієнтована на дію. Основним девізом цього методу є: ми вчимо і вчимося мови головою, серцем, руками і ногами. Головна ідея методу полягає в тому, що викладачі іноземної мови можуть багато чого запозичити для своєї практичної діяльності у професійних акторів: сценічна імпровізація при широкому використанні такого прийому, як живі картинки в застиглих, нерухомих позах [2, с. 125].

Опора на персональну невербальну експресію як допоміжний засіб засвоєння іноземної мови є засадничою ідеєю «мовчазного» методу (Silent Way), розробленого Г. Гаттегно. «Мовчазна» роль викладача та водночас велика мовленнєва активність і самостійність тих, хто навчається, визначається підпорядкованістю навчання учінню. У навчанні широко використовуються жести викладача, кольорові звукові та вокабулярні таблиці, введення та засвоєння звуків, слів, структур у діях і ситуаціях. Викладач ніби виконує роль драматурга: він пише сценарій, визначає дійових осіб, моделює їх дії, готує необхідні вербальні та невербальні опори, задає тон, створює атмосферу для комунікації та, спостерігаючи за процесом засвоєння, дає оцінку його учасникам [1; 5].

Широке розповсюдження отримав також так званий «груповий метод» (Community Language Learning), запропонований чиказьким професором психології Ч. Карреном та його однодумцями. Даний метод передбачає тісну взаємодію викладача і тих, хто навчається, в комунікативних ситуаціях без опори на підручник [1; 4]. Метод пропагує холістичний підхід до вивчення

мови, оскільки «правильне» навчання людини є як пізнавальним, так і емоційним. Воно називається всебічним навчанням особистості. Таке навчання відбувається на рівні комунікативної ситуації, коли вчителі та учні реально взаємодіють [4; 2, с. 126].

Отже, з метою оптимізації навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах, окрім вербальних засобів комунікації потрібно враховувати й беззаперечну роль невербальних засобів комунікативної експресії при засвоєнні іншомовного матеріалу та вдосконаленні рівня його володіння. Експресивна ампліфікація педагогічної технології забезпечить виконання нею ролі засобу оптимізації та модернізації іншомовної підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності.

1. Короткий огляд методів навчання іноземних мов : реферат. URL: http://www.referatcentral.org.ua/linguistics_philology_load.php?id=398&statext=6. (дата звернення: 27.02.2021).
2. Турчин О. В. Експресивна психотехніка як засіб оптимізації навчання іноземної мови майбутніх психологів : дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.07. Івано-Франківськ, 2017. 259 с.
3. Asher J. J. The Strategy of the Total Physical Response: An Application to Learning Russian. *International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*. 1965. Vol. 3, Issue 4. P. 291–300.
4. Curran C. A. Counseling-Learning: A Whole-Person Model for Education. New York, 1972.
5. Gattegno C. Teaching Foreign Languages in Schools: The Silent Way. New York, 1972.

СПИСОК АВТОРІВ

Битківська Ярина Володимирівна кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Богачевська Лілія Орестівна кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов і перекладу, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Бойчук Алла Петрівна кандидат педагогічних наук, доцент, Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника

Бородіца Світлана Василівна кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії і методики навчання української та світової літератури, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Вашків Леся Петрівна кандидат філологічних наук, доцент Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.Гнатюка

Галацька Валентина Леонідівна кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології та перекладу, Дніпровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна,

Гамуляк Ольга Орестівна асистент кафедри іноземних мов і перекладу, лаборант, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Гоян Ангеліна Іванівна кандидат філологічних наук, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Гурмак Юлія Михайлівна кандидат філологічних наук кафедри філології та перекладу, Івано-франківський національний технічний університет нафти і газу

Дойчик Оксана Ярославівна кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології ПНУ ім. В.Стефаника

Домонкош Дора асистент кафедри іноземних мов і перекладу, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Дяків Христина Юрївна доктор філологічних наук, доцент Львівський національний університет імені Івана Франка

Жумбей Маріанна Михайлівна кандидат педагогічних наук доцент кафедри іноземних мов і країнознавства, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,

Зозук Юлія Орестівна магістрантка факультету іноземних мов, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Іваненко Світлана Мар'янівна доктор філологічних наук, професор Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Іванишин Галина Ярославівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мовознавства, Івано-Франківський національний медичний університет

кандидат філологічних наук, доцент кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства факультету іноземних мов, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Кеба Олександр Володимирович доктор філологічних наук, професор кафедри германських мов і зарубіжної літератури, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Кійко Світлана Василівна доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства факультету іноземних мов Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Кійко Юрій Євгенович доктор філологічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Кобута Катерина Степанівна студентка 4 курсу факультету іноземних мов, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Кобута Світлана Степанівна кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов і перекладу, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Ковалюк Руслана Дмитрівна асистент кафедри іноземних мов і перекладу, лаборант, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Коржак Зоряна Зіновіївна кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології та перекладу, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Коржук Єлизавета Любомирівна студентка 2 курсу факультету міжнародних відносин, Львівський національний університет імені І.Франка

Корольова Наталія Олександрівна кандидат філологічних наук, доцент, кафедра німецької філології, Прикарпатський національний університет ім. В.Стефаника

Котик Тетяна Миколаївна доктор педагогічних наук, професор, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Кудрявцева Олена Діонізіївна кандидат філологічних наук, доцент кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства факультету іноземних мов, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Кушнерик Володимир Іванович професор кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Лех Ольга Степанівна кандидат філологічних наук, доцент кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Липка Світлана Іванівна кандидат філологічних наук, доцент, кафедра німецької філології, Прикарпатський національний університет ім. В.Стефаника

Лісевич Вероніка Вікторівна аспірант, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,

Мельник Юлія Йосифівна кандидат філологічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,

Мироненко Микола Андрійович кандидат технічних наук, доцент кафедри менеджменту, Національна металургійна академія України

Монолатій Тетяна Петрівна кандидат філологічних наук, доцент, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Мучка Мирослава Зіновіївна кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології та перекладу, Івано-франківський національний технічний університет нафти і газу,

Ницполь Вікторія Ігорівна кандидат філологічних наук, асистент кафедри іноземних мов і перекладу, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Нич Оксана Богданівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Огринчук Олександра Петрівна кандидат філологічних наук, доцент кафедри мовознавства, Івано-Франківський національний медичний університет

Павлик Володимир Іванович кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології та перекладу, Івано-франківський національний технічний університет нафти і газу

Поглод Ганна Якимівна асистент кафедри іноземних мов і перекладу, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Ріба-Гринишин Оксана Михайлівна кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології та перекладу, Івано-франківський національний технічний університет нафти і газу

Савчак Ірина Василівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов і перекладу, доцент, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Семак Оксана Іванівна кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов і перекладу, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Серман Леся Ігорівна кандидат педагогічних наук, асистент кафедри іноземних мов і перекладу, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Сівкович Галина Миронівна кандидат педагогічних наук, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Скуратко Тетяна Миколаївна кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії і методики навчання української та світової літератури, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Смотрицька Марія Олександрівна PhD in International Politics, Central China Normal University, Wuhan, China.

Сова Маргарита Сергіївна аспірантка, Київський національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова

Соловій Уляна Василівна кандидат філологічних наук, доцент кафедри мовознавства, Івано-Франківський національний медичний університет

Солюк Мар'яна Миколаївна асистент кафедри іноземних мов і перекладу, аспірант, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Титунь Оксана Леонідівна кандидат педагогічних наук, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Ткачівська Марія Романівна завідувач кафедри іноземних мов і перекладу, кандидат філологічних наук, доцент, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Ткачівський Василь Васильович завідувач кафедри іноземних мов, кандидат філологічних наук, доцент, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Турчин Оксана Володимирівна кандидат психологічних наук, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Шаповал Ірина Анатоліївна асистент кафедри іноземних мов і перекладу, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Шарагіна Ольга Володимирівна кандидат філологічних наук, Київський міжнародний університет

Шкледа Леся Іванівна кафедра англійської філології, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Шкляр Владислава студентка 4 курсу спеціальності "Переклад", Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Штогрин Мар'яна Володимирівна кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології та перекладу, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,

Юрчишин Ольга Василівна студентка 4 курсу факультету іноземних мов ПНУ ім. В.Стефаника

Якібчук Марія Василівна доцент кафедри філології та перекладу, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

МАТЕРІАЛИ

III Всеукраїнської науково-практичної конференції

**„АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МОВОЗНАВСТВА,
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА ТА
ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА”**

8 квітня 2021

Івано-Франківськ – 2021